

శ్రీ చ స్తు.

అద్వితీయ వైదిక విద్యా విశారదులు

నాంధ్ర భాషాభిమానులు

వ స్త్రో స్మృత స త్తములును

శ్రీమ ద్వేద మార్గ ప్రతిపాద నాచా గ్యోభయ నేదాంతి ప్రవర్తకులు

సః

శ్రీమాన్

అంగర వేంకటాచార్యులు

అయ్యవార్తం గారికి

కారవ పూర్వకముగ

నీ గ్రంథము

సంకీర్తము చేయు ముగ్ధుడను.

శ్లోమి,

గ్రంథకర్త.

వాణిగృహీతా శ్రవణానంద శృంఖిత.

ఇతి

శ్రీపాక సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి ప్రణీ

మొదటి కూర్పు.

కా య వ ర మః

కలితక ముద్రాక్షర శాల యందు నల్లమిల్లి సత్తిరెడ్డి గారిచే
ముద్రింపబడి గ్రంథకర్త గారిచే బ్రకటింపబడియె.

౧౯౧౩.

సూచిక.

జ్ఞానాభివృద్ధికి విమర్శనము లత్యవసరములు. విమర్శ గ్రంథముల సేకము లున్నయపుడే భాషాభివృద్ధి యొనరని చెప్ప నొప్పును. ప్రసంగము వచ్చినపుడు మాత్రమే దోషాదోషములను జెలుపు దేశికుని కంటె విమర్శ గ్రంథములు విద్యాధుల కధిక జ్ఞాన ప్రకములగును.

నేను పీఠికా పురమున రామకృష్ణుల లోడ విద్య నభ్యసించునపుడు సహచరిగో నీ పాశ్చాత్యపీఠికా శ్రవణానందముల ప్రసక్తి లాడుదవలకుఁ జనివి యన్నివిధముల భ్రష్టములై యుండుటచే వానిపై నే నీ విమర్శ గ్రంథమును ౬-౯-౧౯౧౧ తేదీ రాత్రి ౮ గంటలకు వ్రాయునారంభించితి. కాని గ్రంథనామ విమర్శనలకు మాత్రము వ్రాసి యప్పటికి నాపు చేసితిని. క్రాసినంత వఱకు నొక ఒందరు వాస్తవ్యునకు వినిపించఁ గలిగితి. ఇది యంతయుఁ బీఠికా పురమున జరిగినది. పిదప నేను స్వగ్రామమునకు వచ్చి బహుళవ్యాపార ప్రవృత్తుడను గావలసి వచ్చుటచే ౨౬-౮-౧౯౧౨ వ తేదీ రాత్రి ౯ గంటల వఱకు మఱులఁ బ్రారంభించ వీలుకాదయ్యె. తరువాత స్వల్పాటంకములు గలుగు చున్నను నమయ మైనప్పుడెల్ల శ్రద్ధ వహించి ౨౮-౬-౧౯౧౨ వ తేదీ రాత్రి ౧౧ గంటలకు ముగింపఁ గలిగితిని.

కాని యిది నేటి వఱకును బ్రకటింప వీలు పడదయ్యె. కొంతలు మిత్రులు బలవంత పట్టుటచే నేటికి నై వాసుగ్రహమున నీ గ్రంథమును బ్రకటింపఁ గలిగితిని.

తిరుపతి వేంకట కవుల జాబు.

ఈ గ్రంథము ప్రకటన పత్రికలను మేము కవిత్వా పత్రికలోఁ బ్రచురము చేయించితిమి. ఆ పత్రికల నరసి వేంకట శాస్త్రి నారు మా కిట్లు జాబు వ్రాసినారు.

“తేదీ. 28-4-1912

అయ్య

పీఠికా పురమునుండి వచ్చు కవిత్వా పత్రికలో నిమిచ్చి పంపిన నోటిసుతు మూలతిమి. తమలో యితరులలోఁ బ్రకటింపనున్న కవిత్వములను గ్రహించుటకై క్రింది వేరు

(౨)

లను మొదటి చందాదారులుగాఁ జేర్చి కొని తయారైన వెంటనే వి. ఓ. చేయుదు
రని నిశ్చయమున్నది.

ఇట్లు
లిరుపతి వెంకటేశ్వరులు.

తృ తీ క ర ణ ము.

ఇట్లుగి బాలై నెలాఖరులోఁగాఁ బ్రకటింపఁబడును. ఇందు హాసలవదుర్విదగు
లు మా శ్రవణానంద, పాణిగ్రహీతల యందుఁ జూపెడి వెట్టి మెట్టి కుశంకలు ప
హేతుకముగాఁ దృణీకరింపఁ బడుచుండును. వెల ముందుగాని చెప్పఁబాలము. బా
లైలోఁగా నాడ్డు వంపువారికి సగము వెల మాత్రమె.

ఇట్లు
కింక వంద్ర ఘటాపంచానలు
లిరుపతి వెంకటేశ్వరులు
బందురు, లేక కాకినాడ.

పైని వ్రాసిన నోటీసును దమ ప్రస్తుతందే 5000 ప్రతులు సామాన్యమైన కా
తములమీదిపే ముద్రించి దానికయిన వెలకు వి. ఓ. చేసు గొరితిమి. న్యాయమైన
వెలకే ముద్రింతురని నమ్మెదము. ఇక్కడ తీరిక లేక వ్రాసికొన్నందుల కన్యధా లిల
పక తప్పక యీ పని సానుకూలము చేయు వేదెదము.

ఇట్లు
ఇల్లవీళ్ల వెంకట కాశ్రీ, శతావధాని.

మా గ్రంథమును వారు చూచి యుండ లేదు. అయినను
మా ప్రకటన పత్రికం గాంచి నంత మాత్రమున నెంతి రోపావిష్టులైరో
మీకు పరిశీలింతురు గాత.

దీనికి మా గ్రంథమాలా వ్యవస్థాపకు డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చి
నాడు.

“5-3-1913.
రాయవరము.

అయ్యో!

మీరువ్రాసిన హాలు 4-3-1913 లేదీ నందినది. మా గ్రంథమాలలోఁ బ్రకటింపఁ
బడునన్న శృంఖలా గ్రంథమున కింతకుఁ మూర్ఖమే పెక్కు దిరిఖాస్తులు పచ్చి
యందుటచే నాయా దిరిఖాస్తుదారులను గ్రమముగా రిజిస్టరు చేసికొని యున్నార
ము. కావున మీరు వ్రాసిన ప్రకారము మిక్కిలను మొదటి చందాదారులుగాఁ జేర్చు
కొన. వీలయినది కదని నాయకుడు విచారించు తున్నాడను.

“హిం దనూక్షుం” అనునది. తమలో యితరులలో బ్రకటింపడునని ‘శృంఖలా గ్రంథమునను’ అని వ్రాయించినారు. శృంఖలను రచించుచు వారెవ్వ నోమీకుఁ బరితాప పోవచ్చును గాని ప్రతినియ వారు మేమో యితరులలో గలియనస్వరు దిరభాస్తు మా పేర నెట్లుపంపితిరి? వలయువారు “మా నేతరు, క బాధివర్తన, రాయవరము, కోట రామచంద్రపురం పోవు, గోదావరి జిల్లా. (అతి వ్రాయించెను)” అని దిక్పక్షముగ మా నోటిను నందుంచు మీ కి “ వెట్టి మెట్టి ప శంక” నెట్లు నొడమెను? మఱియు “ నీ క్రింది శేరులను మొదటి చందాదారులు గాఁ జేర్చి కొని ” అని వ్రాయించినారు. క్రింది శేరులను జందాదారులు గాఁ జేర్చి కొనవలయునా? క్రింది శేరుగలవారిని జందాదారులు గాఁ జేర్చి కొనవలయునా? ఆ సంఘి చెంట నేరెతియఁ జేయుదురుగాక! మీసృజీకరిగము నోటినులగు న్రగము విడు యమై మా యూరి భారతీలిక ముద్రాక్షర కాల వారి నేక గంగా “ 500 (అయిదు వందలు) నోటినులగును రు 1-0-0 (ఒక రూపాయి) చార్జీ యగు ననియు, బో మ్మేశవార భరించవలయు ననియు, నాపామ్మను ముందుగా మా కొనఁగిన నోటినుల ముద్రించి పంపుడు” మనియును జెప్పినారు. కావుననీ సంగతులు తెలియవ్రాసిరిని.

M. SATTIREDDY,
Manager, "Kalabhivardhani"

ఇందుఁ దిరువతి వేంకట కవుల బాలు నందలి కొన్ని దోనములు మాత్ర ముదాహృతము లైనవి. మిగిలిన వారిఁ జదువరుల విసోదార్థ మిటఁ బ్రకటింపు చున్నాడను. అందు “తమలో యితరులలో బ్రకటిం ప నున్న” అని యున్నది. “ఇతరులో” అనుచో నెరన్న వేసివారు, అ ది యెట్లు వచ్చినదో? “ఇతరులో” యనుచో నుండుటకును “తమలో” యనుచో లేక పోవుటకును పేరువేనూ? వారి లృగీకరిగము ప్రకట నమున “ఇమ్మది జూలై నెలాఖరు లోగాఁ బ్రకటింపఁ బడును ఇందు జ్ఞానలవదుద్విదగ్ధులు మా శ్రవణానంద, హాగ్యహీనల యందుఁ జూపెడి వెట్టి మొట్టి కుశంకలు నసేయకముగాఁ గృగీకరింపఁ బడుచుండును” అ ని యున్నది ప్రకటింపఁబడు నన గ్రంథరూపమున నని యర్థము. లృగీ కరింపఁబడుచుండు నన బ్రతికా రూపమున నని యర్థము. ఈ రెండింటి నెట్లు వలెనర్థింతురో? ఇవి ముఖ్య దోషములు.

తరువాత వా రిట్లు మఱిఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చిరి.

“బందరు శ్రీ ప్రశ్న

అయ్యో తమ యత్తర మందినది, దానిజుంపలి విశేషము ముందు ప్రకటింపఁదో

పు కృషికరణమునంత విమర్శించిచూపఁగలము. నోటిసులకు గూర్చి రు 1-0-0 అగు భోజనము అంగీకారము. వారు జట్టు, ఏ. ఏ. చేయవట్టువారిలో నాకై రాము తెలుప జేడెదను. తిరుగ నట్టెదమేమో అనితాము అనుమానించి నట్లున్నాడు. అట్లు జరుగ నశనకొనుట యుక్తముకాదు. అట్లేని రు 1-0-0 రూపాయికి రు 10-0-0 పెంతున నిచ్చుకొనుటకిందుమూలకముగా తెల్పుకొనుచున్నాను*. చిత్తగింపుకు, మేముమొదటి చందాదారులలో గోరన్నకు తుది చందాదారులలో నేని విజయదేవేంద్రుని 'శృంగుల' ఏ. ఏ. చేసి గోరెదము. తరువాత తమ చిత్తము, నోటిసులు జరూరు. జవాబునుగ్రహింప జేడెదను. †

పోస్టు లేదీ 20-3-1918.

ముద్రాక్షరశాలాధికారిలోఁ జెప్పఁగా "రూపాయి ముందిచ్చినఁ గాని ప్రచుర పత్రికల నచ్చు వేయింప" నని చెప్పెను. వారు మానము పంప కుండుటచే మే ముచ్చు వేయించి పంప లేక పోయితిమి. ఆ యుత్తరమునకు జవాబు వ్రాయవలసిన పని లేకని మానివేసితిమి. వ్రాసిన బరస్పర ప్రత్యుత్తర పరంపర కంటెమే యుండదని తెలంచితిమి.

దోషములు లేని వా రెవ్వరు నుండరు. నేను తిరుపతి వేంకట కవుల కవిత్వములోఁ దప్పలు వట్టినను నా కవిత్వములోఁ గూడఁ దప్పలుండక పోవు.

విమర్శ యన గూఢ దోష ప్రదర్శనమే యైవను నా గ్రంథముల యందు గూఢములు స్వల్పముగను దోషము లనంతముగ నుండుటచే నీ గ్రంథమున నా గ్రంథముల యందలి దోషములు మాత్రమే ప్రదర్శింపఁ బడినవి.

ఈ నా గ్రంథ మాంధ్ర విద్యార్థులకును గవీశ్వరులకును జాల నుపకారియై యుండునని నా తెలంపు. ఈ యూహ న్యాయమైనదై ఫలిత చినచో వచ్చును. నా శ్రమ తీరిన దగును. అప్పుడే నా యానంద పము ద్ర ముచ్చలిత మగును.

౧-౫-౧౯౧౩.

పాలమూరు, గోదావరి జిల్లా.

ఇట్లు.

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

విన్నపము.

మే మీ గ్రంథమాలను ౧౯౦౯ వ సంవత్సరమునఁ బ్రారంభించితిమి. ఇం గఁ బ్రథమ పుష్పముగా మొదటివఁ గ్రంథము వారకాంత యను నాటకము. కొన్ని యనివార్య కారణములచే నేటి వఱకు మఱల గ్రంథములను బ్రకటింపఁ జాలకపో యితిమి. పరమేశ్వరుని యనుగ్రహము వలనఁ జిహ్నులు తొలఁగి పోవుటచే నీ సంవత్సరమున రామదేవ విజయము, సాహసికగాజ పుత్రము నను రెండు నాటకముల ను ద్వితీయ తృతీయ కుసుమములుగాఁ బ్రకటింపఁ గలిగితిమి. మా గ్రంథమాల చం గాదారుల పద్ధతి నేర్పాటు గాఁబడినదికాదు. కాని చతుర్థ కుసుమ మగు నీ గ్రంథ ము నచ్చు వేయించు నపుడు కొందఱు మిశ్రులు కోరుటచేఁ జందాదారుల పద్ధతికి మార్చితిమి. అట్లు మార్పుటలోఁ బంచమ కుసుమముగాఁ బ్రకటింపఁ దలఁచిన గుణమంజరి యను గ్రంథము చిన్న దగుటచే నద్దానిని నైత మి గ్రంథ పరిమాణము నం దే ముద్రింపించుటకును ముందుఁ జెద్ద గ్రంథములను బ్రకటింప నూహ గలుగుటచే రాయలు పరిమాణమునందుఁ బ్రకటింపుటకును నేర్పాటు గావించికొంటిమి. డెమ్మి పరిమాణపు గ్రంథములను దపాలా కూలి మేమే భరించి నూరు పుటల కాటడా ల వంతునను రాయలు పరిమాణపు గ్రంథములను దపాలా కూలితోఁ జందాదారులకు నూరు పుటలకు నెనిమిది దణాల వంతునను నితరులకుఁ దపాలా కూలి గాక పదణాల చొప్పునను నొసఁగుదుము. ౨, ౩, ౪, ౫ గ్రంథములు మొత్తము మీఁదఁదపాలా కూలి మేమే భరించి చందాదారులకు గూపాయకే యిచ్చెదము. ప్రచేశ రుసు ము ౦-౧-౦. ఇంకను మా గ్రంథమాలా నిరూపముల నిఱుంగఁ గోరువారి గ్రంథాంతమునఁ గల మా ప్రకటనమును జూచుకొనవలెను. కొలఁది దినములలో మిగు నానురాగ మను నవలను బ్రకటింపుము. అంగ్లంధ దేశ చరిత్రమును భూగోళశాస్త్ర మును వ్రాయించు చున్నాదము.

కావున నాంధ్ర సోదరు లెల్లఱు మాయంచు దయయుంచి వివిధ విధముల ధ న సహాయ మొసంగి మా ప్రయత్నమును గొనసాగింతు రని నమ్ముచున్నారము.

ఇట్లు,

తు న్ని డి న త్రి రె డ్డి,

వ్యవస్థాపకుఁడు.

త ప్ప ప్ప ల ప ట్టి క.

పుట.	బంధి.	తప్ప.	ఒప్పు.
౧	౧౪	దృక్పథ నుండి	దృక్పథము నుండి
౯	౩	ర్తకులు	వ ర్తికులు
,,	౫	లాఘవే	లాఘవమే
౧౩	౩	విరహితలకు	విరహితులకు
౧౪	౨౦	నూరకొనక	నూరకుండక
౧౬	౬	నొక్కడ	నొక్కేడ
౧౮	౧౬	చాకపుకత్తెలు	చాచుపుకత్తెలు
౧౯	౧	వేంతుళ్ళర కవులు	వేంతుళ్ళర కవులు
,,	౯	వ్రాతను	వ్రాతను
౨౭	౧౮	ఎకారణము	ఎక్కారణము
౩౨	౨౨	తాటి	తాటి
౩౩	౬	కాల మహిమయ్య	కాల మహిమయ్య
౩౫	౩	మును పెదస్థయమయ్యె	మును పె దస్థయమయ్యె
౩౭	౨౩	వికార మేమిటి?	వికార మేమి?
౩౮	౧౦	మేనును	మేనునె
౪౫	౧౩	బూర్వాపర	బూర్వాపర
,,	౨౧	నమకూరు	నమకూర్పు
,,	౨౩		౧ ౮ ౧౦, ౫ శ్రవ.
౪౬	౨	నేడేరును	నీడేరును
౪౭	౧౫	వీ రిట్లు	నీ రిట్లు

౪౯	౧౦	కమ్మలు	కమ్మలు
౫౦	౨౨	పెంపొంద	పెంపొందు
౬౩	౧౪	ప్రసంగమని	ప్రసంగ భంగ మని
౬౪	౫	నశస్థి	నశస్థి
,,	౯	యచ్చటుల	యచ్చటుల
,,	౨౦	తుంపరు	తుంపురు
౬౫	౨	కేకూతంబై	కేకుంతంబై
౬౮	౪	యుబ్బు గుబ్బ	గబ్బి గుబ్బ
౭౧	౨౨	నప్తపుష్ప	నప్తపుష్ప
౭౩	౨	బ్రోవలె	బ్రోవలె
౮౭	౧౩	యుబ్బు గుబ్బ	గబ్బి గుబ్బ
౧౦౩	౧౬	విరుదాంశ	విరుద్ధాంశ
౧౦౬	౧౬	వేడుక కాడటంచు	వేడుక కాడటంచు
౧౧౮	౧౪	పల్కులకునై	పల్కులకునై
౧౨౦	౪	వలయునని	వలయునను
౧౨౧	౪	గించిన యుపమయినది	గింప వలసిన యుపమా యిది
౧౨౪	౨౪	పల్లొత్త	పల్లొత్త

ఇంక నిట్టి యక్షర స్థాలిత్యములు గొన్ని యున్నచో వానిని సవరించుకొనఁ జదువరులను బ్రార్థించుచున్నారము.

విషయ సూచిక.

పుట,

౧. ఉపక్రమణిక	౧
౨. గ్రంథ సామములు	౪
౩. దుగ్ధీని	౯
౪. అంకిత ప్రశంస	౧౮
౫. అనందరభములు	౨౨
౬. ఆస్వయాభాసములు	౬౭
౭. న్యాయకరణ భ్రాంతములు	౭౮
౮. రస భంగములు	౮౫
౯. అపార్థములు	౧౦౫
౧౦. పునరుక్తులు	౧౧౦
౧౧. పడికట్టు రాష్ట్ర	౧౧౨
౧౨. అసభ్యములు	౧౧౬
౧౩. ఔచిత్య భంగము	౧౨౦
౧౪. పరిశిష్టము	౧౨౬

శ్రీ ర స్తు.

పాణిగ్రహీతా శ్రవణానంద శృంఖల.

శ్రీ ప క, మ ణి క.

“ విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్ ”

ఈ జగమ్మున నేనస్తువును జీవకాల మప్రతి హతమై యుండుట లేదు. నేడు నకలజన నేత్రాహ్లాదకరమై వెలుంగునది తేపో, మటియొక నాచో యఖండమగు మహాకాల ప్రవాహమునం బడి కొట్టుకొని పోవుచున్నది. నిఖల లోక యాత్రా సాక్షి భూతములును సౌరభ గౌరవ వంతములునై స్రతి ప్రాతః కాలముల యందును మనకు మనో మోహనములగు సుకుమార కనుమ జాలములు సాయంతనము బంధన శిథిలములై భూతల ప్రాప్తములై సంస్కరణీయ శోభా వంతములై పోవుచున్నవి. భగవంతుండగు తేజో నిధియు నట్లే నిశా ముఖము దనుక నకల భవనముల సంధికారము వలనఁ బరి రక్షించి సాయంకాలమున నస్త్ర శిఖరము నధిరోహించి మన దృక్పథ నుండి నిర్గమించు చున్నాడు. తమ తమ జీవిత కాలముల యందెండఱు శ్రీమంత్రాలు గీమంత్రాలు గీధులు శూరులు నుదారులు సుత్రములు నగు పురుషు లీ విశాల భూమండలము నలంకరించి యుండలేదు? కాని వారిలో గొండఱ కథలు సైతము మన శ్రవణ పథముల సనుగమించుట లేదు. అయిన నీ ప్రపంచమునఁ గాల ప్రవాహమునఁ బడి పుటల మన దృక్పథమునం ఒడకుండఁ కొట్టుకొని పోని వస్తు

వాక్కుటియు లేదా? కలను. సుఖమయ మగు శబ్ద ప్రపంచము నకు ప్రస్తుతము కవిరాజు మీ మనః ఫలకములం బ్రతీక్షించి బడి యుండ లేదా?

ఎట్టి వస్తువునైన వివాశ మున్నది గాని కవికి మాత్రము వివాశము లేదు కాల క్రమమున నభివృద్ధి నందు లేజు; కాయముచే సుఖమయ మగు వాఙ్మయ ప్రపంచమున విజ్ఞాన గర్భాకలను వెనచల్లుచుఁ గళా నిధి పత్ర నాటెడు లేదరిల్లుచునే యుండును జగ మంతయు నొక్కొక్కొక్కటి లయమందు మహా ప్రళయ కాలమునఁ గూడ నాటెడు వివాశము లేక వెలుంగు చుండును.

అయినఁ గవులని పేరు పెట్టుకొనిన వారెల్లయు వివాశ రహితు లేనా యను ప్రశ్నమునకు మేము ప్రత్యుత్తర మియ్యవలసి యున్నది. కాని యీ ప్రశ్నమునకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట కష్టము గాదు. కవులని పేరు పెట్టుకొనిన వారెల్లయు వివాశ రహితులు కాఁజాలరు. నిఘంటువాదికముల గు సాహాయ్యములచేఁ గొన్ని శబ్దములను ఛందో బద్ధముగావించి కలుకు వారెల్లయుఁ గవులే యయ్యెనరా?

అట్లైనఁ గవులన నెవ్వరు? ఇతరుల కంటె వారికిఁ గల విలక్షణ ప్రజ్ఞ యేమి? వారికిఁ గల విలక్షణ ప్రజ్ఞ భావనా శక్తియును దస్వయీ భవన యోగ్యతయును. భావనా శక్తి విషయ స్వరూప నిరూపణము గా విలచును. సామాన్య విషయమునఁ గూడ విశేషార్థమును వివరించును. ఈశ్వర సృష్టికిఁ బ్రతి సృష్టిఁ గావించును. తస్మయీ భవన యోగ్యత యో; పాఠకులకుఁ నాదాత్మ్యమును గలిగించును. కావున నెతఁ డీ రెండు శక్తులను గలిగి యుండునో యాతఁడే కవి యనిపించుకొనును. అంతయు గాని నూటలను ఛందో బద్ధము గావించఁగల శక్తి గలిగి సంత మాత్రమున నెవ్వఁడును గవి శబ్ద వాచ్యుఁడు కాఁడు. కవిత్వమునకు ఛందస్సుతోఁ బని లేదు. ఛందము కేవలము శ్రవణోద్రియ వికాసకము. కవిత్వ

ము మనో వికాసము గలిగింప వలసినది. అది ఛంకో బద్ధము గూడ నై నచో మనస్సును శృతి పుటమును గూడఁ దనియించును. ఈ విషయము నెఱుంగని కొందఱ జ్ఞానులు వచిన కవిత్వమును నిరసించును. భావనా బలమును దస్తియూ భవన యోగ్యతయుఁ గలవారు గర్వ పద్య విభేద మెన్నక చక్కఁగ విషయ స్వరూపమును వివరించి పాఠకులను గన్గెయ్యవలయు గలిగించి కీలు బొమ్మల వలె నాడించెదరు. అట్టి వారే కవులు. వారే యెల్లప్పుడు వివాద రహితులై వెలుంగు వారు.

పాఠకు లెల్లఱుఁ గపి చేతిగోని కీలు బొమ్మలని చెప్పి యుంటిమి. కవి యింతటి యమానుష ప్రజ్ఞా వంతుడగుటచే సౌశీల్యాది సద్గుణ గరిష్ఠుడై యుండ వలయును కాకున్న నాతని భావనలు దుర్బీతి దూషితములై లోకము నగాధమగు నాఁ త్సముద్రమున ముంచి వేయును.

అమానుష ప్రజ్ఞా శాలి యగు కవి సద్గుణ గరిష్ఠుండు కాకుండు నా యని ప్రశ్నించుట కవకాశము లేదు. కవీంద్రుని యమానుష ప్రజ్ఞ కును సుగుణ దుర్గుణములకును సంబంధ మెంత మాత్రము లేదు. అతని యమానుష ప్రజ్ఞ సాసత్త్వి యాచరణముచే వృద్ధి క్షయముల నందు పుణ్యము వలె సుగుణ దుర్గుణ సంపర్కముచే వృద్ధి క్షయముల నందు నది గాదు. తాని పుణ్య పాపముల వలె నది లోకులకు సుఖ దుఃఖములను గట్టి కుడుపును.

కవి భావమే కావ్యము. అది యమానుష ప్రజ్ఞా సంజితము. కావ్యము లోకమున కాదర్శము. అగుట వలసనే తత్కర్త యగు కవి సౌశీల్యాది సద్గుణ గరిష్ఠుడై యుండ వలయు నంటిమి. కాకున్నఁ గావ్యము దుర్బీతి బోధకమై వెలయును. కావ్యము కాంతా సమ్మిత మగుటచే దానివలన ననేకు లపాయముల పాలయ్యెదరు. అట్టి కావ్యము తత్కర్తల వంటి వారికిఁ బ్రియమైనదే యైవను సర్వురుషులకుఁ జంతా ప్రదమగును.

‘కావున నట్టిది బహిష్కరణీయము. సంఘ షేమాభిలాషు లగు నాయకు ల కది యవశ్యాచరణీయ మగు విధి కృత్యము.

మన భాషలో నిష్పక్షిష్టి గ్రంథము లెవ్వ యైన నున్నవా యను ప్రశ్నమునకు మన వారిలో ననేకులు “ తారా శశాంక విషయ ” మున్న దని ప్రత్యుత్తర మిత్తును. కాని దాని కంటెను దుర్మీతి దాయకములై యాంధ్రుల కవమానమును నష్టమును గలిగించు పని మఱియొక రెండు గ్రంథములు కలవు. అవి యాంధ్రేయ భాషా సంపర్కముచే నాగరికత వృద్ధి యగుచున్న యిక్కాలమునందే విరచితములైన పని చెప్పటకుఁ జింత వొడము చున్నది. అవి రెండును దిగువతి వేంకట కవుల పాణిగృహీత యు శ్రవణానందము ననుసరించి, కావున వీనియెందెంతి దుర్మీతి బోధయు న్నదో యొక్కింత మా యాంధ్ర సోదరులకు వివరించి చూపెదము.

(గ్రంథనామములు.

శా. భావం బెక్కడ లేక వృత్తనియ మాపాయంబుఁ జింతింప కెం
దే వర్తించి పరార్థ వంచనలచే దీపించి మూర్ఖాళి సం
భావింపం గుకవి ప్రణీత కృతి సామాన్యా కృతిం బూని పై
పై వన్నె ల్పచరింప దానిఁ దిలకింపం బోదు ధీరోత్తముల్.

రామరాజ భూషణుడు.

పాణిగృహీతా శ్రవణానందముల యందలి దుర్మీతి బోధనమును వివరించి చూపెద మని యుపక్రమణికలో వ్రాసి యుంటిమి. కాని దుర్మీతిని జూపుటకు ముందు గ్రంథ నామములను గుఱించి యొకింత వ్రాయవలసి యుండుటచే నీ రెండవ ప్రకరణమున దుర్మీతిని వివరింప మాని

తిమి, కాని యీ గ్రంథముల పేరులు సైతము చేతనైనంత వఱకు దుర్నిలని బోధించుటకే పాలుపడు చుండుటచే నీ గ్రంథ నామ విమర్శనము వ్యర్థము గాదని తలంచు చున్నారము.

“ నీవు కోతివని నీ మొగమే తెలుపు చున్న ” దనునట్టి గ్రంథముల నామూలాగ్రముగఁ బరిశీలించి నక్కట లేకుండఁగనే గ్రంథముల యందలి కథ తెట్టివో, నీతి బోధకములో దుర్నితి స్రచారకములో మున్నగు విషయములను గ్రంథ నామములే విస్తృతము గావించు చున్నవి. ఇందలి యొక గ్రంథము పేరు

“ పాణిగృహీత ”

అనఁగా “ లంజె ” యని యర్థము । “ పాణిగృహీతీ భార్యాయాం, పాణిగృహీతాన్యాయా ” యని విఖ్యాత వైయాకరణ కేసరి యగు భట్టోజీ దీక్షితుఁడు వాక్రుచ్చెను. పాణిగృహీతి యన భార్యయుఁ బాణిగృహీత యన లంజెయు నని యీ సూత్రమున కర్థము. ఈ విషయమున భట్టోజీ దీక్షితుఁడు చెప్పెననిగూడ మన మననక్కట లేదు. పాణిగృహీతా శబ్దార్థమును గ్రంథకర్తలే విశదీకరించిరి.

ఉ. పాణిగృహీతి యందురు వివాహితయైన సతిఁ, దనంతఁదాఁ

బాణిగ్రహించి యుంచుకొను బానిస తొత్తును శాబ్దికాగ్రణుల్

పాణిగృహీత యందు రొక వర్ణమునందున కాక యెన్నియో

పాణిగృహీతికి గలవు పాణిగృహీతకును బ్రభేదముల్.

౧ ఆ. ౪౩ పాణిగృహీత.

పూర్వ మధ్యాధునిక కవులలో నెవ్వరు నిట్టి కర్ణ కఠోరమును జుగ్వా కరమునగు పేరును దమ కావ్యకన్యకలకుఁ బెట్టుకొని యుండలేదు. ఈ నరస తిరుపతి వేంకటేశ్వరులే త్రొత్త మాన్యమును బట్టి తమ కవితా కన్యను బాణిగృహీతను జేసినారు, వీరు త్రొత్త దారిని ద్రొక్కుట కంగీక

రింపని వారు, పూర్వ పంథను విడనాడి క్రొత్త మార్గము ననుసరించువా
రిని గూర్చి వీరిట్లు వ్రాసిరారు.

ఉ. కైత యొకండు గాదిపుడు కాలము సర్వము మాతె న్యర్థపుం
జాతురి హెచ్చె నల్పమగు సాహితీతో బెక పెద్ద పొత్తముల్
చూతురు తప్పు దిద్దుదురు శూరతి చచ్చె గవీంద్రులంకు నీ
మూతులు గట్టివైచి కొన బోలడె సత్కవులైన వారికి.

౧ ఆ ర పాణిగృహీత.

చెప్పింట్లు చేయుట కష్టము, అయినను కొత్త దారి ద్రొక్కుట
లో రవ్వంత మంచియు, జెడ్డయు, జూచుకొన నక్కఱలేదా? ఎట్టి నికృ
ష్టుఁ డైన దన కావ్య కన్యకు లంజె యని పేరు పెట్టురా?

కాని వీరు తమ గ్రంథమున కీ పేరు పెట్టుటకుఁ గారణ మేమై
యుండునో యొకింత య లోచితము, వీరు తమ యనామకావ్య వ్యాకర
ణ వైదుష్యమును లోకమునకు వెల్లడి సేయఁ దలంచి ప్రాథముగ నుం
డునని “ పాణిగృహీతాన్య ” యను సూత్రము ననుసరించి వీ రిపేరు పె
ట్టి యుందురా? అట్లని తలంచుటకు వీలులేదు. వ్యాకరణ శాస్త్రమునఁ
జక్కని వైదుష్యముగల వారిట్టి యసభ్య నామమును బెట్టుటకు సాహ
సింపఁ జాలరు. అట్టివారు పెట్టెడి పేరు కర్ల రిసాయనముగ నే యుండును.

ఇయ్యది కృతిభర్తృ వాంఛితమైయుండురా? తమ కీర్తిని భూలో
కమున నుస్థిరముగ నిలిపి కొందఱును కొండంత యాసతోడఁ దమ పే
ర సంకీర్తముగాఁ గృతఁ జెప్పించుకొను వారిట్టి కోరికఁ గోరుదురని తలం
చుట తగదు. ఆచరణ మిట్టి దైనను విజ్ఞానవంతులు గాని వారు కృతి వ
లనఁ గలుగు మహోపకారమును గుఱుతెఱుంగఁజాలరు, అట్టి వారిది య
సభ్యమని తెలిసి కొనఁ జాలక పోరు. కావున నీ దోషమును గృతి పఠుల
కంటఁ గట్టఁ జూచుట యన్యాయము,

అట్లుగాక యీ గ్రంథమునంబలి కథానాయిక లంజయ యగుటచే వీరీ పేరు పెట్టియుండురా? ఈ యాహుగూడ నిశ్చయైనది గాదు. కథ లంజయని గావచ్చును గాని గ్రంథము లంజె కాఁగూడదు. అదియ. గాక పరిణయము వర్ణింపఁ బడిన గ్రంథమునఁ బెండ్లికూఁతురకు వచ్చును గావున నా గ్రంథమునకుఁ బెండ్లికూఁతురని పేరు పెట్టవచ్చుగా?

ఎన్ని విధములఁ జూచినను వీరీ సొత్తమున కీ పేరు పెట్టుటకుఁ గ సకారణములు కన్పట్టవు ఇట్టి పేరు పెట్టిన సరసముగ నుండును. సరస తిరుపతి వేంకట కవులకుఁ గోఁచుట యొండె, లేక యిది యసభ్యమును జుగుప్సాకరమునని తెలియకపోవుట యొండె గావలయును. ఎట్లైనను నీ పేరు గ్రంథకర్తల భావనలు దగ్గితి దూషితములని విస్తప్తముగఁ జెలుపుచు యశమ్మును గళకెత్తము సేయుచున్నది. వీరిట్టి వికారమునకు లోనుగాక కథా నాయిక జలజాతీ యగుటచే నీ గ్రంథమునకు జుజాతీ యని గాని యిందుదాహరణను వాని చరిత్రము వర్ణింపఁ బడుటచే నుదార చరిత్రమని గాని పేరు పెట్టిన సమంజసముగ నుండియుండును. కాని వీరికిఁ బాణిగృహీత యను శబ్ద మెదుటఁ బ్రత్యక్షమై యుండుటచే నీ సరస తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవుల పాణిగృహీతను గ్రహించిరి. అక్కతన నింతటి కీడు మూఁడినది. ఇక రెండవ గ్రంథము పేరు

“ శ్రవణానందము ”

అట! అనఁ జెవుల కానందము. ఇది మొదటి గ్రంథ నామము వలె గర్గ కఠోరముగను లజ్జాకరముగను లేక శ్రావ్యముగనే యున్నది. కాని యయోమయముగ నున్నది. చెవుల కానందమా? ఎవరి చెవులకు? అనామకులకుఁ గాఁజాలు!

కాని యిట్టి వికారపుఁ బేరును సహిత నాధునాతన కవు లెవ్వరు ను దమ కావ్యముల కిడియుండలేదు, పూర్వపుఁ గవులలోఁ గవిజన రంజ

న మని యొక్కడును, గవి రాజ మనోరంజన మని యొక్కడును, రసిక జగ మనోభిరామ మని మఱి యొక్కడును, గవి కర్ణ రసాయన మని యొక్కడును, గవి చకోర చంద్రోదయ మని వేట కడును నిశ్లేప లుప్రణు బహు విధములఁ దమ ప్రబంధములకుఁ బేల్లిడికొని యుండిరి.

మనకుఁ బూర్వ కవుల నుదాహరణముగ, దీసికొన వలసిన యన సరములేదు. రసికానంగ మని వీరు మఱియొక గ్రంథమును గూడ వ్రాసి యున్నాడు. శ్రవణానంద మనుపేరు బాగుగ లేదని తలంచియే వీ రా యానందమును రసికులకు నిర్దేశించి యుండును.

తప్పనియు బాగుగ లేనియుఁ బలిసిన నేమి లాభము? దిద్దుకొనుటకు వారు సాహసింప లేకపోయిరి. దిద్దుకొనినచో గింకవీంద్ర ఘటా పంచానన విశ్వశ్రవి బాల కలానిధి బాల సరస్వతీ శతావధానులకు గ్రంథములకుఁ బేరు పెట్టుకొనుటయే చేతఁగాదని లోకు లాక్షేపింపరా? ఇప్పుడు మాత్ర మా యోగము తప్పినదా? స్వర్ణమునకుఁబోయినను నవతి పోయి తప్పలే దంట!

వీరు స్వయముగ నీ పేరు సరసముగలేదని యెఱింగియున్నను బరు లెవరైన నట్లనినచో నా పేరును సమర్థించుటకుఁ బ్రయత్నింతురు. వీరీ పేరును సమర్థించుట కిట్లుచెప్పవత్తురు. “రసికానందము కేవలము రసికుల కానంద దాయకము. ఇది యట్టిదిగాదు. అన్ని కత్యులవారికి నీ శ్రవణానంద మానందమిడును. ఆ హేతువుచే గట్టొని ర్దేశముఁ జేయుటకు వీలుగా లేదు ”

ఈ వాద మెంతవఱకు సహేతుకమో చర్చింతము. రసికానందము కేవల రసికుల కానందప్రదమైన నగుగాక, శ్రవణానందము మాత్ర మెల్లతెగలవారికి నానందమిడఁజాలదు. ఇందు విలులను బ్రువ్వఁదిట్టిరి. ఇక విలుల కెట్లానంద మిడును? ఇందు శృంగార మెంత పచ్చిగా వర్ణిం

హ బహియున్నను దుడకురి సాధానమైనది. అగుటచే నిది రసికులకును నానందిము గలిగించఁజాలదు. దున్నిత ప్రచారక మగుటచే నీలిమార్గ ప్రర్తికులు దీని దెసకే చూడరు. ఇతనిది యేరికి శ్రవణానందప్రదము? నదన ద్విచార దక్షత లేని వారానిందించిన నానిందింతురుగాత. ఆకారణమున నీ గ్రంథమునకు లాఘవే గలుగును గాని శౌరవము గలుగఁ జాలదు.

ఇత నొక విషయము. ఇంగలి కథా నాయకయును లంజియ యే. దీనికి గూఢ లంజె యని యేల పేరిడి నారు కారో? స్వైరీణి పాంశుల మున్నగు కులటా పర్యాయ పదములకుఁ గొఱతె లేదు.

ఇట్లెన్ని విధములఁ జూచినను గ్రంథ నామములు సమంజసము లుగ లేవు. ఈ పుస్తకము లనేక విధముల భ్రష్టము లగుటయే మా విమర్శకుఁ గారణమైనది. మే మిప్పు డీ రెండు గ్రంథములను గలిపి విమర్శించు చుంటిమి. కావున నీ పేరుల నొక్క నమానమునఁ గూర్చ వలసి యున్నది. అట్లు గావించిరఁ గథలు కలియకున్నను జక్కని పేరు మాత్రము నిష్పత్తి యగు చున్నది. కావున మే మిట్లు పేరు పెట్టితిమి.

“ పాణిగృహీతా శ్రవణానందము ”

అనఁగా ‘లంజియల చెవుల కానందము’ మా యీ గ్రంథము పాణి గృహీతా శ్రవణానందములకు విమర్శ గ్రంథ మగుటచేఁ

పాణిగృహీతా శ్రవణానంద శృంఖల

యను పేరున వ్యవహృతి మగును.

దు ర్ని తి.

భావనా బల సంపన్నుఁ డగు కవిరాజు మానవుని మానసమునకు

క్షణములో వికారమును గలిగింపఁ గలఁడు. ఈ యర్థమునే సంకసాల
స్మరింపఁ కవి యిట్లు వాక్రుచ్చివాఁడు.

గీ. యతి విఘ్నం గాక పోఁ గూడ దస్మదీయ

కావ్య శృంగార వర్ణ నాకర్ణమున

విఘ్నం యతి గాక పోరాదు పెన మదీయ

కావ్య వైరాగ్య వర్ణ నాకర్ణమున.

కావునఁ గావ్యము నీతి దాయకమై యుండ వలెను. నీతి దాయ
కము గాక పోయినఁ గాక పోవచ్చును. కాని దర్శిని ప్రజము మాత్ర
ము కాఁ గూఁడు. ఆట్రీ కాని నలన సంఘము విరాశమై పోవును.

కృతీ భర్తలు పాణిగృహీతా శ్రవణానందములు శృంగార రస
ప్రధానములై నీతి బోధకములుగ నుండ వలె నని శాసించిరి. కాని తిరు
పతి వేంకట కవులు కృతీ పతుల కోర్కెలూ నెఱవేర్చఁ బ్రయత్నించి న
ట్లైత మాత్రమును దోషదు. కథా నాయకులకు వారికాంతలతోఁ బ్ర
సంగము గలుగుటచేఁ దస్మయత్వమును గాంచి వీ రా పచ్చి శృంగార ర
స సముద్రమున మునిగి పోయి నీతిని పఱచి పోయిరి. ఆ శృంగారమై
నను దుద కాభాన మై పోయినది.

పాణి గృహీత.

ఇంతటి కథా నాయకుఁ డుదాహరణ సులభుఁడైన బ్రాహ్మణుఁడు.
ఈ యుదాహరణకు బలజాతీ యను వారకాంతలతోఁ బొత్తు గలిగించి యనే
క కష్టములను గలిగించి తద్వ్యాగా లోకమునకు నీతిని బోధింప వలె నని
వీరి యూహ. కాని యీ యూహ కలలోని ముచ్చటయై పోయినది.
“చ. అరిసితిరే? యుదాహ గతి, యక్కట! మొంతకు వచ్చె! ద్రవ్యమా?

సుకృత యశంబు గంగఁ బడఁ జొక్కపు మేని పసం దడంగె దు
ర్భర మగు పాతకం బొకటి పైఁ బడఁ దుఃఖముతోడి పాటహా!
దురితపు సంత వార సతితోఁ దగునే! తగు లాట మేరికొ.

౭ ౮ ౧౩౭ పాణి.

అని తున నొకఁడు రెండు పదైములలో నుదారున కనేక కష్టము
లు వాటిల్లె నని చెప్పిరి. కాని వెంటనే,—

“ ఉ. దాని ప్రసక్తి యెల్ల దిగఁ ద్రావి స్వక్యేయ పురమ్మ జేరి యా
ప్రిని స్వ భార్య దాను నొక పాటి గృహస్థుల పోల్చె నుండి ర
జ్ఞాన మ దెల్లఁ బోయె భవసాగర మెందు నసార మంచు లో
లో నెఱిగెన్ మఱెయ్యడల లోలుడు గామియు దానఁజేకుటెన్.

క. ౮ పయి వేశ్య లనినఁ ద

ద్వ్యాపృతి గల ఎర లనిన న ల్యధి కానూ
యా పర వశుడై చూచు స్వ
లోపము లన్నియును నలఁచి లో లజ్జించున్.

చ. తన భయ మింత లేమిని యదాయకలో నల యగ్రహారముల్
గనుఁగొని వానిపై ఋణము గల్గుటకున్ మది రోసి వాని న
ల్లను వెనఁ దీర్చి తల్లి తన లక్షణముల్ గని సంతసింప నీ

లిని గనె నెల్ల భంగుల నుదీర్చ యశం బనిశంబు గ్రమ్మగెన్.

అని చెప్పటచే నీతి బోధ కేర్పాటు గాబడిన “ అరసితిరే ” యను ప
ద్యము ప్రతిపాతమై పోయినది. అదియఁ గాక, ౯౫ పుటల గ్రంథము
లో జఱియి పొందుచే నుదారుఁ డానంద సముద్రమున నోలలాడె నని
శక్తి యున్నంత వఱకుఁ జదువరులకుఁ గా మోద్రదేకము గల్గు నట్లు వర్ణిం
చి వర్ణించి యెప్పుడో యొకటి రెండు నిస్సారములగు పద్యములచే నీలిని
బోధింపఁ బ్రయత్నించుట హాస్యాస్పరము.

ఇది యిట్లుండ జలజాతీ బ్రాహ్మణ జాతి సనేక విధముల నిందించి నిందించి—

“ ఉ. కావున నేను నీ పిరప కాలము నందలి విప్ర జాతిలోఁ

బావనుకాలనై మెలఁగ వచ్చును సంశయ మేల? భార్యగా

నీవు పరిగ్రహించుటకు నీతులు జాతులు నాన కట్టకున్

గావతఁ బూర్వ మం, దిపుడు గైకొను వారెవ రాద్రచారముల్.

ర ఆ ౧౨౨ పాణి.

అని నవ్వు చుదారుఁడు దాని పాశ్య చాతురి కలరి “ నీ వని నట్లు బ్రాహ్మణ జాతిలో నిష్ప డనాచారము మొండైన ” దని చెప్పుచు—

గీ. అరయఁగా లేక మిము వెలయాండ్ర టండ్రు

గాని యా యర్థ మని నేటి కాల మందు

త్రవ్య విడి పెండ్లి యాడిన ధన్యతముల

భార్యలకు నెల్లఁ జెల్లఁగా వచ్చుఁ గాదె?

ర ఆ ౧౨౩ పాణి.

అని వారకాంతలను డబ్బిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి భార్యలతోఁ బోల్చి నాఁడు. ఇంత కన్న దుర్బీతి యుండునా? ఈ గ్రంథమున దుర్బీతి యంతయు నీ సందర్భము నందే యున్నది.

వారకాంతలతో ధన మిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి సతులను బోల్చుటలో నీ సరస తిరువతి వేంకటేశ్వరు లెంతమాత్రమును జంకి యుండుటలేదు. వీరి హృదయాంతరాళముల నెంత దుర్బీతి పాదుకొని యున్నది యు నీ యొక్క విషయమే విస్పష్టమగు దెలుపు చున్నది. వారకాంతలకును గన్యా శుల్కు మిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి భార్యలకు నే విషయమున సామ్య మున్నదో యొకింత పరికింతము.

కన్యా శుల్కు మిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి సతులు తమ్ముఁ దామే

విక్రయించు కొనిరా? అజ్ఞా నాంధకారులును, ధనాశా పీడితులును దు
చ్చులు నగు తెలి దంధ్రులచే ముక్కు పెచ్చు లారిని పెసి ప్రాయమున న
క్రమముగఁ బ్రజ్ఞా విరహితలకుఁ గట్టి పెట్టిఁ బడు చున్నాగు ప్రాయము
వచ్చిన తరువాతఁ దమ భాగధేయమును నింపించుకొనుచు భర్తలతోఁ
గూడి కాపురము సేయుచున్నాగు. స్వయంవరమున భర్తలను వరించి
న కాండల వలెను బ్రాహ్మవ్యక్తిమ వివాహములు సేయఁబడిన కాంధ
ల వలెను భర్తలకు స్వాధీనతై తమఁదమ జీవి గాంధముల విలుకు వారి వ
ద సేవ సేయుచు గార్హస్థ్య ధర్మమును బరిపాలించు చున్నాగు.

ఇక వారకాంతలలో, ధనము కొఱ కాక పడి సిగ్గు లే స్వయ
ముగ నెట్టి వాగ్వికేసను దేహముల నమ్ముకొనుచున్నాగు వాడు మీడ
ను నియతి లేక ధన మిచ్చిన యెల్లఁద తోడను వ్యభిచరించు చున్నాగు.
ఎంతవఱకు ధన మిత్తుకో యంత వఱకే విలులను జేసి నిర్గుణుఁడగువా
తఁ గాట్ల కుక్కలఁ బోలు తమ తెల్లులచేఁ గనరి కొట్టించి తెఱికుంచు చు
న్నాగు. ధన మిచ్చి నంత కాలమైనను మన నీయక కృత్రిమ ప్రేమాను
రాగములం జూపుచు విటుల మానసములను క్లగము చేసి వేయు చు
న్నాగు. అన్ని విషయాల రసిక శేఖరుల మని విట్టి మీగు విలుల జీవితము
లను విధ్వంసము సేసి వేయు చున్నాగు.

ఇట్టి వారకాంతలకును ధనమిచ్చి పెండ్లియాడినవారి భార్యలకును
నావృతయైన సామ్యమున్నదా? మన సరస తిరుపతిచేంకటకపు లీయంతకు
పు నెటుంగఁ జాలక పోయిరి. నడన త్రాగతవ్య జ్ఞానము పై బైని గలదా?

ఇంక నీ గ్రంథమున విచ్చల విడిగ దర్శింపని బోధించు ప్రసంగ
ము లనేకములు గలవు. కాని గ్రంథ విస్తర భీ చే వానిని విమర్శింపమాని
కేవల మొక్కసంగతిఁజెప్పెదము. పాశ్చాత్యహితయా నీతులుబోధించునది!

(శ్రవణానందము.)

పాణిగ్రహీత యింతగ నీతులు బోధించినది గదా? ఇక శ్రవణానంద ముకింత పరికింతము.

“ప్రతానా ముత్తమం వ్రతే” మృచునట్లు నీతి విషయమున నీ రెండు గ్రంథములు నొకదాని కొకటి తీసిపోక ప్రతిఘటించి పని సేయచు న్నవి. మన సరస తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులు పాణిగ్రహీతలో వార కాంత కన్యాశుల్క మిచ్చి పెండ్లి యాచిన వారి భార్య వంటిదని మాత్రమే చెప్పినారు. శ్రవణానందములో నేజాతి వానిని గూడిన నా జాతిని యే యగునని నిశ్చయకగ వాక్రచ్చినారు. వెట్టి మధు సూదనుడు దాసికి బరిహారోక్తి జెప్పజాలక పోయెను.

అంతటితో గుడిర్చినాగా? అనవరతము వారకాంతలకు దాసులై చరించిన కాళిదాసాది కవుల కేమి కష్ట నష్టములు వాటిల్లెనని వేశ్య మూత యక్షగాత నాచార్యుడు నాటికిని మాకును జాల యంతకువున్నది. వారు చేసిన మంచి పనులనే గాని చెడ్డ పనులను జేయరా “దని యొక యసందర్భపు సమాధానము నొసంగెను. వారకాంతా సంపక్కుముచే గాళిదాసాది కవులకుఁ గలిగిన కష్ట నష్టముల నుదాహరింపజాలక వారకాంతా సమాగమము చెడ్డపని యనినంత మాత్రమున నీతిని బోధించి నట్లగునా? అయిన నింత గ్రంథమును వ్రాయ వలసిన యవసర మేమైవఁ గలదా? వారకాంతలతో గూడఁ దగదని కర పత్రములను వ్రాసి పంచిపెట్టినఁ జాలదా?

అంతటితో నూతకొనక వేశ్యమూత “మీ వైష్ణవ కులజాతి కండు మా వెల పడతి నుంచుకొన లేదా? అనినకి మీ వారందఱు బ్రహ్మరథము పట్టలేదా” యని యడుగ దానికి సమాధానమే లేదు.

పయిఁ బయి దాని చాత్రోక్తులకు సమాధానము నొసంగఁ జాలక యింటికిఁ బోయి మధుసూదనుఁడు వారకాంతల నుంచుకొని వాడు చెడలేదా వీడు చెడలేదా యని తనలోఁ జూచు నేనా వితిర్కించు కొని నే గాని వేశ్యనూత చెతె నా యెత్తలేక పోయెను. ఇంటి దెంత వితిర్కించు కొనినను వేశ్యనూత శ్రేష్ఠములను గట్టించి కాదు . కొండ మాచార్యు పుత్రుఁడు చెడిపో లేదా " యనినఁ గాళిదాసుఁడు చెప్పిపోయె నా యను శ్రేష్ఠముఁకుఁ బ్రత్యుత్తర మగునా? కావ్యపు గ్రంథ విస్తర మొక్కటిమ గాక యావితిర్కిము వలన లాభమేమి? కాళిదాసుఁడు చెడిపో లేదా యను శ్రేష్ఠముఁకుఁ బ్రత్యుత్తరము చెప్ప లేకప్పుడు నీతి బోధన కు ద్వేషించఁ బడిన యీ గ్రంథమునఁ గాళిదాసాదుల ప్రసంగమునే యెత్తికొనిఁ గూడకు. అయినను వీరస్పకు వేశ్య నూతతోఁ దాదాప్యము నందుటచే నిట్టి విషమ శ్రేష్ఠములను వేయఁ గల్గిరి. కాని తరువాత వెట్టి మధుసూదనుతోఁ దాదాప్యమునంది . మఱి మాయలమారి ముండ . యగు వేశ్యనూతకుఁ బ్రత్యుత్తరము నీయలేక పోయిరి, తా మిది వఱలో మధుసూదనుని పట్టించిన వర్జనమును ధ్వంసము సేసిరి. అప్రతి హరిములగు వేశ్యనూత శ్రేష్ఠములు ద స్త్రీలిని వ్యాపింప జేయ సామర్థ్యమును గలిగి యుండలేదా?

కథను ముగించు నప్పుడైనను వీరు నీలిని బోధించఁ గలుగు నట్లు కథా రచనము గావింప లేకపోయిరి. బాలానుశి మధుసూదనా చార్యునితోడనే గాక వేటొక్క పిలువితోఁ గూడఁ బోవుచున్న దని తెలిసి యాచార్యునకును బాలామణికిని వియోగము గలిగించి యతికియ నతకని రెండు నీతులను జెప్పి కథను ముగించిరి. ఇచ్చటి సంకర్షమును జూడ వీరు నాయుకా నాయకులను వివ్రలంభమును గలిగించి దే ద్దీంచుటతోఁ గథ ముగించఁ గలంచి నట్లు తప్పక తోచును.

మధుసూదనుడు బాలామణిని విశటకు బాలామణి వేటాక వి
టునితో బోవట యను నా పెండ్లి యగు గాని వేటాక కానియము లే
దు. ఆ సలంబమును పైను

“ ఉ, అక్కనులాటి మూతిడును నగ్గములై తనరారు పేర్చి పెం
పెక్కగఁ గొంతకాలము యధేష్ట సుఖమ్ములఁ దేలుచుండఁగా
నొక్కడ నత్తొడరియు నొక్క యయోగ్యతఁ జేసఁ గంటళిక
మెక్కుచు పెండ్రుకల్ విడుక మేకొనుచో గఱవొన యేరికె.

అని సామాన్యముగ “ బాలామణియొక యయోగ్యతఁ జేసె ”
నని చెప్పిరి గాని పాఠకుల కేవలగు నట్లు వర్ణింప లేకపోయిరి.

వీరు పంచమాశ్వాసారంభమున వ్రాసిన “ ధనమా పోవును
మానమా చెడును ” మున్నగు సకార వ్రాసగల పద్యములును దురంగ
ల నాలుగైదు పద్యములును నీతిని బోధింపఁ జాలునని యూహించిరి. కా
ని వీరి యూహ వజ్రాన విలసితము. ఈ గ్రంథమునఁ గల యాభాసము
ను దృఢలితము నగు శృంగార రస వారిధిగో నా చప్పని నీతు లడుగం
ట మునిగి పోయినవి అవియఁగాగ

నీ, తలి దండ్రు లింటి పెత్తన మొకించుక నోటు

జరుగ కుండెడి రీతిఁ జక్కఁ బెట్ట

ననుకూల మగు రీతిఁ దనకాంతి తనకెంత

యును వచ్చి వాసి నార్జనము నేయ

నలిభక్తిగల శిష్యు లెరు తెల్లవేళలఁ

దనుగొల్చి బుద్ధిమత్తను భజింప

లక్ష్మీ నరస్వతుల్ దమ పరస్పర వైర

ముల వీడి తన గృహస్థున వసింప

గీ. బాంధవ శ్రేణు లెట్ల సెబా ననంగ

నకల దిద్దేశ రాజ్య నభల యందుఁ
దన యశమ్ము నిరంకుశత్వము వహింప
సుఖముగా నుండె నిమ్మధుసూదనుండు,

అని మధుసూదనుడు శాలామణిని విడిచి పెట్టిన తరువాత నకల సంప
త్సౌఖ్యములతోఁ దులరూఁగు చుండెనని చెప్పటచేఁ దుది నీతులు పైత
ము క్షుంక్షమామారుత విశ్లేషముచే దూది పింజల వలె నెగిరి పోయినవి.

ఇంక నిందు నీతి బోధయను పేరున దుర్నీతి బోధనము గావించు
ప్రసంగము లనేకములు గలవు కాని చతువగులకు వినుగుఁ బుట్టించిన
వారమగుదు మని గ్రంథ విస్తర భయముచే విరమింప నంచి యొక్కసం
గతిని మాత్రము చెప్పు చున్నారము.

బోగము వాం డ్రొక్కనితోఁ గాక ధన మిచ్చినచో వారు వీరన
క యెల్లట తోడను వ్యభిచరింతురు గావున వారకాంతలను గూడఁ గూ
డదని చెప్పట నీలి బోధ యనిపించుకొనదు.

ధన మంతయు వమ్ములు పోవలెను సుఖ వ్యాధులచే శరీర మం
తయుఁ జెడి పోవలెను ధన మీయక పోవుటచే నుంచి కొనిన వేశ్య ము
తీయు నితర విటులతో వ్యభిచరింప వలెను. వేశ్యమాల ముందు పెరుక
లరయక కనరు కొనవలెను. నిందింప నలెను. తిట్ట వలెను. ఇంటికీ వచ్చినఁ
దలుపు వేసి గంట వలెను. అప్పుడు నరివారు చూచి నవ్వ వలెను. సంఘ
ము వలన ననేక బాధలు సంగభవింప వలెను. కుటుంబ కలహములు ప్రా
ప్తింప వలెను. తినిఁ దిండియుఁ గట్ట గుడ్డయు లేకపోవలెను. ఎచ్చల కేగి
నను దిరన్మరింపఁ బడ వలెను. ఇంక నిట్టి కష్టము లనేకములు ప్రాప్తిం
ప వలెను. ఇట్టి యిక్కట్టులు తట్టస్థించి నష్ట డేడ్పుచు విటుడు నీతులు
చెప్పినచో జగువగుల మనస్సులు కరంగును. ఎప్పుడైన విటునకు వార
కాంతా సంయోగముచే రవంత సుఖము గలిగె నని నర్జింప వలసిన ప్ర

సంగము వచ్చిన యెడలఁ జరునరుల కా విటుని ప్రవర్తనము నందును
వానిఁ గలిగిన సౌఖ్యము నెడలను బది రెట్లసహ్యము గలుగు నట్లు వర్ణిం
చ వలెను.

అంతయు కాని నీతిని జెప్పవలసి వచ్చినప్పుడు మూకత్వమును వ
హించి శృంగార రసమును వర్ణింప వలసిన ప్రసంగము వచ్చినపుడు వెను
క ముందు లరయక సభ్యా సభ్య రచనా వివేకము లేక విచ్చల విడిగ
మనసునఁ దోచినట్లు కలము పోయినట్లు కావ్యములను వ్రాయుట నుక
వి లక్షణమా?

దుష్ప్రవర్తనముతో దింపుట నిముసము, నీతిని గల్గించుట మా
టలు గాదు. కొలఁది మాటలతో వ్యభిచార వృత్తిలో దింపవచ్చును గా
ని వ్యభిచార వృత్తినుండి మఱలించుట చాలఁ గష్టము దుష్కార్యమునఁ
జ్వరగఁ బ్రవేశ మగును గాని సత్కార్యమునఁ బ్రవేశము గలుగుట చా
లఁ బ్రయాసము. కాని సరస తిరుపతి వేగకట కవులు చూత్రము నీతిని
బోధించు టెంత యనుకొనిరి కాఁబోలు!

నిష్పక్షపాత బుద్ధితో నీ రెండు గ్రంథములను బరికించు వానికిని
నీతి బోధకములుగఁ గాక వ్యభిచార వృత్తిలోఁ బ్రవేశ పెట్టుటకుఁ దార
వుకతైల వలెఁ బని చేయుచున్నట్లు కాన్పింపక పోవు

అంకిత ప్రశంస.

పాణిగృహీత.

ఈ కల్పిత ప్రబంధము పుచ్చా నీతారామయ్యగారి కంకిత మీఁబడినది.
మేము స్నాన పదియారుల కాశించి శ్రీ పోలవరము జమిందారు వారి

యాస్థాన విద్వాంసులగు నీ తిగువతి వేంచేత్వ కవులు సీతారామయ్య గారి కంకితముగా నీకృతి రచించిరి.

ఒక భూపాలుని యాస్థాన కిష్టలుగా నుండి వేటొక సరసు నకుఁ దమ కృతి కన్య నొసంగు లేటి న్యాయమో మాకు బోధ పడుట లేదు. ఇచ్చిరివా! కృతి కర్తల కోరిక లీడెరినవా? కృతి భర్త చెప్పిన బహుమానము నేయలేదు. ఈ బహుమానింపమిది మీ సీతారామయ్యగారి యెడల నెంతయు సగౌరవ భావ మగు వ్రాతను వ్రాసిరి. ధనమున కాశించి తమ ప్రభుని మఱచి వేటొక సరసునకుఁ గృతి నంకిత మియ్య సాహసించిన వీరట్టి వ్రాతను వ్రాయుటలో నాశ్చర్య మేమి గలదు? కాని తమ తప్పకమును సైత మొగులపై నారోపింపజూచుట కేవల సంభావ్యము. “ ఇట్టి వాని కంకితముగాఁ గృతిఁ జెప్పట మా లోపమే ” యని మీ సీతారామయ్య గారికి లాభుపమును గలిగింపఁ జూచిరి గాని కేవల ధన సంపాదనమే జన్మ పరిమా వధిగాఁ గల యిట్టి వారిచేఁ గృతి నంద నభిలషించుట సీతారామయ్య గారి లోపమే యని లోకము నకుఁ దెలియక పోదు.

సీతారామయ్యగారు తమ వాగ్దత్త ప్రకారము వీరికి వేయి స్నాట పదాన్లను బహుమతి నేయ కునికిఁ గారణము లేకపోదు. మీరు గ్రహింప లేకపోయినఁ బోవచ్చును. పరేంగితి జ్ఞాన ధౌ రేయత సామాన్యముగ నలవడు నదియూ?

“మ. ఋతువుల్ పర్వతముల్ నముక్రములు నీరేజా కరమ్ముల్ శత

క్రతు మఖ్యామర నంఘముల్ తఱచుగాఁ గబ్బమ్ములం దెల్లెడకో

శ్రుతులందన్నును నుంటఁజేసి యింక నేజోడ్యమ్ముగా నూర్చెవుం

గృతినిర్మింపఁగఁ గోరెదన్ నయమునున్ శృంగారము మోటుగఁ

చ. మనుజున కెద్దియో యొకతె మానిని యుండుట యెప్పుడో? కల

మ్మున కనుకూలమైన విరిబోడియెయించొక నేనుమో? యిటా
మనమున నెంచిచూడ నెటమంచి యిహమ్ముఁ బరమ్మునాయదో
విసవలె దీని కెంగయును వీలగుగాధ రచింపుఁ డొప్పుగఁ.

౧ ఆ రం, రం. పాణి.

అని సీతారామయ్య గారు వీరిని శోధిరి. “ అతని డెండమ్ము చం
దమ్ము గుఱుతెఱింగియు ” నని వీరు వ్రాసిరి గాని సీతారామయ్య గారి
యభిప్రాయమును మాత్ర మీడేర్చ లేకపోయిరి. ఇత వారి యభిప్ర
యమును వీరెంత వఱకు గుఱుతెఱింగిగో చదువరులే యూహించు కొం
దుగుగాత, పయిం బయి వీరు కృతి నాధుని యాశయమునకుఁ గేవల వి
రుద్ధముగఁ దమ కృతి కన్యను పాణిగ్రహీతగ వెలయించిరి.

పాణిగ్రహీత కేవల బాహ్య వేషముచే లోకమును మోహార్ణవ
మున ముంచివేయును. ఇది ప్రకృతి ధర్మము. దీని కెందును వ్యతిరేకము
ను విసము. కురూపిణికిఁ గూడ బాహ్య వేషముచే నొకింత యందము
గలుగును. ఇరుపతి వేంకట కవుల కృతి కన్య యగు పాణిగ్రహీత సహజ
ముగఁ గురూపిణి. అపై వీరు తమ కృతికన్యకు బాహ్యవేషమైన మనో
మోహనముగ వేయఁ జాలక పోయిరి. ఈ పాణిగ్రహీత కిట్టి యవస్థ త
టస్థించుట కిది యొక హేతువు.

పాణిగ్రహీత సహజముగఁ గురూపిణి మెట్లై నదో యని చదువ
రులు నందియం పడ వచ్చును. వీరి యితర ప్రబంధములతో దీనిని బో
ల్చి చూచిన నీ నందియము విడి పోఁ గలదు. ప్రారంభమున ననేక పద్య
ములతోఁ గృతిపతి నాశీర్వాదించు సలవాటు గల వీ రిం దొక్క పద్యము
చేతనే సీతారామయ్యగారి నాశీర్వాదించిరి. పయిం బయి వారి వంశ వర్ణ
నము నతి స్తుతముగ నప్రగల్భముగ వచనమునఁ గావించిరి. అశ్వాసాం
తమానఁ గృతి పతి సంబోధనమును ద్యజించి వైచిరి.

కథా సందర్భము నంగలి పద్యము వైనను భావ గాంభీర్య విహీనములై యున్నవి. ఈ హేతువులచే నర్వాంగ సుందరి యగు కృతి కన్యను వాంఛించి యున్న సీతా రామయ్యగారు వికృతాకార యగు సరస తిరుపతి వేంకట కవుల పాణిగృహీత నుసి యే వగించి వలగని ముఖము భగఁ జెప్పి నోడి కవులు పఠేంగిత జ్ఞాన ధుగిలులై యుండు రని తెలపచి “యిదిగో జేసిన నదిగో జేసె” నని తుదకు బహుమతి గావించుట మాసి వైచిరి. కృతి కన్య నగిని నప్పటి సీతారామయ్య గారి యింగితము నెఱుంగఁ జాలక పోవుటచే గాక యియ్యెడఁ గూడ గ్రహంపఁ జాలక వీరు వారిని గుఱించి యగౌరవపు వ్రాతలను వ్రాసి.

ఆ గౌరవపు వ్రాతలను వ్రాసిన వ్రాయుదుడు గాత. సందర్భము వైనఁ జూచుకొన నక్కట లేదా? “ఇదిగో విచ్చె నదిగో విచ్చె” నని బహుమాన మీయకయే కొంత కాలమునకు సీతారామయ్య గారు మృతి నందుటచే తమ కృతి కన్య యగు పాణిగృహీతకు వైధవ్యము చేకూఱిన దట! అది కేవల వైధవ్యము గాదు. బాల్య వైధవ్యము! పాణిగృహీతకు వైధవ్యము సంభవించుటయు గా వైధవ్యము బాల్య వైధవ్య మగుటయుఁ బ్రపంచాతీత విషయములు! ఈ ప్రపంచాతీత విషయములను వీరు లోకమునకుఁ బ్రకాశించిరి. ఇది “నూత్నపుం గృతి” నిర్మించు ఘక్కి!

వితం తూడ్వానా మంతగా నిపేధింపఁ జూచుండని యిక్కాలమున వీరి కృతి కన్యకు వైధవ్య మనుభవించ వలసిన యవసరము లేక పోయినను నన్యభాకరించుటకు వీరి మన సాప్తి నది కా దట! కాని సహగ మనము చేయించుటకు మాత్రము బుద్ధి వొడమిన దట! ఇట్టి బుద్ధి వొడముటయే నిక్క మగు నది వివేక బుద్ధి యనుటకు నందియ మక్కటలేదు. ఏమన? వైధవ్య యోగమే లేని పాణిగృహీతకు వితంభా

ద్వానామన నేమి! నహగమన మన నేమి! ఇది వింత మాట. ఇట్టి వింత మాటలచే వీరు తమ తప్పిమును గప్పివుచ్చి లోటంతయు సీతారామయ్య గారిదే యని లోకమును బ్రతారము గావింపఁ జలఁచిరి. కాని వంచనము జయింప నేర నని వీ రెఱుంగరు.

నవీన నాగరికత కనుగుణముగ స్వాంగ ముంఁగి యగు కృత్రిక న్యను గామించి యట్టిద చేపూటు నని కొండంత యానతో నెనురు చూచు చుండ వాంఛా బస్సుముగ నట్టి వికృతాకార యగు పాణిగృహీత చేర వచ్చి నచ్చుడు తిరస్కరించుటలో సీతారామయ్య గారి లో పేమైన నున్నదియు లేనిదియు లోకమే నిర్ణయించును గాక. సరస తిరుపతి నేంక పేశ్వరుల వ్రాత యుండలి సారస్వమును గూడ లోకమే పరికించునుగాక.

అ న ం ద ర్శ న ము లు.

పాణిగృహీతా శ్రవణానందములు రెండు ననందర్శములతో నిండి యున్నవి. ఈరెండుగ్రంథములే గాదు. వీరి విశిష్టమే యనందర్శములతో నిండి యుండును. మా చదువరులు చక్కగఁ బరిశీలింతురు గాక.

౧. చ. తగుదుమొ లేదో యంచు మదిఁ ద త్రపాటాక యింతలేక మీదగు కయితమ్మనూచితమి యండది యిందిది యంచు బద్దెముల్ దగులుతు కందుకోనమె మొకల్ దమరంపుదు దిక్కవుల్ వృథా యగుఁ గద వీరి నమ్మెలు లహా! తగు వారి కివేల కాల్పనేహి

౧ ఆ గె పాణి.

తత్రపాటాక=సంభ్రమము. అని యర్థము. తగుదుమో లేదో యని సంభ్రమము లేక యన నేమి నందర్శించినది? తగుదుమో లేదో

యని సందియము లేక" అని గాని "యూలోచింపక" యని గాని ప్రయోగించిన నీ యసంఘర్షమున కవకాశము లేక పోవును. కాని వీరస్వయము చెడు నను సందియము లేక నుంలియెన నాలోచింపక యతి కొఱకుఁ దత్త్రణపాటును గాంచెడి. ఈ తత్త్రణపాటు వలననే వీరు శకట రథమును ముఱచి పోయిరి. కానిండు, వీరంత తత్త్రణపడుచున్నప్పుడు మన మింక విమర్శించఁ గూడదు.

౨. "క. విధవ లనేకులు గల రా

విధవలలో మొట్ట మొకటి విధవ యెనడు నా

నధమపు వేశ్యలఁ గూడెడి

విధవయె నా యనుభవమున వినిచెఁ జూడీ" ౨౪ ౮౯పాణి.

చనిపోయిన భర్త గల స్త్రీ విధవ. కాని పురుషుని విధవ యనుట యవివేకము. లోకోక్తి కనుకరణ మనునదిల నెధవ యనవలెను. అయినను నిది శ్రవణానందము నం లి లోకోక్తి కనుకరణ మనిన "నా కళ్ల" వంటిది గాదు. అది శబ్దము చెడి పోయినది. కాని యర్థ మొకటే. ఇది యట్టిది గాదు ఇది స్త్రీ వాచకము వీరు స్త్రీ పురుష భేదము నెఱుంగఁ జాలక పోయిరి. అధము లనిన బాగుడును కాని వీరాయుధమృము వేశ్యలకుఁ గల్గించినారు న దర్భ మన్న నిట్లుండివలయును.

౩. "గీ. అభియ మ్మది చూచిన యట్టు లయ్యె

గాన మీ రీతి చక్కని కాంతి గలుగు

పలు వరుస గల కిలుకుల కొలయుటగుడె

కవన మీ రెంటి కన్నను గప్ప మగునా? ౩౪ ౨౭పాణి.

చక్కని కాంతి గల పలు వరుస గల స్త్రీ లెల్లయు గాన విద్యా విశారద లగుట యసంభవము కవన మీ నంగీ తాభియముల కన్న గప్ప మైనదా యను ప్రశ్నమునకు వీరి కవిత్వము వంటి కవిత్వ ములనడుట క

ప్రము గాదని ప్రత్యక్షతరము నిస్సంశయముగ నీయ వచ్చును.

౪. మ. అన నచ్చేడియ భూషణ ధ్వనుల సౌల్పన్యవిగా నల్లఁ గ్ర

క్కునఁ గేళీ భవనమ్ము చెంతఁజని యానుల్ పోకలున్ దక్కు గ

ల్లిన మేల్వస్తులు గూర్చి పల్లెరమునన్ గీల్పొల్పి యెయ్యార మె

ల్లను నూపై చనుదెంచెనో! యనఁగ మెల్లన్ వచ్చి యచ్చేరువన్

౩ ఆ గెం పాణి.

అల్ల = ప్రసిద్ధిని దెలుపును. మండ మను నర్థము గూడఁ గలదు. గ్రక్కున ననఁగా శీఘ్రముగ నని యర్థము. మండముగను శీఘ్రముగను నన సంకర్ష మేమైనఁ గలదా? అల్ల యనఁగాఁ దిన్నగ నని వీ రర్థము చెప్పెదరు కాఁబోలు! అల్లన ననినఁ గాని యీ యర్థము రాదని తెలిసికొందురు గాత. మఱియు "నల్లఁ గ్రక్కున" ననుచో నఁ సున్న వేయించినాడు. దీనికిఁ గారణ మేమి? క్రక్కున యను శబ్దము లేదు. ఉన్నదనుకొని వీరు ద్రుతము పై నర శాదేశము గావించిరి. గ్రక్కున యనియే శబ్ద స్వరూపము. అన్నా! భ్రాంతి యెంత పని చేసినది!

గె. గీ. గుబ్బల బెడంగు పిఱుదుల గొప్ప తనము

మేని తళతళలును మోము మిసమిసలును

కలికి యైవంత మాత్రన గల్గు ని క్క

తమున మెచ్చితి నంచెనఁ దలఁతు వేము" ౩ ఆ గెం పాణి.

సుందరములైన స్తనములును బృథుల నితంబమును దళతళ మను శరీరమును మిసమిస లాడు మోమును స్త్రీ యైవంత మాత్రముననే (అనఁగా నెల్ల స్త్రీలకును) గలుగు నట! ఇది ప్రకృతి ధర్మమా? వీరు గావించిన నియమమా? ఏ రొక వేళ "కలికి" యను శబ్దమును మేము కేవల స్త్రీ పర్యాయముగ వాడి యుండలేదు. కలికి యన సుందరి. కావున సుందరియైన నిట్టివి గలుగు నని చెప్పవత్తు రేమో, అట్లే చెప్ప వత్తు

శేని నది ఎచ్చియూహా. ఏమన! నుందరి యైవంతనే యిట్టివి గలుగవు,
నుందరి యెట్లగును? ఇట్టివి కలిగిన గాని నుందరి గానేరదు.

౬ "చ. కలదు ధనమ్మనంతముగఁ గంటికి మింటికి నంటు మాడుగుల్
గలవు నమి స్తముం గలదు గాని యొకించుక లేని పారిలో
ఎల నొకరుండు నియ్యబలఁ బాణిగృహీతిగఁ జేయనేనిఁ గో
ర్కుల కెవగాని సంపదలు కుంకుమ లేవి కులాంగనా మణుల్. "

౩ ఆ ౭౧ పాణిగృహీతః

ఉనారునకు నమ స్తమును గలవఁట! తాని జలజాతీని బాణిగృ
హీతగఁ జేయక పోయిన నేమియు లేని వాడయి పోవునఁట! పాణిగృహీ
త యన లంజె యని మా చదువరు లిది వఱకే యెఱుంగుదురు, లంజెను
లంజెగాఁ జేయుట యన నేమో మాత్ర మెఱుంగరు. మేము నెఱుంగ
ము, ఎవరు నెఱుంగరు, ఎవరు నెఱుంగనిది నరన తిరుపతి వేంకట కవు
లు మాత్ర మెఱుంగుదురు. తా మెఱింగినది వీ రెల్లఱకుఁ దెలియఁ జెప్ప
దురు గాని.

౭ "మ. లకటా! నే నటు తాళువాడ, నట నీవాకంబపుం బాటువా
వికచాబ్జమ్ము లిగుం గెలంకులను నావిర్భావముం జెంద మీ
న్నక వీక్షించుచు లజ్జ కొజ్జ వయి యానందింపఁ గాఁ జేయు నా
ప్రకృతి లోనఁ దలంచినంత మది నిరంబా కురంగేక్షగా!

౩ ఆ ౭౬ పాణి,

ఇయ్యది యుదారుని పరితాపము. వికచాబ్జమ్ము లన జలజాతీ
సోగ కన్నులు. అవి రెండును గంబమున కిగు గెలంకుల నున్న వఁట! ఇది
యెట్లు సంకర్షించును! కంబము చాటున నున్న రెండు కన్నులే గాక
మొగము కూడఁ దిగోహితమై పోవును. తావున నొక ప్రక్క కొఱిగిచూ
డ తెలును. ఒకరిన రెం డజ్జములు నొక్క దిక్కుననే యావిర్భవించును.

ఇతః నిరు గెలంకుల నెట్లు సంభవించును?

౮. "గీ. తనదు చిత్తేయ్యు నేనియఁ దగిన సాగసు

గలుగు చెలి మిన్న కడ కంపఁ గల్గి రాదు,

అట్టిచోఁ గేవలాన్యుల సంప నగునె!

దౌత్యమున కన్న సతి పొందు తప్పిదంబె? " ౩ ఆ ౮౩ పాణి.

సాందర్య వతియగు కాంత చెంతి కంపినచో (అనఁగా సుందరిని జూచినచో) నట నుండి మనసే తిరిగి రాదు, అట్టి యెడలఁ గేవలాన్యుల సంప దగునా? ఇంతవఱకు సందర్భముగ నే యున్నది. కాని తరువాత "దౌత్యమున కంటె సతి పొందు తప్పిదంబా " యనినారు. ఇది దేనితో సంబంధించునో నగున తీరికతి వేంకట కవులే తెలిపారు గాక.

౯. "చ. అరమర లేక చిన్నతన మాదిగ నొక్కటియై పరస్పర

స్థరణము దక్క వేటొక విచారము దూరముఁ జేసి విప్రలం

భరణము వెళ్ల బుచ్చుచుఁ బ్రపంచ మెఱుంగనియట్టి యుగ్గమున్

విరహము పాలుసేయు నవివేకి ధాతకు జన్మ మున్నదే? "

౪ ఆ ౯ పాణి.

ఈ యేడ్పు నాటె దుదాగునెచే జలజాక్షి చెంతి కంపఁ బడిన రా యబారి. మఱియు జలజాక్షికిఁ దొలి విఱుడు. ఈ రాయబారియు జలజాక్షియుఁ జిన్న తనము మొదలర మర లేక యొక్కటియై యందు వారల! మఱియుఁ బరస్పర స్థరణము దక్క వేటొక విచారమే లేక విప్రలంభ రణము వెళ్ల బుచ్చుచుఁ బ్రపంచ మన నెట్టిదో యెఱుంగక యుండు వారట! "అరమర లేక చిన్నతన మాదిగ నొక్కటియై" యన వియోగ మన నెట్టిదో యెఱుంగక యెల్లప్పుడు నొక్క చోటనే యుండి యని యర్థము. పరస్పర స్థరణముఁ తక్క నితర విచార మెఱుంగక యన నెప్పుడును పరస్పర సమావేశ లాభము నొందక వియోగము ననుభవించు

చుచు నని యర్థము ఈ యర్థమునే ముందుగల “విప్రలంభ రసము వెల్లఁ బుచ్చుచు” నను వాక్యము స్థిరీకరించు చున్నది. మొదట వియోగ మెట్టిదో యెఱుంగక యనినారు ఇప్పుడో సమావేశ మెట్టిదో యెఱుంగక యెల్లప్పుడును వియోగమే యనుభవించుచు నని చెప్పినారు. ఇది యెంత సంకర్షణముగ నున్నదో చదువరులే యూహించు కొందురుగాల. అంతటితో గుమర లేదు. అట్లు విప్రలంభ రసమును వెల్లఁబుచ్చుచు (దుఃఖాతి లేకముచే) బ్రపంచ మన నెట్టిదో యెఱుంగ ని వారిని విధాత విరహము పాలు చేసెనట! ఆహా! వివేక గరిమ! విప్రలంభ మన నేమో విరహ మన నేమో యరి మర యన నిర్ధమేమో యొక్కటియై యన నేమో వీరికిఁ దెలియదు. వీరికి విద్యత్కవి బాలకథా నిధి బాల సరస్వతి యను బిరుదముల నిచ్చిన మహాత్ము లెవరో గదా? గం “మ. జడపూవయ్య జగమ్ములెక్కతన నుచ్చాఢ్యసమ్మనంబొల్పు నట్టిడు నీకుఁ సహకారియౌట ననుబోటిం జెర్ప నుంకించి నా యశుగుఁ వెన్నమఱిచ్చెదీ, వొరులతాపార్తి హరింపఁగదా పుడమిం బుట్టితి వారివ్రమ! నినుఁబోలుఁ దలఁచాల్పగఁ”

ర ఆ ౩౫ పాణి.

ఎక్కతన=ఏకారణము చేతనని యర్థము. కాని యెవని కారణము చేతనని యర్థము లేదు. ఏకారణము చేత జగమ్ము లుచ్చాఢ్యసమునఁ బొల్పునో యట్టి వాడట! ఏమి సంకర్షణముగనున్నది! దిక్కుకొందురుగాల. గం “డి. తల్లిని దుష్టులను చెడఁ దలపోయుచుఁ దండ్రి యోగ్యతా భ్యుల్లసనఁబు సూరక యహో! యని మెచ్చుచు సారెసారె కప్పలన పాణి చెయ్యల జపం బొందించుచు నేగె నున్న వా రెల్లఱు సంతరాయమగు అంతయు శత్రులు కోడెకొండ్రుకఁ”

౩ ఆ ౩౬ పాణి.

ఈ యేగిన యాతం దుదారుడు. జలజాతీలో నెడబాపి తన నింటి
కి దీసికొని రమ్మని యాపుల నంపుటచే దల్లిని దిట్టుట నందర్భముగ నే
యన్నది. కాని చాలఁ గాలము క్రింగటఁ జని పోయిన తండ్రి యోగ్యత
ను గొని యాడుట యేమి నందర్భము? తండ్రి చనిపోవుటచే యోగ్యుఁ
డందురా? అనుడు! మహా కవులు!

౧౨. ఉ. చిక్కిన మేనిలో వగపుఁ జెందెడి డెండములో స్వతఃప్రభు
దక్కిన మోములోఁ దనదు దాపునకుఁ జను పుత్రుఁ దల్లిదా
మిక్కిలి గారవించి మును మించిన దెంచక పై నొకపుట్ట పెం
పెక్కిన ఫక్కి నీతి జనియింపఁ బ్రసంగ మొనర్చె నీగతిఁ"

ర ఆ ౩౮ పాణి.

తన భావునకుఁ జను పుత్రునిఁ దల్లి గారవించిన దట! చను భాతు
వు గనునార్థకము. అగమనార్థకము గాదు. తనదాపునకుఁ జను, ననఁగా
దనదాపునకు వచ్చునమ నర్థములేదు. దాపున కుండి పకం బనుప్రయు
క్తంబగునపుడు చనుభాతువు ప్రయోజ్యము. ఈనందర్భము వీరెఱుంగరు,
౧౩. ఉ. వచ్చెడి రైతులం గని జవా బెవ రిత్తురు? సాహుకార్లకు

న్నచ్చెడి రీతిఁ జెప్పఁ దగు నాయకు లెవ్వరు? తండ్రి నాడె తా
నిచ్చిన సొమ్ము పుచ్చుకొను లెవ్వరు? కోరెడివారి కప్పు లి
డ్డిచ్చు టదెవ్వ? రెక్కడికి నేగిన నక్కడ కాపురమ్మలా?"

ర ఆ ౪౧ పాణి.

తా ననఁగా నెవరు? ఈ "తాను" గాదు తండ్రి నాటివారు. తండ్రి
గాడు. "నేతండ్రి యిచ్చిన సొమ్ము పుచ్చుకొను లెవ్వరు?" అని గ్రంథక
ర్తల యభిప్రాయము. అది చెడి పోయినది.

౧౪. ఉ. అచ్చెలిఁ జూచుటెట్టు? లికనయ్యెడకేగు నుసాయమెద్ది? యే
యొచ్చెము చేసినన్ జననియొప్పెడి" నంచుఁడలంచునతిలో

నచ్చపలాక్షీ యయ్యెడకు నాల్గ్ పురమ్మను వీడి మున్నె తా
వచ్చుటఁ జేసి కమ్మఁగఁ వ్రాసి తనంతన యంపె దూతికన్ "

ర ఆ ౧౯ పాణి.

ఒచ్చెము అనఁగాఁ గొఱతె, న్యూనతె. అవమాన మని రెండవ యర్థము " ఏ మాయఁ జేసిన జనని యొక్క "నని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము గాఁబోలు! అది యవమానముగాఁ బరిణమించినది!

౧౧ "ఉ. ఇంతియ కాక యున్న నిక నేవని నేనియు మాను టొప్పుగా
కింతిరా! నీకు నుత్తరము నేనియు వ్రాయన? యంత పండనే?
కంతునిసాక్షి నేడు నిను గాంచితి నెప్పున మెప్పు టట్ల ని
శ్చింతతఁ గాంచె నింతయును సిగ్గము నమ్మిన నమ్మకుండినన్ "

ర ఆ ౨౪ పాణి.

పండ = పండుడు, భీతుడు, సమర భీతుడు నని యర్థము ఈ పదమున కీ యర్థములతో నేది చెప్పికొనిన నీ పద్యము సందర్భము గలది యగును?

౧౨ "ఉ. ఒక్కనిఁ గూడి కాపురము నొప్పుగఁ జేసెడి చాన పొందు లే
ఫక్కిని జారుఁ డన్న దురుఁద్రవమున్ గలిగించు? వింటి నీ
చక్కిని గాక నర్వ జన నమ్మతమై మళయాళ మందుఁ బే
రెక్కెడి నగ్ర జాతులకు హీన కులాంగన తోడి కూటముల్ "

ర ఆ ౩౪ పాణి.

" ఒక్కనినే గూడి కాపురముచేయు స్త్రీల పొందు జారుడను దురుపద్రవము నెట్లు గలిగించును? మళయాళ దేశము నందెట్లు గాక యగ్ర జాతులకు హీన కులాంగన (ఇక్కడ బహువచనము వేయవలెను) తోడి కూటముల్ వింటిని " అట. ఇం దేమైన సందర్భ మున్నదా?
౧౩ "శా. పోని స్త్రీలు పునర్వివాహమునకుఁ బోరామి వాదించు వి

జ్ఞానలోపండితు లేమిపాపమొధనాశక్ గూఢు వృద్ధాత్మడౌ
వానిన్ జేచ్చు సపాత్రుఁ గూడ దన కన్యాఁ డిచ్చు నన్నోనకా
లాసంబుమ్ము సెయ్యి భుజుంతు రిదియ్యాయమ్ము గాకుండునే!

ర ఆ ౧౧౨ పాణి.

వృద్ధాత్మఁ డనఁగా వృద్ధుఁ డని వీరి యభి పాయము. కాని యాత్మ
కు బాహ్య యాపన కొమారి వార్ధ క్యానస్థలు లేవని వీరికిఁ దెలియదు.
౧౨ ..గీ. ఎవరు పూర్వపు టాచార మెఱుగు వారో

వారలకు శాస్త్ర ముత్తర వాది యిచటఁ

దక్కు వారల కీ జోల లెగుల దెన్వ

లేని నడిగిన నోరెత్త నిట్టి లనిసా ర ఆ ౧౨౩ పాణి.

ఎవరు పూర్వాచారము నెఱుంగుదురో వానికి శాస్త్ర ముత్తర వా
ది యనుట యసంధర్భము. పూర్వాచారపరాయనులకు శాస్త్ర ముత్త
ర వాది కాని పూర్వాచారము నెఱింగి సంత మాత్రిమున వారి కుత్తర
వాది కాఁ జాలదు. ఆచారములను పర ద్వికొన వలె నని ఘోషించు
నంఘ నంన్క రలకుఁ బూర్వపు టాచారములు తెలియవా? వానికి శా
స్త్ర ముత్తర వాది యగుచున్నదా? శాస్త్ర ప్రకారము వర్తించు వారె
వరైన నున్న వారి కుత్తరవాది యగును. ఈ సందర్భమును వీ రెఱుం
గఁ జాలక పోయిరి.

౧౩ ..నీ, ముక్తి కామిని తోడ ముచ్చటించిరి గాని

బెల బెలందులఁ గాంచి కులుక రైరి

ఉపని వత్కాంతల నుంచుకొనిరి గాని

పదుపు తొత్తుల యానఁ బాటరైరి

సాహితీనది తోడ సరినమాడిరి గాని

కులవిహీనలఁ జేరఁ దలప రైరి

కీర్తిభామినులకు మూర్తినిచ్చిరి గాని

గుత్తలంజెల పొందు గోర తైరి

గీ. తరతరమ్ముల నుండి యిందనుక మీ కొ

లమ్ము వారలు నేటి కీలలన కలనఁ

గొలమునకు నీకు నిహ పరమ్ములకు నొక్క

పెట్టఁ జెడఁ దగినంత యొక్కట్టు వచ్చె” గీ. ఆ ౧౧ పాణి.

మన పూర్వము ముక్తి కాంతి తోగను నుపనిషత్ తాంత తోడను సాహితీ సతి తోడను గీర్తి కాంతి తోడను సబంధము గలిగి యుండిరే గాని నీ వలె బోగము వాండ్రితో సబంధము గలిగియుండ లేదు. నీకే యీ దుర్బుద్ధి పుట్టినది. అనవలెను. మఱి పూర్వ లంఘము ముక్తి కాంతావలతో నుండిరి. నేటి కీ జలహాస్తి వలనఁ గొలమునకును నీకును పోఁ గాలము వచ్చిన కనుటచే సాగ్భియు చెప్పినది. పర్యము వ్రాసితె మను నుత్సాహమే గాని వీరికి సంకల్పముగ నున్నదియు లేనిదియుఁ దెలియదు. ౨౦౧౬, వైదిక జాతితోఁ బొడమి వారిని కల్పికి నెల్లవై యని

లేవేద మనమ్ముతో నిం వివేకము కన్పి కళత్ర యావన

(శ్రీ) దిగులొండఁ బాడు వెలచేడియ నుంచెడి నిన్ను బోటికిఁ

మాదిరి కేయ నీ యవన మండలి నొడొక్కఁ డుండఁ బోలునే!”

గీ. ఆ ౧౨ పాణి.

ఉదాహరణ పాడు వెలచేడియ నిదివఱకే యుంచినాడు. అగుటచే నిట “నుంచెడి” నను లింగార్థాంతర క్రియ సుప్రయోజ్యము. “ఉంచిన” యని భూత క్రియను బ్రయోగింప వలెను.

౨౦౧౬, ఇప్పటి కైతిగాం ద్రుహహ! యింగిలి పీసాక యింత నేస్సె పైఁ

జెప్పెన రాంధ్రపుం గురు నీ! యవి పండితు లాదరింతురే?

తప్పల కుప్పల క్కృతులు తంపట పెట్టుట కేసఁ బూర్వ మం

హృచ్చైరేవీరిఁ జూచియొకొ? యూరక నీకుఁ జనించె వేడుటల్.

గీ ఆ గీర పాణి,

ఇప్పుటి కపు లింగిలీషు చదివి తెలుఁగులోఁ గవిత్వము సెప్పు వారఁ
ట! అక్కఱన వారి కృతులు తప్పులు కుప్పలట! పూర్వ మందు మన
పూర్వము, అట్టి కృతులను దంపట పెట్టుటకై న నొప్పికొనలేకట! పూ
ర్వకపు తప్పులైన నింగ్లీషు చదువు కొనినారా? పూర్వము మన దేశము
లో నింగ్లీషు భాష యుండెడిదా? ఆహా! విజ్ఞానము! నిజ మాలోచిం
చు నడల వీరి కంట నింగ్లీషు చదివి తెలుఁగులోఁ గవిత్వము సెప్పు వా
రే ఘను లని నిస్సంశయముగఁ జెప్పవచ్చును. ఏమన? ఇంగ్లీషు చదువు
కొనిన తెలుఁగు కవులు దేశ చరిత్ర జ్ఞానము గలిగి యుండురు. మహా క
వుల మని విజ్ఞు వీరి గు వీరి కా జ్ఞానము లేదు. ఇంగ్లీషు చదివి తెలుఁగు
శివత్వము సెప్పు వా రజ్ఞాను లని స్థిరము వీరు స్వయముగఁ దమ యజ్ఞా
నమును బైటఁ బెట్టుకొనిరి. సూది కొఱకు సోదకుఁ బోగాఁ బ్రాతఁ బం
కులు బైటఁ బడినవట! ఇంగ్లీషు చదివిన యాంధ్ర కవులను దూషించు
ట కేమిగాని ముందు “కైతగాండ్రు” శబ్దమును వీరు సమర్థింతురుగాక.
౨౨౬౪. మునుపు మహాకవింద్రులు సముజ్జ్వలఘ్రి నొనర్చుకబ్బముల్

వినుతికి నక్కఱ గాని యవివేకుల కూతలు తాటి యాకు లం

దున నశియించె నోటఁ బడు తుంపురు లేసియు నిప్పు డచ్చు వ

చ్చిన కతనక జగాన విలసిల్లెడి మేటి శృతుల్ నశించెడిక”

గీ ఆ గీర పాణి,

పూర్వ కవింద్రులు వ్రాసిన పుస్తకములు వినుతి కెక్కినవి కాని య
వివేకుల కూతలు తాటి యాకులలోనే నశించినవి. ఇప్పు డట్లు గాదు.
అచ్చుకూటములు వెలయుటచే నోటి యందుఁ బడు తుంపురులైన విలసి
ల్లుచున్నవట! గొప్ప కావ్యములు మూలఁ బడుచున్నవట! నోటియందుఁ

బడు తుంపురు లన నేమో మాకుఁ దెలియకున్నది. నోటఁ బడు ననఁగా నోటినుండి యని వీరి యభిప్రాయము గాఁబోలును! ఈ యర్థ మిందు రాదు. కాని యిప్పు డచ్చుకూటములు వెలయుటచే దుష్ప్రబంధములు గూడఁ బ్రకటింపఁ బడు చున్న నని మేము నంగీకరింతుము. కాని యా మంచి చెడ్డలను మా చదువరులే నిశ్చయించుకొని యు గాత.

౨౨.గీ కాల మహిమయ్యె గాని యో కాలమందు

వచనము రచించు వారు కవనము నందు

బేమ గాంచిరి యెంతటి పేద తనము

వచ్చెఁ గవితా లతాంగి కివ్వారి కతన.

క. అపశబ్దములతో వచ

నపుఁ గవితలు మొదలు వెట్టి నారాయణ! మా

ర్థపు మనుజు లక్కటా! కవి

తె పడమ్ములు విలుగఁ గొట్టెనరు నిర్దయులై.

గీ. సంస్కృతాంధ్రమ్ము లందు వచన కవనము

మున్ను రచించు వారలు నున్న వా ర

నర్థి మగు పాండిత్యును బగ్య కవనమ్ము

గలిగి విద్యావిదుల మెప్పు గాంచు వారు.

గీ పాలను భవించువారు యవాగుపొక్క

యపును ద్రావిన రిక్తు లంచనరువారి

సరి కదా?వారి కదియు యశము ఘటించు

లేమినది ద్రావువారి కాలిల యెట్లు?"

గీ ఆ గీత మొదలు ౬౦ వరకు పాణి.

వచన కవనము వీరి కిష్టము లేదు. అగుటచే నంద ర్భాషదర్శము సరయుక వీరు వచన కవనమును దత్తవ్రతను నిందింతురు. ప్రథమమున

నే కాలముందును వచన కవనము రచించువారు లేరనిది, కాని తరువాతఁ బూర్వము సంస్కృతాంధ్రముల యందు నచనము రచించు వారు మిగుల నైదువ్యమును బహ్య కవనమును గలిగి వెలుయు వారనిది, అఖండ పాండిత్యమును బద్ధకవనమును గలిగి వారు గద్య కవనము గావింప వచ్చును గదా? అట్లయిన వచన కవనము గావింప రా దననే? ఇది యిట్లుండ నిచ్చి వచనమును వ్రాయు వారు హ్య కవనమునఁ గూడఁ జేసె పొంది యుండవలె నను విషయమును విమర్శింతము, వచనము వ్రాయు వారు పద్య కవనమునఁ బ్రసిద్ధి పహించి యుండవలసిన యవసరమేమి? వచన కవనము గావించిన యప యశమును బాయుటకా? అట్లు గాక వారి పద్య కవనము వలన గద్య కవనమున కేమైన యాధిక్యత గలుగునా? ఏమియు లేదు, కావున నీ వాదము నిర్మూలము, అజ్ఞాన విలసితమును, కవనమునకు గద్య హ్య విభేదము లేదు, ఈ విషయమును మేము పత్రముఁజికలో విస్తృతము గావించితిమి, వీరు వచన కవులు కవిత పదములను విఱుగఁ గొట్టి చున్నారని వ్రాయుచున్నారు, ఈ సంవర్ధమున మేము చదువరులపై నొకభారమును మోపుచున్నారము, ఓ చదువరులారా! పై పద్య గమనిక యెంత సరిశముగ నున్నదో పరీక్షించి కవిత పదములను విఱుగఁ గొట్టి వారు వచన కవుల వీర తేలుపుదురుగాత.

౨౩ “చ, ఇపు డీత నొక్క కర్మ మది చేయన? నేర్చిన యంతలోనఁ గబ్బపుఁ బను లాచరింప నది పండితులొ కవులొప్పజూచి “యీ కవితము సెప్పనేల” యని గాఢముగాఁ దల వాయఁ దిట్టి దాని పయి విమర్శనం బొకఁడు నింపుదు రంతకు ముమ్మడింగగఁ”

గీ ౯ గీ ౨ పాణి,

మా విమర్శనమునకుఁ గారణ మీ పద్యమున వీరే చెప్పిరి గావున నీ పద్యము నిక విమర్శింపఁ బనిలేదు.

౨౧. "చ, ఎరు పాక యింత లేక చరియించుటచే నల కాంతపై మనః
బరిగి యడెంత దిష్టిను నెట్టిటు తాఁ జలియింప దయ్యె న
త్తగుణికి నంతకుఁ మును ప దన్తయమయ్యె మనోవికార, మా
యిరువురి లోపమేమి? యట నీతనిదే యపరాధ మెమ్మెయిన్"
గీ. ఆ ౮౩ పాణి.

ఎరును అన సీర్వ్య యని యర్థము, కవి జలజాక్షి విషయములో నీ
ర్వ్య యింతయు లేకుండఁ బ్రవ ర్తించుటచే నాలెని మనము జలజాక్షిపై ల
గ్నమైన దఁట! ఈ కవిని సంస్థాన విద్వాంసుడుగా నుంచుకొనుఁ డని
యుదారునకు జలజాక్షిగో బోధించినది. అట్టి విషయమున నిచ్చట నెగు
సు అను పదము నేల ప్రయోగింపవలెను? వీరి కే శబ్ద మే సందర్భమునఁ
బ్రయోగింపవలెనో తెలియదు. ఈ శబ్దము నెట్టి స్థలమునఁ బ్రయోగిం
ప వలెనో వీరిఁ జెలుపుటకుఁ దిమ్మయ విరచితముగు రాజశేఖర విలాస
ము నందలి యొక పద్యము నుదాహరించుచున్నారము.

"గీ. శాలోన నగ్ర వనజాక్షి చల్లంబ
మతియుఁ దన్న పాలతి మల్లికాంబ
నవతు లెరును లేక సతలంబు మెలఁగుచు
నవతు లేక యుండ్రు సమ్మదమున"

౨౬ "గీ. స్త్రీకి స్వాతంత్ర్య ముండుట చెల్ల దంచుఁ
జెప్పు మను పంతు వెట్టియే? చెడి కొలమ్ము
నెల్ల గంగను గల్పదే? యెఱుంగ నేర

కూరకయ శాస్త్ర కర్తల మీఱ నగునా? గీ. ఆ ౮౪ పాణి.

శాస్త్ర కర్తలను మీఱ నగునే? యనుట యసందర్భము. శాస్త్ర క
ర్తలను మీఱరు. దూతెదరు. శాస్త్రములను మీఱెదరు.

౨౭ "క. కాకమ్ము లఱచె మున్నే,

“కో కో” యని కోళ్లు గూసె గోకమ్మలు ను

శ్రీ కలిమి విజ్ఞప్తి వీగె ది

వాకరుఁ డుదయించెఁ జెల్వి వజ్రలె జగమ్ముల్”గెఱగెఱ గపా.

కోళ్లు “కో కో” యని కూసిన వఱ! ఇది వింత మాట, కోళ్లు “కో
క్కురోకో” యని కూయును గాని “కోకో” యనికూయవు. వీరు శ్రవణానంద
మున “ఉ ఉ ఉ ఉ ఉ” యటంచుఁ గోళ్లు కూసె నని వర్ణించిరి. ఇం
దుఁ “ గో కో” యని కూసె ననినారు. వీరు చేతికి వచ్చి న జైల్లు వ్రా
యుదురు గాని ప్రకృతి ధర్మమును బాటింపరు కాని పాణిగ్రహీతా శ్ర
వణానందములు చెండును నూత్నపుం గృతులే. ఇది యిట్లుండ నీ పద్య
మున నింకొక విశేష మున్నది. కాకులు కూసిన వఱ! కాని యంతకు
ముందే కోళ్లు కూసిన వఱ! అహ! ఈ ద్రావిడ ప్రాణాయమెందులకో.
ఓ చదువరులారా! మీ కిది వింతగాఁ దోఁప వచ్చును. కాని యిందు
వింత పడవలసిన యవసరము లేదు. ఏమన? వెరిసిలో వేంకటేశ్వరుఁడు
గారు వ్రావిడులు గాదా?

అహ! ఓ, ఎంతటిభాగ్యమే! యనుచు నెంతయదృష్టమే! యంచు నెంతబల
వింతతే! యంచు నెంత పొరలేని లలంపులెయంచు ముక్కుపై
నింతులు కేలు పెట్టికొని యెల్లప్పుడూ నుతియించు నాకు నీ
వంతయె నిక్కమైనను రసంతయుఁ గూడవు జీవన్ముక్తియే”

౬ ఆ గె ౨ పాణి.

ఇందలి “నుతియించు” ననునది జలజాతీకి విశేషగమగుచున్నది. కా
ని యింతులకగుటలేదు. ఇంతులకు విశేషగమని గ్రంథకర్తలభ్రమ. ఇది
భ్రమయే. దిద్దుకొందురుగాక.

౨౯ “గీ. భార్యఁ బాలింపుమని నిన్నవచ్చియున్న
యుత్తరమ్మనఁ జిగురుననున్నయట్టి

తల్లి మాటను బాలింపఁ గలఁచుటొక్కొ-
యే, నచటికేగుదాన? నిన్నిపుడు విడిచి”

౬ ఆ ౬౨ పాణి.

దిగురు, అసఁగా నగ్రమవి యర్థము కాదు. అగుటచేవిగి యిట నంద
ర్భింపలేదు, వీరఁ చివరయను నర్థమున నెల్లయెడలఁ శిగునియేప్రయో
గించుచున్నారు వీరికితప్పని తెలియదు.

30 “చ. కళవళమందుచున్ వెలిలఁగంచుచుఁ గుంచుచున్న బోటి య
స్వల పలపున్ మగఁడటకు వచ్చిన యంతన లేతచూచి వె
ల్యెల నిగఁద్రావి యూతని చవిన్ బడి కుల్కుగ సాగ నద్దిరే!
వెల చెలి కబ్బు నవ్విరహ వేదన నీవన శక్య మెట్లిగున్ ”

౬ ఆ ౮3 పాణి.

జలజాక్షి వెలలఁ గంచుచు నుదారుఁడు వచ్చినంతనే విచార ముడిగి
యూతనితోఁ గుల్కుసాగెను. వెల చెలికిఁ గల్గు విరహ వేదన దుస్సహ మె
ట్లిగును. అట! ఈ తుదివాక్యము పూర్వ వాక్యముతో నేమైన సంద
ర్భించినదా? మనోహరుఁ డరుదెంచి గారవింప నే కాంతి కులక కుండ గల
దు? అట్టియెడ జలజాక్షి మాత్ర మేల కులక కుండును?

31 “క. యమ్మారాల్వై గారికి

నమ్మిన మీ దాసి చరణ నలముఖయై దం

డమ్ములు సారెకు మ్రొక్కమ

నిమ్మెయి వ్రాసికొను మనపు లియ్యవి యయ్యెన్ ”

౬ ఆ ౯2 పాణి.

ఈ “ యమ్మారాల్వై గా ” రెవరు? ఉదారుఁడు గారా? ఆయన కి
ది పర్యాయ నామమా? కానప్పు డీ విచార మేమిటి? శ్రవణానందమున
మధునూదమున కుత్తరము వ్రాసి నప్పటి తెలివి తెటలు సైత మిప్పుడు

పయోగింప లేక పోయిరి. ఇది యిటు లుండనిండు. “ ఇట్లు వ్రాసికొను మనస్సు లివియైన ” వంటి అన నర్థమేమో సరిస తిరుపతి వేంకట కవులే సెలవీయ వలెను.

౩౨ “చ, కడుపున కింత యన్నమును గట్టికొనంగను బ్రాత చీరలే నిడుఁ డిది చాలునా యసువులెంతకు నీచెడు మేన నుండు న క్కడ దనుక భవచ్చరణ కంజముల గనిపెట్టుకుందు నిల్ దుడిచెడఁబ్రక్కలఁబటఁతుఁగొల్పితీకర్మమునెంచుచుఁబ్రయా |

౬ ఆ ౧౦గి పాణి.

“ తినుట కన్నమును గట్టికొనుటకుఁ బ్రాత చీరలును నిచ్చినఁ జాలు. నా మేనును బ్రాణము లెంత వఱకు నుండునో యక్కడ దనుక మీ పాదములను సమ్మికొని యుందునని జలజాక్షి ప్రార్థించినది. కాని యక్కడ దనుక, అన నంత వఱకు సని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము. అది యిందు లేదు, దిద్దుకొందురు గాత.

శ్రీ వ రా న ం ద ము.

౧౦ “ఉ, శ్రీయును వాణియు వలయు కీర్తిని బామరముల్ గ్రహించి కై సేయ నమస్త నిర్జర విచిత్ర కిరీట మణి ఘృణీ నవ శ్రీయుత పాద పీఠమగు సింగము లెత్తడి మీఁద నొప్పు భ ద్రాయుతమూర్తి శాంకరి ముదంబిడు వేంకటరత్న మంత్రీ ”

౧ ఆ ౧ శ్రవ.

ఇందలి యసంకర్షమును చూ గురువర్యులు కవితా విమర్శన ఖండన మున వివరించి యున్నారు. అద్వానినిట నుదాహరించు చున్నారము.

“ ఇందు శాంకరి సింహ వాహనా రూఢయగు నప్పుడు లక్ష్మీ న

రస్వతులు వింజామరలు వీచుటయు, దేవతా కిరీట మణి శ్రీయుత మగు పాద పీఠ ముండుటయు, వర్ణింపఁబడినవి. సింహము నిధిష్ఠించుట హయాము నిధిష్ఠించినట్లే. వారు సందర్శించిన నానా రాజులలో నెవ్వరైన హయాధి యాశు లై నెప్పుడు సైతము సింహాసనము నిధిష్ఠించినప్పుడు పాదముల క్రింద నిడుకొను పీఠమును గొల్లకుఁ గట్టుకొంటయు, వింజామరలు వేయించు కొంటయుఁ జూచి యుండిరి కాఁబోలు! సింహాసనము నిధిష్ఠించి నపుడు పాద పీఠ ముండును గాని హయాది యాశులకుఁ బాదపీఠ ముండదు. రికాబు లుండును. ఈ రికాబులును శాద పీఠములే యని చెప్పకొన్న నిట్టి పాద పీఠములు నమస్త. శ్రీయుతము లని వర్ణింపఁ జనదు. ఏన్దుమీఁదఁ గట్టినట్లు సింహము మీఁదను గుల్టము మీఁదను తొడోలు కట్టుట యుత్సవాదులఁ బ్రార్థింపఁ బడు లక్క యొమ్మల యందుఁ దక్క మఱియెందును లేదు కాన నిట సింగపు గడ్డియ యని నవరించు కొనినచో గొంత బాగుగనుండును. మఱియు నింగలి “ వలయురీతి ” ననునది యతికి వలయురీతి లేకయది అక్కఱ లేని రీతిని వీచుట లేనని యమూల్య మగు సర్థము నిచ్చుటకా? "

౨. ఏనాతి కొక గుబ్బ గాన శాస్త్రంబు రెం
డవ గుబ్బ సాహితీ డంబరంబు
ఏనాతి యిలా నల్క వీ శాననంబు రెం
డవ యిల్లు చతురాన నాననలబు
ఏనాతి ప్రియ శిష్యుఁ డానాకు సంభవుం
డటు మీఁది శిష్యుండు వ్యాసమాని
ఏనాతి పుత్రు లయ్యేష్యురు మునులు దే
వ మనుష్యు లెల్లరుఁ జాత్ర భూతు
గీ. లట్టి జగదేశ సామ్రాజ్య మధిగమించి

వీణా చేబూని పాట గావించి మగనిఁ

గరఁగఁ జేసెడి య వ్యాణి వరము టొనఁగ

రాజ హితుఁడగు వేంకట రత్న మునికి.

౧ ఆ కి శ్రవ.

“ ఇందు సరస్వతికి మొదటి శిష్యుఁడు నా ల్మీకి యనియు నటుమీఁది శిష్యుఁడు వ్యాస మహాని యనియు మూఁడవ పాదమునఁ జెప్పబడి యున్నది సరస్వతి యొద్ద వీ రిరువురు విధ్యాభ్యాసముఁ జేసినది యే మహాకవి యుఁ జెప్పియుండ లేదు, అచ్చట అచ్చటఁ గొందఱు శవులు సరస్వతి మాకుఁ దల్లి యనియు మఱి కొందఱు పాస్య దైవత మనియు, మఱియుఁ గొందఱు భార్య యనియుఁ జెప్పుకొను వాడుక గలదు. దానిం జూచి యీ గ్రంథకర్త వాల్మీకియు వ్యాసుఁడును సరస్వతికి శిష్యులని కల్పించెను, వీరు శిష్యులు గారు. సరస్వతి నుపాసించు వారు. మొదటి కవి వాల్మీకి యనియు రెండవ కవి వ్యాసుఁడనియు హృదయమున నుండుటచే నీయన సరస్వతికి మొదటి శిష్యుఁడనియు రెండవ శిష్యుఁడనియు బ్రమసి వ్రాసె యుండును. ఇట్లు వ్రాయుటకు మఱియొక కారణము గూడఁ గనుపట్టుచున్నది. “ సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయమ్ ” అను శ్లోకాథమును దగ్గరించి “ ఏనాతి కొక గుఱ్ఱ గాన శాస్త్రంబు రెండవ గుఱ్ఱ సాహితీ డంబరంబు ” అని మొదటి పాదమున వ్రాసి యట్లే రెండవ పాదమును గూడ వ్రాయఁ గడంగి యొక యిల్లు నెత్తవీ శానవ మనియు రెండవ యిల్లు చతురాన నానవ మనియుఁ గ్రమ భంగముగాకుండనే నుడివెను. కాని చతురానవ శబ్దముపై నానవ శబ్దము వేయుట చింత్యము. ఇంతియకాక బ్రహ్మదేవుని నాల్గు మోము లందు సరస్వతి ని దశించి యున్నదని కవులు ఘోషించు చుండఁగా నాననం బని యేకవచనము ప్రయోగించుట యప్రయుక్తము. జాత్యేక వచన మనుటయుఁ బో

లడు. బ్రహ్మకు నాల్గు మోములు గల వని యెఱుంగని వారలైన నమ స్వయించు కొందురను కొనుటకును జతురానన శబ్దము నాల్గు మోములు గలవాడని మేలుకొలుపుచున్నది. ఇట్లు క్రమ భంగము గాకుండ, వాయుటకే వాల్మీకి మొదటి శిష్యుడనియు వ్యాసుడు రెండవ శిష్యుడనియు నుడువుట. తులకు విసుగుఁ జెంది నాల్గవ పాదము నెట్లయినఁ బూర్తి చేయ నెంచి యందుఁ గ్రమ భంగమున కొప్పు కొనిరి "

౧౯, - ౨౦ పుటలు. అట్టహాసము.

౩ "నీ, పాపిష్ఠ రాజుల పాలి నయ్యమ్ము సం

ధ్యా వందనమునకు బావ గారట

జప తపముల కెల్ల సవతి తల్లి

జప తపముల కెల్ల సవతి తల్లి

ముక్తి కాంతా సంగమునకుఁ బూరువుఁ గల్గి

సన్మత వ్యాప్తికిఁ బాటు డప్ప

అనందమునకు దిన్వాంగనా సంగంబు

రాజసంబునకు గారాల కూచి

గీ. ధాగ్య భోగ్యములకు నెల్లఁ బట్టుఁ గొమ్మ

యఖిల వేత్తత్వమునకు దివ్యాంజనంబు

సరిస జనులకుఁ గర్త రహాయనంబు

కవిత యిట్టిది యని చెప్పఁగారఁ దరంబై" ౧ ఆ ౧౩ శ్రవ.

కవిత్యము సంధ్యావందనమునకు బావ గారట! అనఁగాఁ గవులు సంధ్యా వందనము సేయ రినుట. " జప తపముల కెల్ల సవతి తల్లి " యని రెండవ పాదమునఁ గలదు. ఇది కేవల పద్య పూరణమునకే ప్రయోగింపఁ బడినది. కాకున్న స్వల్ప కాలములో ముగియు సంధ్యా వందనము సేయ నీయని కవిత దీర్ఘ కాలము సేయఁ దగిన జప తపములను జేయ నీ

య గని వా యె త్తి చెప్పవలెనా? దీనికేమి? కవిత సంధ్యావందనము సే
య నీయ నట యనందర్భము. ఇది కేవలము ప్రకృతి విరుద్ధము! వా
ల్కియ నీయ నట యనందర్భము సంధ్యా వందనమును మానుకొనిన ధర్మ బాహ్యు
లని యన మీ సాహసించురా? వారు తపోధనులు కారనఁ గలరా? తిక్క
నాదుల విషయమునఁ గూడ నట్లనఁ గలరా? వారి యంతటి మహా కవు
లు గలరా? తిరుపతి వేంకట కవులు మానినా రేమో. కాని వీ రట్లు
మానుటచే నిజమగు నెడ నది కవిత్యమువలనే యని వాక్రుచ్చుటకు సా
హసించ రని మేము నమ్ముచున్నారము. ఆధునికులలోఁ గూడ సం
ధ్యా వందనము సేయు కవు లెందఱు లేరు? మఱియు నిందే కవిత పర
దేశ సంచార కరణమ్మునకు రైలు" అని వర్ణించినారు. ఇది మఱియు న
నందర్భము. ఏమన? రైలు పర దేశ సంచార సాధనము గాని కారణ
ము గాదు. కవిత్యమో. కారణము. సాధనము గాదు. అట్టి యెడలఁ
గవితను ధామ శకటములోఁ బోల్చుచేటి సందర్భము?

౪ "గీ. కవులు నూతను లనియును గత నవీన

మనియు నాక్షేపణ యొనర్తు రంచు మేము

కొంచె మెఱుంగుదు మైనను "గ్రోత త్రోత

కొమ్మన" యలన్న సామెత నమ్మినాము" ౧ ఆ ౧౪ శ్రవ.

కవులు నూతనులే గాని కత నవీన మనుట యనందర్భము. ఏమన?

ఇందలి కథ కల్పితము. ఈ మాట చెప్పకొనవలెను.

౫ "గీ. అతి రహస్యంపు సంగతికీ చాళవుఁ బెట్టె

మంచి చెడ్డలకుఁ జూపించు త్రోవ

కాలయాపనకుఁ జక్కని యుపాయం బమి

త్ర ధ్వంసమునకు ఫిరంగి గుండు

ఘన కార్యములకుఁ బెట్టినపేరు చారిద్ర్య

భంజనమ్మనకుఁ దుపాకి దెబ్బ
యాప నివారణ కొషధ ప్రాయమ్ము
తులలేని సుఖ దుఃఖములకుఁ ద్రాసు

గీ. ఆ త్త సంతకమున కిమ్మైన కోట
నంశయమ్మునకు వినాశ సమయ మరయ
సకల లోకోపకారంబు నలుపు సుజన

మైత్రి కన్నను వేటొందు మహిని గలదె? ౧౮ శ్రవ.

ఈ పద్యము జాతీయోక్తులతో నిండియున్నదని గ్రంథకర్తల తలంపు. కాని యొకటి రెండు నిమంజనముగ నున్నవి గాని తక్కిన వన్నియు నా భాసములై పోయినవి. ఇందుఁ జవర “సుజన మైత్రి కన్నను వేటొందు మహిని గలదె” యని వ్రాయించినారు. ఈ లేని దేది? ఈ సచరాచర ప్రపంచమున వేటొందు వస్తువే లేదని యపార్థము స్ఫురించుచున్నది. వీ రొకవేళ “సుజన మైత్రి కన్నను నుత్కృష్టమైనది మహినిగలదా” యని మా యభిప్రాయము. కావున “నుత్కృష్టమైన” దను పదము సభ్యా హారము సేసికొనవలయునని వాడింపఁజూచెదరేమో? ఇది యసంగత వాదము. ఇట్టి పదము సభ్యాహారము సేసికొనుట కన్న నే ఁడికట్టు రాయి యో తీసి వేసికొనుట మంచిది. కాని ఁడికట్టు రాయి లేకుండ వీరు పద్యమును గుదుర్చ లేకపోయిరి. ఎట్టి పద మభ్యాహార్యమో వీరెఱుంగరు.

౧౮ శ్రవ. ఇలగల మంత్రి పుంగవుల కెల్ల జకుఁ దల దాటి బుద్ధిలో

పల గురువంతయై కవుల పాలిటి కల్ప సగంబు భాతి గో

రెక్క లొసఁగు కామచంద్ర సగరి సరసాధిపుఁ గూర్చి మంత్రియై

చెలమయ మంత్రి వర్ధిల విశేష యశస్సిత ది క్షటికుఁడై”

౧౮ శ్రవ.

బుద్ధి యందు బృహస్పతి యంతటి వాఁడని గ్రంథకర్తల యభిప్ర

యము. “అందు” అని సప్తమి బ్రయోగించుటకు “లోపల” అని నిర్ధారణ వ్యక్తి బ్రయోగించిరి. ఈ నిర్ధారణ వ్యక్తి ప్రయోజనము వీరికిఁ జెలియ నట్లున్నది.

“ నిర్ధారణ వ్యక్తికి లోపల వర్ణకం బగు ”

నని చిన్నయసూరి.

౭ “చ. పదునగు సన్న యన్నమును బట్టి వశ్యునఁ గాని జిడ్లు కేల్వలని యించి నేయును గాయనమూ బలు పిండినంటలుక మదికిముదంగొనంగెడి ఘుమంఘుమఁ బొప్పెడి కాయగూరలుక బొదలఁ దగ్గియ పట్టికి దిని పోదుగు గ్రాహ్యులు లెందఁజేనియుక

౧ ఆ ర ౭ శ్రవ.

సన్న నియ్యపు టన్నమును నేయులు తీరన్నమును బిండి వంటలును గాయగూరలును జెప్పి సూపము, చాను, మజ్జిగ మున్నగు నానిని శోగొనమి నియ్యది యనందర్భపు భోజనమై పోయినది. ఆది శిబ్దమును బ్రయోగింపమి నీ యనన్ధ తటస్థించినది. మృష్టాన్న మనినచో వీరికింత పద్యము వ్రాయనలసిన కష్టమును మాకు పిమర్శింప వలసిన యవసరమును లేక పోవును.

౮ “శా. ఆయాధాఖల భోగ భాగ్యములచే నా పశ్చనాభమ్మ యం దాగోగ్యయు రపారసాఖ్య గుణగణ్యాకారి సాభాగ్య సత్కారక వేంకట రత్న మంత్రి గనియెక గామేశ్వరీ నామ కన్యా రత్నమ్మను సొంపుపెంపు వెలయక గామేశ్వరీ సత్కృపక”

౧ ఆ ౬౧ శ్రవ.

“వేంకటరత్న మంత్రి కామేశ్వరీ కరుణచే గామేశ్వరి యను కన్యను గనెను” ఇచ్చట నాయాధాఖల భోగ భాగ్యములచే నను పద మెందులకు? కామేశ్వరీ జననమునకుఁ గామేశ్వరీ కృప కారణ మగుట న్యాయమే.

కాని యంతటితోఁ గుగురక యారూఢాఘల భోగభాగ్యములు గూడఁ గా
రణము లగుచున్నవి. అట్లయిన కర్మదులకు సంతాన ప్రాప్తి లేదా? ఈ
వ్యర్థ పడ మనందర్భమును గలిగించినది. చుటియు సనిర్వాచ్యమగు న
పార్థమును గూడఁ గలిగించుచున్నది. ఇది గ్రహించి దిద్దుకొంగుడుగాత.
౯ “వ. వెలధన మింతయంచనివ వేగ మె యాధన మిచ్చి మచ్చు మం

దల వెఱచున్తి నట్లు కడు గొంగ విఘాసము లూను కట్టి యా
మృలఁ గవఁ గూడువారి యధయంబగు జన్మము నొక్క జన్మమా?
వలచిన శాలికఁ గవయు వారిది జన్మము గాక తెల్లినో?”

౧౦౮౦ శ్రవ.

బాలామణి వెనుకను ముందును గూడ డబ్బని కాశించి యెల్లరతోఁ
బోవుట స్త్రీలకుఁ గగఁగని యనేక విధములఁ జెప్పనది అట్టి కాంతలకు
సౌఖ్యము లేదనినది. ఇట విఘటనను దిట్టినది. ఇది యనందర్భము. వీరి క
విత్వమునకుఁ బూర్వ పర సంగర్భ శుద్ధి లేదు.

౧౦ “ఉ. చిన్న తనమ్ము నందు సమశీల వయస్కులఁ బిన్న వారలఁ
గ్రన్ననఁ గూడి యెల్లరి యొకప్పుడు నుండఁగఁ జూచి పెద్దలే
మన్నను నర్విదా మని గృహమ్ముల నుండెడి వానికింత య
త్యున్నతివచ్చెఁగా? యనుచుఁగోచునునాకు ముకమ్మునెమ్మడిక

౧౦౮౧ శ్రవ.

మనమునఁ గోచునది యాశ్చర్యమా ముకమా? ఆశ్చర్య మనవలె
ను. వీరు ముద మనుటచే మా కాశ్చర్యముగా నున్నది!

౧౧ “వ. ఇట్లు తన తనయ నొప్పించి యిప్పని యెట్లు సమకూరునని
మనమ్మున యోజించు చున్నంతి నొక్కనాడు దైవ వశమ్మున నమ్ముడు
నూడనుడు ”

“ యోజించు ” అనఁగా “ గూర్చు ” అని యర్థము. “ ఆలోచిం

చు ” నను సర్థము కాదు. గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము, “ యోచించు
చు ” ననిన నేడేరును.

౧౨ “ఉ. వచ్చుట కేమి గాని పయివారలు చూచిన లేనిపోని పె

స్మచ్చలుపన్ని యీలని గుణమ్ములు మంచివి గావటంచుఁ దా

రచ్చట నచ్చటం బలికి యల్లరి సేతును లోకులన్న బల్

ముచ్చలునత్యమెన్నదురే! లోకముమూయునుమూకుడున్నదే

౨ ఆ ౬ శ్రవ.

ముచ్చలన దొంగలని యర్థము. అపకీర్తినిఁ గలిగించు వారు దొంగ
లెట్లయ్యెదరు! ఇంతకంటె హాస్యాస్పద ముండదు. దిద్దుకొందురు గాత.
దీనితోఁబాటు రస భంగమును గలిగించిన “ మూయును ” అను దానిని
“ మూయుఁగ .. నని దిద్దుకొనునది.

౧౩ “ఉ. ఇంతకుఁదప్ప వేరొకటి యేదియు లేదీక నందియంటు కా

సంతయటన్న వృద్ధయను “ నయ్యది సత్యమె లోకులైన వా

లెంతటి వారివైన నిటులెంచుదు రై నను వారివల్ల నా

వంతయు మీకుఁ గార్యమను నట్టిది లేదుగదా? తలంపఁగన్ ”

౨ ఆ ౭ శ్రవ.

మధుసూదనుఁడు మహాకవి, కవులకు లోకులతోఁ గాక మత్యవ్వరితోఁ బ
ని యుండును! “ తిరిగి నాఁడను గదా! పరదేశములను విద్యా ప్రసంగ
ముల కై తలిరుఁబోడి ” (౫ ఆ ౮౧ శ్రవ) అని వీరే మధుసూదను
నిచే ననిపించినారు. ఇక “ మీకు లోకులతో నేమిపనియున్న ” దనున
ది యేమి సందర్భముగ నున్నది? గొప్పవాఁడైన కొలఁది లోకులతో నె
క్కుడు సంబంధముండును కాని లోకు లా గొప్ప వానిని దిరస్కరింప లే
కపోవచ్చును. అంతేగాని లోకులతో మధుసూదనునకుఁబని లేదనుట య
వివేకము.

౧౮ : "మ. ధనమా? లోపములేదు విద్యయును మీదాన్యమ్మునం జేసి కై
కొనె నీకన్నియ హువు రేఖలకుఁ దక్కుంగల్లు మా వారిలోఁ
గను గీతైతగు హెచ్చు తగ్గు గడు వేడ్కక సాటి గో బోట్లరీ
తిని వర్తింపఁగఁ జేయకుండుటకు నంతేనెంత స్యాంతమ్మున?"

౧౯ ౨౨ శ్రవ.

దాన్యమనఁ బరిచర్య యని యర్థము. దాన్యము చేసి విద్య గ్రహిం
చిన దన గురుకుల వాసముఁజేసి (గురు శుశ్రూషఁ గావించి) చదువు
కొనిన దని భావము. బాలామణి మధునూదను చెంతఁ జదువుకొనినదా!
లేదు లేదు. "మీ దాన్యమ్మున" ననఁగా "మీ దయ వలన" నని
గ్రంథకర్తల యాశయము. కాని యీ యర్థము జెప్పటకు వీలులేదు.
నవరింప వలెను.

౧౯ : "సీ. గానమ్ము వంటి నత్కల గల్గునే? వేద

విదుల కయ్యదియుఁ జాక్కెదురు గాక" ౨౦ ౨౧ శ్ర.

వేద విదులకు సంగీతము గిట్టదనుట ప్రకృతి ధర్మమునకుఁ గేవలము
విరుద్ధము. ఏమియుఁ దోపమి వీ రిట్లు సందర్భముగ నాల్పవ పాదమును
బూరించిరి. వీ రెఱిఁగఁ బ్రక్రమ భంగము కాకుండు నట్లు మాత్రము పా
టు బడిరి. వేద విదులకు గానమునంగల యాస క్తి యద్వితీయము. సం
ధ్యావందన కాల మతిక్రమించి పోవుచున్నను బాట పూర్తి యగు సం
తదనుక వేద విదులు నభిలోనుండి కదల కుండుట మే మనేక పర్యాయ
ములు పరికించితిమి మా యనుభవము నకు విరుద్ధముగ నీ శ్రవణానం
దమునఁ జూచితిమి, ఇది నూత్నపుం గృతి గాదా?

౧౯ : "సీ. చక్కెర విల్కాని సామ్రాజ్య లక్ష్మి నాఁ

బ్రక్క నున్నప్పు చూపట్ట వలదె?

కేళికావీరిఁ బోక్కించు వేళలను జం

త్రపు బామ్మ పోతె గన్నట్ట వలదె!
 ఎదురుగాఁ దోతెంచు నెడ విలాసంపు నం
 వడల ప్రోవనగఁ జూపట్ట వలదె!
 రతి పెంచుకొన్న గారంపు రంబు నా
 భాషించు నన్ను గన్నట్ట వలదె!
 గీ. విటుల నొహింపఁ కనెడి వేళ లందు
 మచ్చు మందుల గొన్న నా మసలవలదె!
 సాని సాని యనంగనే సంబరించె
 వేగు రీతుల దాని సంసారి యనరె!

౨౦౯౭ శ్రవ.

ఈ పద్య మిచ్చట నెంత మాత్రమును సంస్కరింపలేదు. బాలామణి
 యిదివఱకు విటుని మొగ నెట్టిదియో యెఱుంగదు. అట్టి దానికి విటుల
 తో నుండుమని బోధించుట సందర్భముగాని విటులతో నప్పు డట్లుండ వ
 లదా? ఇప్పు డిట్లుండ వలదా? యని ప్రశ్నించు లేటి సందర్భము? దీనికి
 ఖైదుకటి పద్యమును ముందటి పద్యమును గూడ సందర్భముగనే యున్న
 వి. కాని యీ పద్యము మాత్రము పూర్వాపరములతో నెంతమాత్ర
 మును సందర్శింపక “అటు లేదు చూలు లేదు కొడుకు పేరు సోమలింగ
 మన్నట్లున్న” దను సామెతిను జై ప్రికిఁ దెచ్చు చున్నది. నగద ర్భాసంద
 ర్భముల సరయక సరస తిరుపతి వేంకట కవు లీపద్యరూపమునఁ దమ య
 భిప్రాయమును వెడలఁ గ్రక్కుకొనిరి.

౧౭. “నీ. తైకదాటియు బనారను కండువా దాటి

గబ్బి గుబ్బలకాంతి గంతులిడఁగ
 గాగరా నాటి పైఁ గట్టు పుట్టముదాటి
 తొడల యందంబడా వడినొసర్ప
 గర్జములనుదాటి గండ స్థలముదాటి

కమ్మలకాంతి యాగడముఁ జూపఁ
దలదాటి మొలదాటి తక్కు మీతెడి మేల్చి
బంగారు జడ బరాబరులు సేయఁ

గీ. బాల్వగత వృక్షగళిత పుష్ప ప్రకీర్త
మై శుక పికాళికల కూబతాభిరామ
మై మలయ మాసుతోపేతమై తనర్చు
సట్టి యామేటి యొడ్డున నరిగి యరిగి "

3 ఆ ౨౫ శ్రవ.

బాలామణి తాల్చిన కమ్మలకాంతి తోలుతఁ జెవులను దాటుచున్నదఁ
ట! కమ్మలు చెవులకు వెనుక నుండునా? వీరు సంస్కరించిన నానా రాజు
లలో నేరికైన నట్లున్నవి కాబోలు! కమ్మలుండుటచే జెవుల కొక యం
దమే గాని కమ్మల కాంతి చెవుల పైఁ బ్రసరింపదు. గండస్థలములపైఁబ్ర
సరించును. కాని సరస తిరుపతి వేంకట కవులు కమ్మల కాంతిని గండస్థ
లములు గూడఁ దాటించినారు! ఇక నెక్కడ నాగడముఁ జూపుచున్న
దో? చిత్రము! ఈ పద్యము నందే బంగారు జడ మొదటఁ దల దాటి
పిరవ మొల దాటిన దట! కమ్మల కాంతి చెవులను దాటు శుట్టివో
బంగారు జడ తల దాటు టట్టిదే జడ మొల దాటిన దాట వచ్చును.
కాని తల దాటుట యెందు నుండదు. ఈ పద్యమున వీరు దాట్లు వే
యటకుఁ జూచిరి సమర్థులు! కాని యసంకల్పములను బరికింపరైరి.
"శా. వన్నెల్ గుల్కెడి నవ్వు నెమ్మొగముతో వాలారు లే జూపుతో
నన్నంబై యసియాడు నెన్నడుముతో జానైన చ న్దోయితోఁ
గన్నుల్ చల్లఁగఁ జేయఁ జాలు వగతోఁ గంపించు మై దీవతో
వెన్నాడం గలవేణి కాభరముతో వెన్నాడఁ దా నాతనిక."

3 ఆ ౨౬ శ్రవ.

నది యొడ్డున మధుసూదనునిఁ గలిసికొన నాతని వెన్నంటి పోవునపు
డు బాల మణి కెమ్మొగమున నవ్వు వన్నెలు గుల్కు చున్న దట! దీ
నికి వెనుకటి పద్యమున,—

“నీ. చెట్టు చెట్టునకు విచ్చిన పుష్ప బాలంబు
వర్షించు వలి పిల్ల వాయువులకు
నడు గడ్డునకుఁ బల్లవాంతరములనుండి
కెరలి పైఁ బడు చంద్ర కిరణములకుఁ
దేవ లేపకు దిమ్మ దిరుగ జమ్మని మీఁదఁ
బడి హాహాళి సేయు భ్రమరములకు
మాటి మాటికిఁ గామ మంత్రముల్ తెనిగించి
విప్పి చెప్పెడి శుక పికములకును

గీ. గెరలి యన్యోన్యమును రతి క్రీడ నల్పి
కోరికల కీరిక లొసంగు శారికలకు
దైర్యమును ధారవోసి తత్తటము నందు
మెల్ల మెల్లనఁ బరువిడు, బల్ల వోష్టి”

(3౪ ౨౬)

అని పట్టించినారు. దైర్యమును గోలుపోయిన వారి ముఖముల యం
దు నవ్వు వన్నెలు గుల్కుచుండు ననుట యశ్రుత పూర్వము. ఇది క్రొ
త్త వింత! దైర్యమును గోల్పోయిన వారి మొగము చెన్ను తటిగి యుం
డును. ఓ చదువరులారా! ఈ పద్యమును గాంచిన మీ ముఖముల
యందు నవ్వు వన్నెలు గుల్కుచున్నదా? ఇది నూత్నపుం గృతి సుడి!

౧౯ “నీ. చిన్ని వన్నెల మోము చెల్వ వడ్డి కొనంగు

చిన్నారి పొన్నారి చెమట దాని

నాయాసమున తెప్ప లల్ల నల్లన నార్పు

శ్రీయుతం బగు కన్నుడోయి దాని

నొలయు నిట్టూర్పు వాయువులచేఁ దబ్బిబ్బు
 తైయుబ్బు పెన్దుబ్బు లమరు దానిఁ
 గరఁగి నీరై నాసికను జాలు వారు సిం
 దూరంపు తోరంపు సారుదాని

గీ. కలకల ధ్వను లొలయఁ బొంకమ్మ మీఱ
 జాలు మొల నాలు గల కళి స్థలము దానిఁ
 గంది యన్నట్టి పాద యగంబు దానిఁ

గనియె మధుసూదనుండు వెన్నకును దిరిగి" ౩౪ ౨౨శ్రవ.

బాలామణి చిన్ని వన్నెలు గల మోము సౌందర్యమును వడ్డికిచ్చు
 నట్టి చిటు చెమట గలదట! బాలామణి క్షిప్రుడు చిటుచెమట పట్టుటకుఁ
 గారణము గలదా? వసంత కాలమున మనోహరమగు నదీ తీరమున సా
 యంతసమునఁ గొమ్మదీ విహారము గావించు వారికిఁ జిటుచెమట గలుగు
 ననుట యంత సరసముగ నుండదు, అయినను బాలామణి హృదయము
 నఁ గా మార్చి రగుల్కొను చుండుటం జేసియు స్వయముగ నిష్పదు ప్రి
 యుడగు మధుసూదనునిఁ గలిపికొనటకు ధైర్యమును గోలుపోయి యా
 యాసమున నడుచు చుండుటం జేసియు బాలామణి కీ చిటు చెమట పట్టె
 నను టాకింత సరసముగనే యుండినను దుగకు వీరా సరసమును విరస
 ము గావించి వైచిరి, నాల్గవ పాదమున నెట్లు వర్ణించిరో చూడుడు,
 బాలామణి మోమునఁ గల సిందూరపు బొట్టు కరఁగి నీరై ముక్కు పైఁ
 బ్రవహించుచున్న దట! ఇంతటి యసందర్భ మెందును నుండదు, ప్రథ
 మ పాదములో వర్ణించి యుండియు మజలఁ నిటఁ జెమటచు వర్ణించుట
 చేఁ బునరుక్తి, ప్రథమ పాదమునఁ గల చిటు చెమట నాల్గవ పాదమున
 నింతటిది యగుట యసంభవము! సిందూరపు బొట్టు సామాన్యముగఁ గ
 రఁగి పోవునది గాదు, చెమ్మగిల్లి యధిక శోభావంత మగును, "చేచ్చు

క్కగా నిడ్డ చిన్ని జాబిల్లిచే సిందూర తిలకంబు చెమ్మగిల్ల " నని యల్లసాని పెద్దన వాక్రుచ్చినాడు! ఇంకను దెలియకున్న వీరు తమ వైష్ణవ శిష్యుల నడిగి తెలిసి కొందురు గాత!

కాని వీరు పూర్వార్థపర సంకర్షణములఁ జూచినిన కుండి నందులకు మా కాశ్చర్య మగుచున్నది. మలయ మారుతిము వీచుచున్నననినారు. అది కేవల తగుళాఖా చలన దనితమా? కాదు కాదు. కల్లోలినీ తరంగ సంఘట్ట నోప్పొత్తుపార జలకణ సముదయమ్మునం జలకమాడి వికసత్కుసుమ పుంజముల పై విహరించినది. అయ్యది రెట్టిచివనది. అంతటితోఁ గుదిరినదా? పార్శ్వ తరు శాఖాంతరములనుండి నదీ తీరము పైఁ జంద్ర కిరణములు ప్రసరించుచున్నవి. అట్టియెడ నింత చెమట పట్టిన దని వర్ణించిన నసంకర్షణమై పోవునని వీరు తలంప లేక పోయిరి.

మూఁడవ పాదమున నింత కంటెను విచిత్ర మగు నసంకర్షణమును వ్రాయించినారు. నిట్టూర్పు వాయువులచే నా బిబ్బోకవతి యుబ్బు పెను గుబ్బలు తబ్బిబ్బులై పోవు చున్నవట!

“తబ్బిబ్బు” అనఁగాఁ దాఱుమా అని యర్థము! స్తనములు తాఱుమా అగుట యన నేమో నరన తిరుపతి వేంకట కవులు సెలవిచ్చెదరు గాత.

౨౦ “చ. నరసుండ వంచు నెంతయును జాతురి గల్గిన వాడ వంచు, మం

దరుఁ డవటంచు నిన్నని యెడక గదియక గమకింప నాపయిక

గరుణయెనంగదాయె నిది కాముక ధర్మమె? కోరు దాని నీ

పరుప ననాదరింపఁ దగవా? మగవారల కెందు నావుడుకొ”

3 ఆ 3౬ శ్రవ.

బాలామణి మధునూదనుని గూడుటకు మనస్సులోఁ బ్రయత్నించిన దట! మనస్సులోఁ దలంతురు. ప్రత్యక్షముగఁ బ్రయత్నింతురు. బాలామణి యట్లే చేసినది. కాని వీరు మాత్ర మా సంగతి నెఱుంగఁ జాలక

యనందరథపు వ్రాతను వ్రాసినాడు. మఱియు బాలామణి “యిదికాము
క ధర్మమా?” యని పృచ్చించినది. మధుసూదనుడు కాముకుడై యి
ప్పట్టున బాలామణినిఁ దిరస్కరించిన నిట్లు ప్రశ్నింప వచ్చును. కాని కా
ముకుడు గాని వాని నిది కాముక ధర్మమా? యని యడుగుట ధర్మ
మా? నందరథమా?

౨౧. “గీ. ఇటులు పల్కెడి కాంతల కుటిల వచన

ములను వినియను విని యట్లాయఁ జేసి

రయము మీఱంగఁ జనె గవి ప్రవరఁ డంతఁ

దన మనము నందు సందేహ మినుమడింప.” ౩౪ ౫౨శ్రవ.

ఒలయఁ జేసి యన వ్యాపింపఁ జేసి యని యర్థము. మాటలను వ్యా
పింపఁ జేయు లేమి? హాయి! హాయి! వర్ణనా వైదగ్ధ్యము!

౨౨ “సీ. బ్రహ్మదేవు మొగము పడఁతికిఁ బడకిల్లు

చేసి పెట్టిన యట్టి చేవకాడు

హరి యరస్థల మొక్క యంగనా మణికి శ

య్యా తలమ్ముగఁ జేసి నట్టి ఘనుడు

సాంబు శరీరంబు నంబుజాక్షికి ధార

వోయింపఁ జేసిన మాయకాడు

“ స్త్రీలఁ జూడ ” మటంచుఁ దెగ నిల్లు పెద్ద పె

ద్దల గర్వముల గంగఁ గలుపు వాడు

గీ. తత్కర స్పర్శ తిస్త్వ సుతర వచ శ్చ)

వణములను బీజముఁ బునశ్చవము నొంది

యంతలో వృద్ధి జెంది కొండంత యగుచు

నాతనికిఁ ద్రోవ గోనఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె”

౩౪ ౫౩శ్రవ.

మన్మథుడు సరస్వతికి బ్రహ్మదేవుని మొగమును స్వయముగఁ బడక

టిల్లు చేసి పెట్టినాడు. లక్ష్మీకి హరి యురమ్మును శయ్యాతలముగఁ జేసి నాడు. పార్వతికో; సాంబుని శరీరమును ధార వోయింపఁ జేసినాడు. పోయింపలేదు. పోయను లేదు. ప్రేరణము మీఁగఁ బ్రేరణము! ఇది యనందర్థము! "ధార వోసినా!" డనిన నీ యనందర్థమును, దీనితోఁ బాటు ప్రక్రమ భంగముచు గూడ లేకుండును. మఱియు నిందు బాలామణి కరస్పర్శము వలనను మృదు వచశృంగమువలనను మఱలఁ బుట్టి మన్మథుఁ డాచార్యునకుఁ క్రోవలోఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె నని వ్రాయించినారు. మఱలఁ బుట్టె ననఁగా నేమి! ఇంతపఱకు మధుసూదనునకుఁ గామోదయము గాలేదు, అగుటచే మఱల మన్మథుఁడు పుట్టె నన మధుసూదనునకు మఱలఁ గామము గలిగెనని చెప్పటకు వలనుపడదు. అట్లు గాక యీశ్వరుని కంటి మంటలచే మ్రగ్గి యిపుడు మఱలఁ బుట్టె నందురా! అట్లయిన బాలామణి మధుసూదనుని కొఱ కింత ప్రయాస పడుట గట్టింపదు. ఏమన? మన్మథుఁడే లే నప్పుడు మదన తాపోదయ మెట్లు! చరువరులారా! మీ రిందును గుఱించి యచ్చెరువొంద నవసరములేదు. ఏమన? ఈ పద్యమునఁ బ్రతిపాదింపఁ బడిన వాడు మదనుడు గాదా? ౨౩, ౨౪. చందురుఁజూచి యుల్కిపడుఁ జల్లని గాలికి వెట్టఁ జెందు నే

చందము నందముగ గనఁగ సైపడు నిద్దురఁ జెంద నోపఁ డా
సుందరి చందముగ మదిని జొన్ని యవార్థము లైన కోరికల్
నందడి సేయ మందుని పసందునఁగుంటుఁగవీంద్రుఁడెంతయుఁ

౩౪ ౧౭ శ్రవ.

కవీంద్రుడు (అనఁగా మధుసూదనుడు) మందుని పసందునఁ గుందునట! పసందన విధ మను నర్థము లేదు. ఎట్లొ విడిచి లక్షణార్థమును జెప్పెద మని వీరు వాదించ వచ్చెదరేని శ్రేష్ఠ వాచక మగు నీ పసందు శబ్దమును విచారించు నను నీ నందర్థమునఁ బ్రయోగింపఁ దగదు. మఱి

యు నిందు “ఏ చందము నందముగ గనగ సైపడు” అని వ్రాయించి నారు. “అందము చందము” నని లోకోక్తి. వీరు దీనిని దబ్బిబ్బు కేసి నారు. అయినను నీ వాక్యమున కర్థ మేమో యిది యీ పద్యము నం దెట్లు నందర్శించునో సెలవిచ్చెనరు గాత.

౨౪ “ఉ. వేసవి మల్లె మొగ్గలకు వియ్యపురాలు రదాలి, నానలో
వీరము గాదు గంధపలి, వేల్పు మిటారుల తోడి కోడల
రా! నఖి, దానిబోల్చుచగవా? యితరాంగనలకళబాసు! బా
లానతిఁ బోలఁగల్గు నవలూ భువిలో నహి లేదు లేదనుక”

౩ ఆ ౫౭ శ్రవ.

ఈ పద్యము నందలి ఫలితార్థము శాలామణి యందకత్తె యని. ఆ యర్థము నింత చక్కఁగఁ దేహారు. బాలామణి వేల్పు మిటారుల తోడి కోడలఁట! రూపమున నక్క సెల్లెండ్రకును నన్న కమ్ము లకును సామ్య ముండును గాని తోడికోడండ్రకును నోడియల్లుండ్రకు నుండదు.

“నీ చిన్ని వెన్నెల కందు వెన్ను దన్ని సుశాభిఁ
బొడమివ చెలువ తోఁ బుట్టు మాకు”

అని పెద్దన వాక్రుచ్చినాడు. మఱియు

నీ. ధారాధరము వెన్ను దన్ని పుట్టిన చాయ
నున్న దీ బింగళాధగోష్ఠి వేణి”

అని చేమకూర వెంకన్న వాక్రుచ్చినాడు. ఈ పద్య పాదముల యర్థ మును జక్కఁగ విచారించురు గాక.

“శా. వెన్నక జెంపల గొట్టు మై నునుపుతో విందైన కెమ్మోవితో
నన్నల సేసిడి ముద్దు కన్నుగవతో జాతైన పయ్యంటతో
గన్నేరుం బుపు గాగ రాసొబగుతోఁ గామించి చోతెంచు నిక

గన్నారం గని ముచ్చటాడఁ గల భాగ్యం బెన్నఁదో? కోవలీ "

౩ ఆ ౧౯ శ్రవ.

బాలామణి మేని నునుపు వెన్నను జెంపలు గొట్టునట! మాన్దపముఁ
జెప్పు నప్పును శరీరముతో వెన్న నుపమింతురు గాని స్నిగ్ధత్వమును జె
ప్పు నప్పు జేరు నుపమింపకు. ఇది సూక్ష్మపుం గృతి నిర్మించు ఫక్కియై
యుండును. మఱియు నిందు " జాతైర పయ్యంతతో " నని యున్నది.
జాతన నేమో సెలవిత్తురు గాత.

౨౬ "నీ, తడబాటు చేతఁ జే యొకిని పట్టి కటాక్ష

ముంచుమా యన నాలకించ నైతిఁ

దుమ్మిర విచ్చు దుందుడుకు గుబ్బలఁ గౌఁగి

లించఁ బూనిన సమృత్తిం చ నైతిఁ

గలకండ కన్న మిక్కట మైన గుచి గల్లు

కెమ్మావి గుచు లారగించ నైతి

వెడ వింటి వాడు అువ్విన బాణములఁ జాల

వగలఁ బొందిన జాలి దగుల నైతిఁ

గీ. బవలు చెయి వట్టి పిలిచినఁ బలుక కట్టి

చౌన నమవన చీకటి లోన నీలి

చీరఁ గట్టిన తటి సన్నజేయు వెట్టి

ఁగిది నే గోలుపోతి దైవంబ! నేడు " ౩ ఆ ౨౨ శ్రవ.

బాలామణి దుందుడుకు గుబ్బలు తుమ్మిర విచ్చునట! ఇట్టి శృంగార
రస ప్రసంగములలో " దుమ్మిర దగ్గిన " నని యి స్లేప గలుగు నట్లు
వర్ణించుటకన్న నల్లసాని పెద్దన్న వలె " మీటిన విచ్చు గుబ్బచను మీ
ట్ట " లని వర్ణించిన సరసముగ నుండును. వీరు సరసు లయ్యా నీ సరస
ము నెఱుంగమి శోచనీయము. మఱియు నిందు " పవలు చెయి వట్టి పి

లిచిన బలుక కట్టి చాన నమవన చీకటి లోన నీలి చీరఁ గట్టిన తటిన
న్న జేయు వెట్టి పగిది " నని వ్రాసుంచినారు. ఇది విరివివు వ్రాత.
" చెయివట్టి పిలిచిన " ననిగాదు, " చెయివట్టి లాగిన " నని లోకోక్తి.
మఱియు " బవలు చెయివట్టి పిలిచిన బలుకక " అనుట తప్పు. పలుక
ని యని లోకోక్తి. ఈ యర్థమును " అనున చీకటి లోన గను నన్న
జేయు " నను వాక్యము స్థిరీకరించు చున్నది. " పగలు చెయివట్టి లాగి
న బలుకని దానిని రాత్రి కను నన్న జేసి నాడట " యను లోకోక్తిని
వీరింతగా భ్రష్టము గావించినారు. మఱియు నీ లోకోక్తి యుండలి "నీలి
చీర" యను పదము కేవలము పడికట్టిని రాయి. ఈ తొటకులను నవరిం
చు కొంగురు గాత.

౨౭. చ. కనుఁగవ కింపు గల్గి తగు కామ కలాభ్యసనంబు గల్గి యా
వనమున లేచి యయ్య రస భావములం గడు జెడయై తన
తన వలపున్నదైన వనితాదుణి యెవ్వని కబ్బు? ప్రాగ్భవం
బునఁ దులలేని పుణ్యములు పూవులు పూచి ఫలింప కుండినా
3 ఆ ౭౩ శ్రవ.

పూర్వ జన్మమునం బుణ్యములు పూచి ఫలింపకున్న దనకు దానై
వలచి వచ్చిన కాంత యెవ్వని కబ్బునట! పుణ్యము తెప్పుడు ఫలించిన న
ప్పుడే యనుభవమున కగును. అంతయే గాని పూర్వ జన్మమున ఫలించి
నచో నిప్పు డనుభవమునకు రావు. "ప్రాగ్భవము నందలి పుణ్యము" అ
నిన నీ యసందర్భము లేక పోవును.

౨౮. పీ. కలుగ నే కలుగదు కలిగె నేనియు ఛాంద

సున కనాథ స్త్రీ గమనము గల్గు

గలుగ నే కలుగదు కలిగినేనియు బండి

తనకు బర స్త్రీ గమనము గల్గు

గలుగనే కలుగదు కలిగేనీయును రా

జనకు దాస స్త్రీ గమనము గల్గు

గలుగనే కలుగదు కలిగేనీయు గవీం

ద్రువకుఁ బ్రాప్త స్త్రీ గమనము గల్గు

గీ. గలుగ దొక వేళఁ గలిగినఁ గలుగు మునుల

కప్పర స్త్రీ గమన మనియనుట వలనఁ

గవులకును వేశ్యలకుఁ దప్ప గాదు చెలిమి

దానిలో న ప్రయత్న సిద్ధ మిది గాదె? ౩౪౬౨ శ్రవ.

కలుగనే కలుగ దట! కాని యొక వేళఁ గలిగిన యెడల ఛాందసునకు విధనా గమనము గలుగునట! పండితులకుఁ బర స్త్రీ గమనము గలుగు నట! రాజునకు దాస స్త్రీ గమనము గలుగునట! కవికి వారకాంతా గమనము గలుగు నట! ముని కప్పర స్త్రీ గమనము గలుగు నట! ఇది ప్రకృతి ధర్మమా? కాదు, ఇది కేవలము ప్రకృతి విరుద్ధము. విరుద్ధపు విషయములను వ్రాయుటకు వీరు జంకరు. రంభ యింద్రుని యుంపుడు కత్తె, ఇంద్రుడు ముని కాడు, రంభ యప్పరస! వీరి నియమము ప్రకారము రంభ దాసీది కావలెను, ఇంద్రుడు మునియైనను గావలెను, ఇట్టి యుదాహరణము లనేకము లీయ వచ్చును, గ్రంథి విస్తర భీతిచే సంక్షేపింప వలసి వచ్చెను.

౨౯, ౩౦ న గీ. తనకుఁ దానయి పొంద రమ్మనుచుఁ గాంతఁ

గోరునది నోరుగాను పైజారు గాని

యప్రయత్న సిద్ధమ్ముగ నబ్బి నట్టి

పొందు లొడఁ గూర్పుఁ గాదె పెంపొంద సుఖము”

౩౪౬౩ శ్రవ.

“ అప్రయత్న సిద్ధమ్ముగ నబ్బి నట్టి ” యన నేమి? అప్రయత్న సిద్ధ

ము గాని, యప్రయత్న సిగ్ధముగ నబ్బినది గాదు.

౩౦ “ఉ. చేడలు పిన్న కాలమునఁ జిన్నలు వన్నెలు లేక యెంతయున్
 “బూడె” బుస్స ‘ నాకృతినిబొందియు నంతట నీడు వచ్చుచోఁ
 బాడుగఁ జేతు రెంత మతి పారగు చిత్తము నైన నయ్యయో
 “గాడిద పిల్ల కోమలము” గాదె! విచారణఁ జేసి చూచినన్”

౩ ఆ ౭౬ శ్రవ.

“అడు వాండ్రు చిన్న తనములోఁ జిన్నలు వన్నెలు లేక “ బూడిద
 బుస్స “ నాకృతి నుండి పెద్దలైన తరువాత నెంత విద్వాంసుని చిత్తము
 నైనఁ బాడు సేయుదురు, అయ్యయ్యా! గాడిదపిల్ల కోమలము గాదా!”
 అట! ఇది యిట నేమి సందర్శించినది? ఈ పద్యమున గాడిద ప్రసక్తి
 యేమి గలిగినది?

౩౧ “సీ. ఆవాలముల పన్ను లార్జించు కరణము” ౩ ఆ ౯౬ శ్రవ.

పన్నులు పుచ్చుకొను నారఁడు కరణమా ముసనబా? కరణము ప
 న్ను వసూలు చేయుట యెందు నుండదు. మఱియు నిం దార్జించు నని
 ప్రయోగించినారు. ఆర్జించు=గడించు, సంపాదించు. అని యర్థము. ప
 న్ను వసూలు చేయుదురు గాని యార్జింపరు. వసూలు చేయు ననమి నిం
 దలి సారస్యము చెడిపోయినది. మొదలే చెడినది. ఇత సారస్యమును
 గూర్చి విచారణ సేయు లెందులకు?

౩౨ “క. నిన్నటి రాత్రిని నుండియుఁ

గన్నులు దీసికొని యెదురు గనుఁ గొనుచును నే

నున్న తటి మీర లంపిన

విన్నాఁపుఁ గన్ను మదికి వేడ్క లొసంగెన్. ౪ ఆ ౨౨శ్ర.

“నిన్నటి రాత్రి నుండియు మీ కొఱ కెదురు చూచు చుండఁగ మీ
 జాబు నాకు ముదముం గూర్చిన” దని బాలామణి మధుసూదనునకుఁ

బ్రత్యుత్తర మిచ్చు చున్నది. నిన్నటి రాత్రి యనగా నదీ తీరమున వా
 లామణి మధుసూదనునిచే దిరస్కరింపఁ బడిన రాత్రి. బాలామణి పాప
 మా రాత్రి మధుసూదనుని కొఱ కెదురు చూచిన దఁట! నదీ తీరమున
 శంక లేక తనకుఁ దా నయి చేయి పట్టుకొనినఁ బ్రోసి వైచిన వైష్ణవుఁ
 డా రాత్రి యందే తన యింటికి వచ్చునని బాలామణి యెట్లు తలంచిన
 దో! చిత్రము! కాని మధుసూదనునిచే నిప్పు డీ జాబును వ్రాయింతుట
 కంటె నిన్నటి రాత్రి యా వైష్ణవోత్తముని బాలామణి యింటి కంపిన
 నిండుక సందర్భముగ నుండునేమో.

||శా. తాపంబాతె, విచారమా నడలె, జిత్రంబా మహానంద వి

ర్యాపారమ్యము గాంచె, దైన్య గుణమా చౌ దవ్వలం జేరె, నా
 శా పాశం బలి దీర్ఘమై భవదపేక్ష వృద్ధి బొందించి యా

టావ ప్రక్రియనాప్పె బూవిలుతు బంటుల్ నాకు బండ్లై రికెక్

ర ఆ ౨౩ శ్రవ.

ఆశా పాశము పొడవైన దఁట! ఇది యనందర్థము! ఆశా పాశము
 దృఢమైన దనుటలో నెంతయో రస మున్నది గాని దీర్ఘమైన దనుటలో
 నా రసము లేక పోవుటయే గాక యాశ తఱిగి పోయెనను నొక యపార్థ
 మును గూడఁ గలిగించు చున్నది.

౩౪:చ, పలుచని పండు టాకులకు బాగుగ నీనలు దీసి చక్కఁగాఁ

జలుకలు ఘట్టి దొంతరలు చేసి యమర్చి కరాంగుళి దళం

బుల నిటికించి తెచ్చి వలపుల్ మొలపించుచు నిచ్చి యంతట

బలుకును జల్కవల్కులను వ్యంగ్యపురంగు చెలంగి పొంగఁగ

ర ఆ ౨౪ శ్రవ.

పండు తమటపు టాకుల కీనలు దీసి చిలుకలు చుట్టి దొంతర పెట్టి వ్రే
 ల్ల మధ్యఁ బెట్టి యిటికించి తెచ్చి బాలామణి మధుసూదనున కిచ్చునఁ

ట! వేళ్ల మధ్యఁ బెట్టి యిటికించునపి చిలుకలా? తమలపు టాకు మడుపులా? చిలుకలు వేళ్లకు గ్రుచ్చు కొందురు. దొంతరలు పెద్దవైనచోఁ బల్లెరములఁ గాని కర పల్లవములఁ గాని పెట్టి తెత్తురు. కాని చిలుక లంగుళులం బెట్టి యిటికించుట వీరి వలన వింటివి. నూత్నపుం గృతి య నఁ గ్రొత్త విషయములను డెలుపు నది గాదా?

“శా. ఎంచు స్వర్ణము లెత్తి మాటికి, దుటాయించుగనల్, ఒల్కిటా రించుం జన్మప పై చెఱుంగు, వల పూరించు, నగించు, బ్రశం సించు, మించు మనోవికారమును సూచించు, మరుల్ వెంచు, న మ్మించుం బోడి స్వభావమో? యతని సమ్మించఁ బ్రయత్నించుటో
ర ఆ ౭౬ శ్రవ.

తుటాయించు నన నలక్ష్మ్య పటచు నని యర్థము. కన్ను లలక్ష్మ్య పట చుట యన నేమి? మిటారించు నన నిక్కు, విజృంభించు, అతిశయించు నని మూఁ డర్థము లున్నవి. ఇది యేమైన నందర్శించినదా?

౩౬. “ఉ. వచ్చి గృహమ్ము సొచ్చి యొక నైఖిరి నాతనిఁజూచి యంతఁదా నచ్చపలాక్షి యాతఁ డనహాయత శయ్యఁ బరుండి గ్రంథమున్ జెచ్చెరఁ జూచుచుండఁ దరిఁ జేరఁగ నందియ మంది ద్వార మం దచ్చపు బగఱం బ్రతిమ యట్టల డాగిలి యుండి క్రమ్మరన్”
ర ఆ ౯౧ శ్రవ.

మధుసూదనుఁ డనహాయుడై పరుండి యుండి నట! ఆహా! నంద ర్భజానము! అనహాయుడై పరుండియుండెనా యేకాకియై పరుండియుం డెనా? రెండు నొకటే యని వీరి యభిప్రాయము. సాహస ప్రసంగము న ననహాయుఁ డనుట యొప్పును. దుర్గమస్థల గమన ప్రసంగమునఁ గూ డఁ బ్రయోగింప వచ్చును. కాని యింట నొక్కడే యుండి నను నంద ర్భమున ననహాయుఁ డనుట యొప్పుదు. ఒంటరియై యనిన నెంతో సర

నముగ నుండును. ఏ శబ్దము నే సందర్భమునఁ బ్రయోగింపవలెనో వీరికిఁ జెలియదని యిదివఱకుఁ గొకసారి చూపితిమి, ఇది యొకటి, వీరి కింత మాత్రము తెలియక పోవు టాశ్చర్యకరము!

౩౭ “నీ, తనకు నద్దానిపై మనము పుట్టక యున్నఁ
బొమ్మ పొమ్మని చెప్పఁ బోలదొక్కొ
ఇచ్చ గల్గినఁ జనవిచ్చి కాఁగిటఁ జేర్చి
మరుకేళి గరగింపు తెఱుంగఁ డొక్కొ
అక్కన్నె యెవతెయో యనుట కింతకు మున్ను
ప్రతి దినమ్మును గంటఁ బడని దొక్కొ
పాప మంచును భయం పడుట కీహాననే
హృదయ సంగతులచేఁ బొడలఁదొక్కొ

గీ. కామ శాస్త్ర ప్రశంసలఁ గనఁదొ విసఁదొ

యేమి భావించెనో? యారఁ డెవరి కెరుక

రమ్మనియుఁ బొమ్మనియు మాట రాదు నోట

“వలపు సానికిఁ బలుపు దెబ్బలు ఘటించు” ౪౭౯గీ శ్రవ.

“అన కిష్టము లేకున్న నవ్వలకుఁ బొమ్మనరాదా?” యని ప్రథమ పాదమున వ్రాయించినారు. “ఇష్టమున్నచోఁ గాఁగిలి యొసంగి మరు కేళిం గరఁగింప రాదా?” యని రెండవ పాదమున వ్రాయించినారు. ఈమూఁ డవ పాదమున “అ కన్నె యెవతెయో యని యొచించుట కిదివఱకుఁ దాను చూడనిదా?” యనినారు. ఇదేమి సందర్భము. ఈ పాదమును మొదట నుపయోగించిన రవంత సందర్భముగ నుండును. ఇప్పుడో; అ సందర్భమై గ్రంథకర్తల విజ్ఞానాతిశయమును బైటఁ బెట్టినది. మఱియు నిందుఁ దుడ “రమ్మనియుఁబొమ్మనియు మాటరాదు నోట, వలపు సానికిఁ బలుపు దెబ్బలు ఘటించు” ననినారు. “ఘటించు” నని తద్ధర్మార్థకీయ

ను బ్రయోగించుటచే నీ పద్య మర్థ విహీనమై పోయినది.

౩౮ “సీ. అనుప సంహృత వచః ప్రారంభ సంరంభ

మనివార్య ఘోరదశావతారము” ౪౭ ౧౦౨శ్ర.

రతిసమయమున బాలామణి మధుసూదనుల కనివార్యమైన చెమట పట్టిన దట! గ్రంథకర్త లా సమయము గ్రీష్మర్తు వనుకొనితి కాబోలు! కాదు కాదు. వర్షి ఋతువు. వర్ష మెడ తెగకుండఁ బడుచుండఁ జలి యువ యువతుల నన్యోన్యదృఢ పరీరంభముల నుండి విడివడ నీయ నంలేటిదిగా నుండ నంత చెమట యెట్లు పట్టినదో?

౩౯ “గీ. జారిణి జార సురత ప్రసంగ భంగ

మంగళా నంత తాపశాంత్యైషధంబు

చోర కృత్యాంతి రాయమాచారి విప్ర

కోటి విజ్ఞప్తి విన నయ్యెకోడి కూత” ౪౭ ౧౦౩ శ్రవ.

కోడి కూత మగన తాప శాంత్యైషధ మట! “జారిణి జార సురత ప్రసంగ మని ప్రథమ పాదమున వ్రాయించినారు. సురత ప్రసంగ భంగ మగునది మగన తాపమును వృద్ధి బొందించునా శాంతి వహింపఁ జేయునా! ఏకవియు నిట్లు వర్ణించి యుండలేదు. ఇచ్చటఁ దక్క వీరును నిట్లు వర్ణించి యుండలేదు. ఈ నాల్గవ యాశ్వాస మందే వీరు

సీసగీతము. ముద్దుగొని సుద్దులను గొలత ప్రాద్దు జరపి

మలయ వాయువు లిరువురఁ గలఁక దేర్పఁ

గలయఁ దమకించి కోడి కూతలకుఁ దలఁకు

వారలైరట గ్రీష్మ విభావరులను” ౪౯.

అని వ్రాయించినారు. అహ! విజ్ఞాన గరిమ!

౪౦ “సీ. నలిగి పోయిన పుష్పములు కీలు జడ నుండి

యడు గడ్డునకుఁ ద్రోవ యందురాల

మలయు ప్రాతః కాల మలయు వాయువులచేఁ
 జెనుట బిందువుల మొత్తము లణంగఁ
 గురియును స్థంచు తుంపురులు కెమ్మోవి నొ
 క్కుల కిండుక భరిమ్ము గలుగఁ జేయు
 నతిరితి పరవ శస్థి వియ్యమండు ని
 ద్దుర నెత్తి కెక్కి తెత్తరముఁ జూప
 గీ. నెవరు చూచెదరో'' యంచు నించు కంఠ
 భయము గల్గియు నా కేమి భయ మటంచు
 దిటము మదిలోన నూని యచ్చటల నేత్ర
 " టింగురంగా " యటంచు నింటికిని జనియె "

౪ ఆ ౧౦౯ శ్రవ.

బాలామణికి గలిగిన చెనుట బిందువులు ప్రాతః కాల మలయు వాయువులచే బోవుచున్న వట! చెనుట పట్టుటను గుఱించి ౩౮వ యసం దర్భమున వివరించి యున్నారము, మఱియు నిందు విశేష మేమన? ప్రాతః కాలమున మలయు మారుతము వీచు చున్న జట! మలయు మారుతము వసంతమున వీచును. కాని వర్ష ఋతువున వీవదు. వీరు వాన కారునఁ గూడఁ బిల్ల వాయువులు వీచుచున్న వనినారు. వాన కారున నీదర (చలిగాలి) వీచును. అది వీరు మలయు వాయువని భ్రమించి నారు. మఱియు మూడవ పాదమున బాలామణి మోవిపై గల పలు నొక్కులకు మంచు తుంపరు లిండుక భరిమ్ము గొలుపు చున్న వట! వర్ష ఋతువున మంచు పడునని మే నెందును విని యుండలేదు. హేమగ తమునఁ గుఱియును. అట్లని వీరే వ్రాయించినారు.

౪. శ్రీమంతము సతత హిమా

నీ మంతము వర్జిత తటి నీ గాహన కే

శీ మంగము ప్రబలించెన్

హేమాంతము విరహి జనుల కేకూతంబై. " ౫ ఆ ౨౫ శ్రవ.

బాలామణి యింటి కరుగు నప్పు డెల గోలు జల్లు పడుచుండి యుండు ను అది వీరు మంచుగా భావించినారు. ఆహా! భావనా బలము! ఇన్ని విధములగు నసందర్భములతో నిండి యుండిన పద్య మెందైన నుండునా! కాని యీ గ్రంథము సూత్వపుం గృతి యగుటచే వీరింగ నూర్చి విష యములం జొప్పించిరి.

ర౧౫మ, జననం బంది నమ స్త పండితులు మెచ్చన్ దెచ్చు కొన్నట్టి శీ

ర్తిని నిస్కారణ మొక్క నాతికయి వార్ధిం గల్గుగా నేల! " ౫ ఆ ౨౬ శ్రవ.

ఈ మధుసూదనుడు పుట్టి నకల పండితులు మెచ్చన్ గీ ర్తిని దెచ్చి కొన్నాడట! కొందరు పుట్టకుండఁ దెచ్చికొందురా? "జననం బందిన దాది" యనిన బాగుండును.

ర౨ చ, నిను విడనాడి నేటికి గణింపగ నొక్క నలాయె నోయి! నిన్

గనుగొను నిచ్చగింపులును గాయలు గాచెగదోయి! పేర్కొన

మృగమున నెంచవోయి? యనుచూసముమాంగదోయి! నాపయిన్

గనికర ముంచవోయి? కడకంటనుజూడకు మోయి మొక్కెదన్

౫ ఆ ౩౦ శ్రవ.

ఎంచవు + ఓయి, ఎంచవోయి. అని నంధి. ఇది వ్యతిరేకార్థకమగు టచే గౌరవము నంచుట లేకని యర్థ మిచ్చుచున్నది. గ్రంథకర్తల య భిప్రాయము "ఎంచుమోయి" (ఎంచుము + ఓయి) అనిన నీడేకును. వీ రీ యసందర్భమును దెలిసికొన లేకపోయిరి. దీనితోఁ బాటింగొకటి గూ డ నున్నది. "నా పయిం గనికర ముంచ వోయి" యట! నా పయిం గనికర ముంపు మోయి (ఉంచుము + ఓయి) యనవలెను. శబ్దము భ్ర

ప్రమేనను నభిమతార్థ సిద్ధి యగుటకు మీరు "ఆనందము" ముంచు మోయి" యని యైన బ్రహ్మగింపవలెనని లేక పోయిరి. "ఉంచవోయి" యనునది వ్యతిరేకార్థక మని మీరు గ్రహించ లేక పోయిరి.

౪౩ "చ. క్రమముగ చూసనంబు కనుగొందె నినుగను భాగ్యమబ్బమిన్ దమకము హెచ్చె మిన్ను పయిదాటిన యట్టులనోచె నీదు చే దములకు వాచె గన్నులు ముగంబు యథాయథలై నశించె శ క్యమయిన స్వప్నమందయిన గన్పడుమా? యొకమాట నెచ్చెలి!

గీ ఆ ౩౭ శ్రవ.

మిన్ను పయి దాటిన యట్టుల = ఆకాశము మీద నుండి లభించి నట్టుల" అని యర్థము. ఆకాశము మీదఁ బడినట్లు తోచినదా? మీద దాటి నట్లు తోచినదా? ఆహా! ఏమి జాతీయోక్తులు?

౪౪ "ఉ. రాజిడి గెచ్చిగుబ్బల నురమ్మనఁ గ్రమ్ముచుఁ గోర్కి తేవుచుం గోపము లేకయో కనిరి కొట్టుచు "నొచ్చితి" వంచు వింతలం జూపుచు ముద్దు వెట్టుచును సొంపుగ నన్మొగమెత్తి చూచు నీ చూపుల కీయఁగా వలదె? సోలెడు పద్యము లంబుజాననా!"

గీ ఆ ౪౯ శ్రవ.

సోలెడు నననేమి? వివేకత్వము నొందివ్రాలు నను నర్థ మెవ్వచో? బద్ధములు వివేకత్వము నొంది వ్రాలించును గాని వ్రాలవు. కావునఁ బ్రేరణ జేంచుక్కుల బ్రహ్మగింపవలెను. అట్లు గాక సోలె డనఁ బరిమాణార్థక మగుచో (సోల + ఎడు) నీ పరిమాణార్థకమగు నెడులో నరసున్న వేయమి యొక వోప ముట్లించి బాలామణి చూపులకు సోలెడు పద్యము లీయవలదా? యని యడిగిన వీరికిఁ దద్వేదము సాలువు బహుమతి కేయ వలదా?

౪౫ "నీ. భీతిల్ల. నేమి యా భీత భీత మృగాక్షి

నట డించి యిచ్చోటి కనుగ నేల?" ౧౪౭౬శ్ర.

అరుగు=పోవు నని యర్థము. కాని వచ్చు నను నాగమ నార్థకము గాదు. "ఇచ్చోటికి రానేల?" అని యుండివలెను గాని యిచ్చోటి కరు గ నేల యనఁ గూడదు. అనుటచే నసందర్భమై పోయినది. ఈ విద్య త్కవులు తమ యఖండ పాండిత్య గరిమచే జను నరుగు భాతువుల నాగ మ నార్థకములుగఁ బ్రయోగించిరి.

“శ్లో. అవశేబ్ధ భయం నాస్తి అప్ప లాచార్య సన్నిహౌ ”

యను నట్లు వీరి చెంత నసందర్భ భయము లేదు.

౪౬౬౬. అక్కమలాక్షి యాలిండును నగ్గలమై తనరారు పేర్చి పెం

పెక్కంగఁ గొంత కాలము యథేష్ట సుఖమ్ములఁదేలుచుండఁగా

నొక్కెడ నత్రలోదరియు నొక్క యయోగ్యతఁజేసె గంభీర

మెక్కుచు వెండ్రుకల్ వెదుక మేకొనుచోఁ గలువొన వేరికి!

౧౪౭౭౦ శ్రవ.

కొంత కాల మను నీ శబ్దము “యథేష్ట సుఖమ్ములఁదేలి” రని భూ త క్రియ నుపయోగించి నపుడు ప్రయోగింపవలెను. వీ రట్లు గాక “య థేష్ట సుఖమ్ములఁదేలుచుండఁగా” నని వర్తమాన క్రియ నుపయోగించి నప్పు డుపయోగించుటచే నసందర్భమైనది. దిద్దుకొందురు గాత.

అ స్వ యా భా స ము లు.

చదువరులారా! సరస తిరుపతి వేంకట కవుల వ్రాత యుండలి యసందర్భములను విమర్శించుటగో విసిగి పోయి దిక్పదర్శనముగఁ గో న్ని నూత్ర మిం దుదాహరించితిమి. ఓపిక దాల్చి యింకను జూపుదను నిన మీరు సైతిము విసిగి పోదు రను భయమ్మున నసందర్భ ప్రకరణము

సంతటితో ముగించితిమి. ఇంక నవ్వు యాభానములఁ గొన్నిటి నుదాహరించెదము. విూ రోపిక మెయిఁ బరికింతుగు గాలి,

పాణి గృహీత.

౧ "సీ, విబోధికవతి యుట్టు గుబ్బ దోయినఁ జూడ

మతిమాలి బలిమాలు యతియు రతికి

ఉడురాజ ముఖ కంటఁ బడి దాని జడఁ జూడ

జడదారి పెడదారిఁ జనఁగఁ దివురు

కన్న విన్న బెడంగు కన్ను నన్నలు గన్నఁ

గన్న వాడును చాల్చి నున్న జేయుఁ

గల్గి ముద్దులు గుల్కు చిల్క పల్కుల కుల్కిఁ

బల్కరింపఁగఁ జూచుఁ గల్గియైన

గీ. నొంటి పాటునఁ జెలికడ నుండెనేని

దత్తరమ్మన వేదాంతి మెత్త వడును

జెలి శరీరమ్ము నొకఁచి చే న్నృశింపఁ

బుం న్న మొదవింపఁ జేయు నపుంసకునకు" ౨౮ ౭౨పాశీ.

ఇందుఁ దొలిపాదమునఁ జూడ ని బ్రయోగించినారు. "చూచినఁ"

అని చేదర్థకముఁ బ్రయోగించినఁ గాని యిందన్వయము సిద్ధింపదు. రెం

డు మూడు పాదములు నల్లే భ్రష్టము లైనవి. నాల్గవ పాదమునఁ "గ

ల్గి ముద్దులు గుల్కు చిల్క పల్కుల కుల్కి" అనుచో నరసున్న వేసి

పరమైన ప నిర్ణయముకు సరిపాదేశము గావించిరి. అగుటచే నిదియుఁ జె

డి పోయినది. ఇంకను జూడుదు. ఆ చెలి దేహ మొకసారి ముట్టినచో

నపుంసకునకుఁ బుం న్న మొదవింపఁ జేయునట! క్రమప్రకార మిచ్చట

నొడవు నవి యుండి తెను అట్లుగాని చెప్పి తీ ము కర్త యగునని నొ
డవించు ననవలెను. వీ రీ రెండింటిని వశలి ప్రేరణము పైఁ బ్రేరణము
గావించినారు. అగుటచే నన్వయము చెడిన దని వేఱుగఁ జెప్ప వలెనా!

౨ శ్లో. మునుపు విని నవ్వుడే కొంత మొలక గనిన

వాని యనురాగ వృక్ష మివ్వని కలన

నిపుడు తిరిగియు వింటచే నెరిగి వింత

సరణి నొక్కింత శాఖోప శాఖలలమో" ౨౪ ౮౪ పాణి.

ఇవ్వని కలన = (శబ్దము చెడినను) వీని కారణము చేత నని యర్థము. ముందుఁ జిరిగియు వింటచే నని యుండుటచే నివ్వని వలన నని వలన వర్ణకమును బ్రయోగించి వలెను. అట్లు చేయుకునికి నన్వయము సెడినది.

౩ శ్లో. దండుగ ద్రోహముల్ సకల ధర్మములు విడనాడి బోగవున్

ముండలతోడఁ బోవుటకు బుద్ధిని బ్రేరణ చేయుచున్న యా

రండల కొద్దు దానికి సహనముగా ధన మీయకున్న బ్ర

హ్మాండము ముగిసోయినటు లాపయి నేడును సర్వశూన్యమై

౨౪ ౯౪ పాణి.

ఇది కేవలము దండుగ పదైమే. ఏమియు నన్వయము లేదు. ఉన్నచో గ్రంథకర్త లది యెట్లో సెలవిచ్చెనని గాఢ.

౪ శ్లో. మొదల సంసారమే కడు మోహమయము

గాన దానికె యొప్పు రఖండ మతులు

దానిలో లంజె వలని యిందైన సుఖము

చెప్పనా! శత్రునకును నీ చేయి వలదు" ౨౪ ౯౬ పాణి.

లంజె వలని యనఁగా లంజె వలన నైన యని యర్థము. ముందు "దిందైన" అని యుండుటచే నిట లంజె వలన నని వలన వర్ణకమును బ్రయో

గింపవలెను. అట్లుగు నడల నన్వయము గుదురును. రచనా ప్రాధిమ్య లేక పోవుఁ గాక. ఇప్పుడు మొదలే చెకినది.

౧. “గీ. తెచ్చి పెట్టిన సిగ్గయ్య ధీర యగుట

సహజ వైఖరి గనఁ జేసి చలదపాంగ

వీక్షణముల నొక్కింత వెల్లి గొలుప

నిండు మరు లెక్కి యయ్యదారుండు వలుకు” 3౪ ౨౪పా.

“జలజాక్షి ధీర యగుటచేఁ దెచ్చి పెట్టుకొనిన సిగ్గు గలనయ్య సహజ వైఖరి గనఁ జేసె” అని కర్తృభిప్రాయము. కాని తెచ్చి పెట్టిన, అనఁ దెచ్చి పెట్టికొనిన, అనియు సిగ్గయ్య నన సిగ్గు కలదయ్య ననియు నర్థము సెప్పటకు వీలుగాదు. అట్లు చెప్పినఁ గాని యన్వయము లేదు.

౨. “గీ. నీవు చెప్పిన యట్లన యీ వెలంది

యేదియో కారణమున నిక్కలమునఁ

బొడమె గాఁబోలు వయసునఁ బ్రోడ యయ్య

నింత బిడియ మిక్కులమున నెందుఁ గలదె” 3౪ ౨౬పాణి.

“వయస్సుచేఁ బ్రోడ యయ్య నింత బిడియ మీ కులమున నెందైనఁ గలదా?” అట! జలజాక్షియా ప్రోడ బిడియమా? ఇంత బిడియము గలది యని వ్రాసిన నన్వయము భ్రష్టము కాకుండును.

౩. “క. మోమోట మించుకయు లే

కీ మునలిది యిట్టు లనియెనే?” యనకుఁ జహా!

కాముకు లెక్కడ! సత్యము

లేమాడ్కివి? నాకుఁ గ్రొత్తలే! యివి యెల్లె” 3౪ ౨౮పా.

“కాముకు లెక్కడ! సత్యము లే మాడ్కివి” అనుట నన్వయమునెడి నది. “సత్యము లెక్కడ?” అనవలెను. అట్లనినఁ బ్రాసము విడిగి పోవును. ప్రాస కొఱ కన్వయముఁ బాడు సేసిరి. నక్క యెక్కడ? దేవలో

క మొక్కడ నను సామెత యైన వీరికి జ్ఞప్తికి రామి నీ యవస్థ తటస్థు
చినది.

౧౦౮. కలసిన కొన్ని నాల్గోకటిగాఁ గను ఎత్తెడి మేనులై దినం

బులు చను మీఁద రెండు నయిపోవఁగఁ బోవ మగండు నాలునై

వలపు క్రమమ్ముగా నుడుగు పట్టున సాని యవస్థ చూడఁగా

వలయుమఱొక్కఁ డట్టియెడవచ్చునొయిచ్చునొకామితార్థముల

3 ఆ ౯౯ పాఠి.

ఈ పద్యమునకుఁ బ్రతి ఎదార్థమును జెప్పి యస్వయము గూడఁ జె
ప్పటకు గ్రంథకర్తలను బ్రార్థించు చున్నారము.

౯౯. సానులను జేయు టుడిగి లోకాను గలిగి

బెండిలి యొనర్చు కొనరాదె? వెల వెలందు

లంచుఁ గొండలు బోధింతు రదియు సంఠ

మంచి త్రోవ యటంచు నా మదికి రాదు" 3 ఆ ౧౦౨ పాఠి.

సానులను జేయుట మాని వెల వెలందులు పెండ్లిండ్లు చేసి కొనరా
దా? యట! సానులను జేయు వాండ్రెవ్వరు? వేశ్యమాతలు, కావున వే
శ్యా మాతలు తమ పిల్లలను సానులుగఁ జేయుట మాని తాము పెండ్లి
చేసికో రాదా? యట! ఒనర్చు ధాతువున కార్యనే పద క్రియ నను ప్ర
యుక్తము గావింప కున్న నీ యవస్థ రాకుండును, వీ కార్యనే పదము నె
టఁ బ్రయోగింప వలెనో యెఱుంగరు.

౧౦౯. పంపిన నెట్టులో చెల్లిని బాయఁగలే కడఁబాసి " యుత్తరం

బంపుచు నుండుమీ " యనుచు నాదర ముట్టిపడంగఁ ? ల్కినై

లింపని నానముం దొరఁగ లేక యలందురు నష్ట పుణ్య కా

ర్మ్యింపు టవస్థ యెల్లఁ దనరై చనె నీ గతిఁ జింత నొందుచుకా"

౪ ఆ 3౧ పాఠి.

ఉదాహరణ స్వరూప విశేష లేక నేర్చుకొని నష్ట పుణ్యము కావ్యము
పుటనన యుగముగ గ్రహించుట అన్వయ మేమైన గలదా?
గ్రంథ కర్తలు సెలవిచ్చెను గాని

“మ కలు ద్రావణ జూలము జెప్పటకునే కల్గిచ్చు నా చెట్ల నూ
కులుగూడగలుపనూలందును మహాకల్ శాస్త్రముల్ గా జగం
బులకుం బోధ యొప్పిసెట్టి సులక్షణుల్ కప్పు కైలాస నూ
ఖలులన్ బోలగల జాలరో? వశేమొకో? ఖండింప నక్కట్టలన్”

గీ ఆ ౮౭ పాణి.

కడుపు కైలాస మగు ఖలులట! ఏమి యన్వయానుగుణ్యము! కడు
చే కైలాస మని భావించు ఖలు లనఁడు. మఱియు నిందు “గల్గిచ్చు
నా చెట్లనూకు” లని ప్రయోగించినారు. “కల్గిచ్చు” ననునీ విశే
షణము చెట్ల కన్వయించు నని వీరి యభిప్రాయము. చెట్ల నూకు ల
నునది వృక్ష లక్ష్యము మగుటచే నా విశేషణ మాకుల కన్వయించును.
అట్లే యగు నడల నాకులు కల్గియువా యందురా? అనఁడు. మహా
కవులు!

౧౨౫౬. వీడగు వీడు గాకునికి నేట్రొండొ” ననుట్టి యిద్దరూ
గాడెడి యంక త్రైగోని యుగిటఁ గావకి పంజరమ్మున్
గ్రీడకుఁ గాకి నుంచుగతి గేహమనం దిడ గేహనీ గతుల్
పాడుకొలమ్ము కొమ్ములకుఁ బట్టునె? పై పయి నవ్వియున్నవే?”

గీ ఆ ౯౮ పాణి.

“గాకునికి” అనగా గాక పోవుటచే నని యర్థము. గాకున్న నని
చేరకము రాదు. అట్లగుటచే నన్వయము సెడిది.

౧౩౫౬. మాడుపులెన్ని? పూవుల సునూళము నందగు తోటలెన్ని! పై
నీకు వచింప రాదగని వెన్ని సెరుల్! తన కేమివచ్చె న

వీకు విడక! విడక సరియె వెన్నటియార్యపురమ్ము జేరుట
బూడిడి యేటి కిప్పురిని బ్రావల వర్తన మదై కోంపల్.

గీ ౮ ౧౦౯ పాశి.

ఇంకలి “బూడిడ” ప్రయోజనమును జెప్పయి గ్రంథకర్త లస్వయి
మును సెల విత్తురు గాక.

౧౪ “ఉ. ఏ నొనరించు చేష్ట యిది యీ చినవా డొక్కరుండె కాక యీ
వానర సేన కెల్లెఱుంగ వచ్చు! నెఱుంగక యేమి పిల్లి దా
గానని కన్నుల భయము గంపమునొందుచు గాలుద్రావనే
గ్గానరె! కొంపఁదీయుటకుఁగాఁబ్రయతించి గొయ్మొ! యీసునా.”

౬ ౮ ౪౯ పాశి.

“నేను చేయు పని యీ చిన్నవా డొక్కడే కాక యీ వానర సే
న కెల్లెఱుంగ వచ్చు” నట! చిన్నవాడు, ప్రథమ, వానర సేనకు, వృష్టి,
ఎఱుంగవచ్చు నను నది వృష్టి విభ క్తితో నన్వయించును. గాని ప్రథమ
తోఁ గాదు. కావున జిన్నవా డనుచో జిన్నవాని కని ప్రయోగింపవ
లెను. ఆ శిల్పము ప్రథమగనే యుండవలయు ననుచో “వానర సేన” యీ
నియు “నెఱుంగు” నని దిద్దికొన వలెను. ముందుఁ గల “యెఱుంగకే
మి” యనునది ప్రథమతో నన్వయించునది గావున నట్లు దిద్దుకొనుట
యే మంచిది.

౧౫ “ఉ. ఎటుదొరకు భ నాంగనకు నిట్టి కొలమ్ము వయస్సు హాపను
క్కటికము పేర్చిగూర్చిగల కాముకు, జేటికి పోతికి నానితోఁ
గుటిలుడు వాని కైతె యిది గొంతకు గోసి, దరినుఁ జేటి కి
చ్చటి కగుదెంచె గూళవిధి చెడ్డము లేవ్వరి నెట్లు నేయుతో”

౬ ౮ ౫౦ పాశి.

ఇంద్రుని పూజవిధి చెయ్యము నెవ్వరి నెట్లు నేయవే? యన నేమో విశేషముగ వ్రాయించెను గారి.

(శ్రీ) వ గా న ం ద ము.

౧ శ్రీ. ఉపాధికి నొక్కొక రవ

తారం బెట్టిరిట శతవధానము చేరునె

గారుపులిఁ జూచి నక్కయు

నారూఢిగ వాతొలిడిన నట్లగునేమో ౧ ఆ ౨౦ శ్రవ.

“పులిని జూచి నక్క వాతెలు పెట్టుకొనినా” ట్లని లోకోక్తి. కాని నీ రెవరికో నక్క వాతెలు పెట్టిన యెడల ననినారు. అంతటితో గుది ట్టినారా? వాతెలు పెట్టిన యెడల నట్లగు నేమో యనినారు. అట్లిన నెట్ల? అన్నివిధములనీ పక్షము నముద్ర గామి యైనది.

౨ ఆవ. వినోదంబుగాఁ గతిపయ మిత్ర సహితంబై కూర్చుండి యస్య ద్విరచితమ్ములగు ధాతు రత్నాకర కాళీసహస్ర శృంగార శృంగాటక సు కుతంభా సంవాచాది కంబులగు సంస్కృత గ్రంథంబుల నచ్చటచ్చటి శ్లోకమ్ములును ౧ ఆ ౨౩ శ్రవ.

ఈ గ్రంథంబుల నచ్చటచ్చటి, యన గ్రంథంబులయం నచ్చటచ్చటి తీసి యర్థము. గ్రంథంబుల యంగలి యను సర్థము రాదు. అట్లు వచ్చిన గాని యుద్వేగము లేకు. అదియు గాక, ధాతురత్నాకరమట! కాళీ సహస్రసంఖట! శృంగార శృంగాటక మట! ఎక్కడ నున్నవో. కాళీ సహస్రము మాత్రము కొలఁది శ్లోకమ్ములతో వెలువడినది. ధాతురత్నాకరము శృంగారు శృంగాటకము లేవు. వీరు పుట్టని బిడ్డకు జేరు వెట్టిరి. ఇట్లుభేదు, మూలులేదు. కొడుకు పేరు సోమలింగ మట!

౩.౫౬. మేథమెయిక్ బృహస్పతి వమీకృత్యుడా చెలమయ్య మంత్ర గం
గాధర రామరామ స్పృహకాంతుడు రావు కులగ్ర గణ్యు కా
రాధిత సత్కవీంద్రుఁ డతి రమ్యుఁడునై తగు వీతిశాపురీ. " ౫
నాధుని మంత్రయై యశమునా దెరగ్జ్యై దిగంత మంతటన్ " ౫

౧ ఆ ౪౫ శ్రవ.

“ దిగంత మంతటన్ ” అన నగ్గిమేమో విస్తృతముగఁ జెప్పి పద్య
ము సమన్వయింతురు గాఁటి.

౪.౫౭. వితత యశుండు ధార్మికుండు వేలకు వేలు గణించు వాఁడు పం
డితుండు సమ స్తరాజ మకుటీ మణి రంజిత పాదుఁడార్య స
న్నతుండగునాథ రాసురుండనుంగుఁ బ్రియుండగుగాత. ” యంచు స
న్నతియొసరింతు నెంతయునినున్ సమకూర్చు గ దేరయమ్యున్ ”

౧ ఆ ౪౫ శ్రవ.

ఇందలి యొకటి చెందు పాదములు మధుసూదనుని విశేషణములతో
నిండి యున్నది. బాలామణి “యట్టి విశేషణ విశిష్టుఁ డైన బ్రాహ్మణు
డు (మధుసూదనుడు) అనుంగుఁ బ్రియుండగుగాత. అని నిన్ను సన్న
తించెదను. త్వరగ సమకూర్చుము ” అనినది. అగుఁగాత మను నీ యాశీ
ర్వచన మెవరికి? తనకుఁ బ్రియుండు కావలెనని బాలామణి, యభిప్రాయ
ము. కాని యీ పద్యమున నా యభిప్రాయము రాకపోవుట యటుండ
నన్వయమే చెడిపోయినది. దిద్దుకొందురు గాత. సమర్థింపు బూనక రో
ని బ్రతి పదార్థము జెప్పి సమన్వయింతురు గాత. (కాము సమర్థింపఁ
బూనిన ప్రతి పద్యము నకును బ్రతిపదార్థమును జెప్పెదరు గాత)

౫.౫౮. అనుమా దన తల్లి తోడఁ జెప్పినది కాని

తాను తా నయి స్వాతంత్ర్య మూహదయ్య

నెంత వలపున్న నెంత వలంజి యైను

జననిఁ గికురింప లేదు 'వేశ్యా వధూటి' " ౧ ఆ ౯౬ శ్రవ.

"తాను తా నయి" యను పదము నిర్దేశకము. "తనకుఁ దానయి" యనియున్నఁ గాని యన్వయము లేదు.

౬ "శా. ఏనేకాదు మదీయమైన కులమం దెన్నో తరాలాయెఁ గా
నీ నీచుఁ విసఁ బోరు చూడరు ధనంబీనీ ధనం బీయకే
పోనీ బ్రాహ్మణ బాతిఁదక్క నితరుఁ భోగింపఁగాఁ బోరు కా
జేనిక ట్రియబాతి యన్వయము ముదారేమాకుఁ జర్పింపఁగా" "

౨ ఆ ౨౫ శ్రవ.

తొలుత "బ్రాహ్మణబాతి" నని సంఘపరముగఁ జెప్పి పిదప నితరు
నని కేవల మొక వ్యక్తి పరముగఁ జెప్పఁ గూడదు. బ్రాహ్మణబాతి య
న బ్రాహ్మణబాతి గలవాడని యర్థముఁ జెప్పి కొందమన్నను ముందున్న
"ఁట్రయబాతి" యను పదమునకుఁ గూడ ఁట్రయ బాతి కలవాడని
యర్థము చెప్పకొంద మన్నను దానికి ముందుఁగల "యన్వ" మను ప
దముట్లు చెప్పకొనుట కవకాశ మొనంగుట లేదు. కావున నన్వయము సె
డిపోయినది.

౭ "ఉ. రాగము లేకయే పయికి రాగము గల్గిన తీరి జూపుచుఁ
రోగము గల్గియుఁ బయికి రోగము లేదని బొంకులాడుచుకొ
సాగిన యంతవట్టు గడుఁ జల్లఁగఁ ద్రవ్యము లాగులాడు నీ
భోగముఖాతి నమ్ముటలు పోలవుగా భువి నెంత వెట్టికొ" "

౩ ఆ ౫౪ శ్రవ.

లాగులాడు = పెనఁగులాడు, అని యర్థము. ఇచ్చట నీ రెట్లన్వయము
చెప్పెదఁ తో చూడవలసి యున్నది. లాగులాడు. అనఁగా గ్రహించు, అ
ని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము కాబోలు! అది యిందులేదు; ఈ పద
మిటు సహారమును గూడఁ గలిగించివచ్చి లాగులాడు అను పదమునకు

గ్రహించు, అను నర్థమున్నదని వీరు పెనాగు లాడక దిద్దుకొనదు రని మా యభిప్రాయము.

౮. గీ. మనకు మేళములకు వచ్చు ధనముకన్నఁ

దగిన వారల తోడ నందర్భములు ఘ

టించుటే ముఖ్యమగు లాభ మెంచిమాడు

మేమెఱుంగుదు వీ లాభ మించువదన? ” ౨౭౧౦౪ శ్రవ.

“ మనకు మేళములకు వచ్చు ధనము కంటఁ దగిన వారలతో నందర్భములు ఘటించుటే ముఖ్యలాభ ” మఁట! ఏమి యవ్వయాను గుణ్యముగ నున్నది! దిద్దుకొనుఁడని వేఱుగఁ జెప్పఁకకట్టలేదు. దిద్దుకొనుటే ముఖ్యమగు లాభమని వారే యెఱుంగుదురు.

౯. క. ఈ విధమున నరఁ డెంతయు

నావేదనఁ జెందుచుండు న వ్యనితయుఁ డా

నే విధిఁ దోచక గృహమున

కై వగ మీఱంగ, జేరి యాత్మ గతమునక ”

౩౭౧౦౫ శ్రవ.

బాలామణి యేమియుఁ దోచక గృహము కొఱకుఁ జేరిన దఁట! గృహము కొఱ కెక్కడఁ జేరిననో! గృహమును జేరినగని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము. ద్వితీయకుఁ జుట్కిఁ బ్రయోగించినారు. పంచమీ విధ క్తి ప్రత్యయమును బ్రయోగింప నందులకు మన మానందింప వలసియున్నది. ౧౦. మ. తనుఁడానచ్చిన వేష్యఁగూడు సుఖమింతా! యెంతయో తెల్పనా

కనువోనా? యనియట్టులంచు మిది బ్రహ్మాదుల్ గణింపంగ శ

క్తివి బొందంగలరా! యటంచనెదు ని తిపింతగాఁబాలు నో

మనమా! వద్దికనాదుమాటవిమమా! మర్యాదగాపాడుమా”

౩౭౧౦౬ శ్రవ.

“ తనకుఁ దాను ” అను మాటను వీ రిట్లు పాడుచేసిరి. ఈ శబ్దము నే “ తాను తా నయి ” యని వీరు వ్రాసిన యపభ్రంశపు వ్రాతను వేటాకచో నుదాహరించితిమి, వీరు తమ కలమును జత్తమువచ్చినట్లు పోనిచ్చినరే గాని మంచి చెడ్డలను జూడగు.

వ్యాకరణభింశములు.

రామ కృష్ణ ప్రయుక్తమగు శతఘ్ని సరస తిరుపతి వేంకట కవుల వ్యాకరణ వైడ్యమను దుర్ల స్రాకారమును ఖండ ఖండములుగ భేదించి నైచుట యెల్ల ఆఱిగిన విషయయే. కావున మే మిట మఱల నా విషయమును విమర్శింప వలసిన యవసర మంతగా లేదుగాని మానుట యంత యుక్తముగాఁ దోచుట లేదు. ఏమన? కొందఱ కవిత్యము క్రమ క్రమముగ నిర్దుష్టమై యుండును. వీరి కవిత్య ముల్లుగాక మొదటి నుండి తుద వఱకు నొక్క విధముగనే యున్నది. అంతియ గాక పరీక్షించి చూచు వారికి శ్రవణానందము రచించిన నాటి శైలి కంటె నిప్పటి శైలి విశార దూపితమై యున్న ట్లవగతము కాకపోదు. అయినను వీరు

“చ. పరిణత శక్తులైన యల భారతపుంగవు లట్టలుండ ము

వక్తరు డనిపించు కొన్న కవి సామజ సింహము రామ కృష్ణ వాగ్విరచన గూడఁ జూడుడు ప్రవేశ ఫలమ్ములు చిన్న చిన్న వ్యాకరణపుటా త్రముల్ గొణిగికయ్యముఁబెంచకుండయ్య వాగ్విదుల్”

౧ ఆ ౧౬ పాణి.

అనితాము వ్యాకరణమున ససామాన్యవైదుషీవిలసితలమని ప్రగల్భములు కొట్టించుండుట వలనను, స్థితి. ప్రగల్భములు గొట్టిన పద్ధతినను గన్పట్టు లేకుండ వ్రాయుఁ జాలక పోవుట వలనను మే మీ వ్యాకరణ భ్రం

శముల నుదాహరించుట యనవసరము గాదు. అయినను గొన్ని దోషములను మాత్రము దాహరింపఁ దలంచితిమి. పూర్తిగ జూపఁ దొరకొన్న నీ యొక్క విషయమును గూర్చిన మా విమర్శ గ్రంథము మూల గ్రంథములను మించును. వీరి తొలుతులను దిక్కుచికముగ లోకమునకుఁ దెలుప వలయునని మాత్రమే మా తలంపు అంతకన్న వేఱుగాదు. అనంద ర్థ ప్రకరణము నందును నిర్వయభాస ప్రకరణము నందును వలెఁ బద్యము నంతను న్రాయక యా పద్యముల యందలి దుష్టపదములను మాత్రమిం దుదాహరించుము.

పాణి గృహీత.

౧. “మన్నించుడు . . . పెంచకు . . . ఆగ్రహించుడు” (౧ ఆ ౧౫ పాణి.) మన్నించుడు తప్ప, మన్నింపుడు, అని యుండ వలెను. పెంచకుడు ఆగ్రహించుడు అనియు నుండ వలెను.

౨. “కయ్యముఁ జెంచకుడు” (౧ ఆ ౧౬ పాణి) పెంప గుడిని యుండవలెను (ఇక నీ తరగతి దోషములు చూపఁబడవు) వీరు కయ్యమునకుఁ గాలు దువ్విస పద్యము లైనను నిర్దోషముగఁ జెప్ప లేక పోయిరి!

౩. “తీయరేమో” (౧ ఆ ౨౦ పాణి) తీయదురేమో యని సాధు రూపము.

౪. “గయా శ్రాద్ధమ్ములం జేతురో” (౧ ఆ ౨౪ పాణి) చేయుదురో,

౫. “ఋణము తీర్చన్నేర్చునే” (౨ ఆ ౩౫ పాణి) తీర్చన్నేర్చునే

౬. “శౌండటిఁ గన్నెల్క” (౨ ఆ ౩౭ పాణి) శౌండటిఁ గన్నెల్క,

౭. “పని గల్పించుక” (౨ ఆ ౪౯ పాణి) కల్పించుకొని, అర్చనే

పడమగు కొను ధాతువునకు "క" ప్రయోగింపరాదు.

౮. "పటుమతి నని నన్నెఱుంగవలయును మీరల్" (౨౮౮౮పాణి)
"పటుమతి యని" అని ప్రధమ ప్రయోజ్యము.

౯. "అథమపు వేశ్యలఁ గూడెడి" (౨౮౮౯పాణి) కర్మధారయం
బు లందు ము వర్ణకంబునకుం బుంపు లగు నని చిన్నయనూరి. "అథమ
పు వేశ్య" లను నమానమునఁ బుంపు లాదేశముగా వచ్చుటకు ము వర్ణ
క మొందున్నదో?

౧౦. "నామేడ నుంచ, నేర్పిలినదేని" (౩౮౧౩పాణి) ఉంప నే
ర్పిలిన దేని.

౧౧. "నీవు చెప్పిన యట్లన" (౩౮౨౬పాణి) అట్లన తప్ప. ఇది
ద్రుతాంతము గాదు.

౧౨. "ఎక్కడికి నేగిన ఎక్కడ కాపురమ్ములా?" (౪౮౪౧పాణి)
"అక్కడఁ గాపురమ్ములా" యని సుళాదేశము చేయవలెను. ఎక్కడి
కి తప్ప. ఎక్కడకు.

౧౩. "పూర్వ్యులివి నీవి కతమునఁ బూదిఁ గలియు" (౫౮౪౪పాణి)
కతమునకుఁ దరువాత నరసున్న యెందులకు? బూది యనియే శబ్ద స్వ
రూపము. పూది గాదు.

౧౪. "పడుపు తొత్తుల యానఁ బాఱరైరి" (౫౮౫౧పాణి) పడ
పు దొత్తుల అన వలెను మీరు పడపు శబ్దమును బడుపు అని పాడు చే
సి యాపై వేయవలసిన ద్రుతమును వదలివేసినారు.

౧౫. "తెరుణికి సంతికున్ మునుపె గన్గయ్యుమయ్యె" (౫౮౫౩
పాణి) మునుపె తెరువాత నరసున్న వేయు యెందులకో?

౧౬. "అమ్ముదిత వధింపు టొప్పుగును" (౫౮౬౩పాణి) భావార్థక
ట ప్రత్యయము పరమగునపు డింపుగాగమురాదు. వధించుట అనవలెను.

౧౭. "పోత మదిగొ చుక్క వొడిచె" (౧౭ ౧౩౮ పాదే) "ఆ దిగొ జుక్కవొడిచె" అనవలెను.

౧౮. "ఏటికి దాచిపెట్టితిరి యే గనకుండఁగ" (౭ ౭ ౧౦ పాదే) సంధి చెడినది. • మధ్యపుష్ప క్రియల యం దిత్తునకు సంధియుగం " నని చిన్నయనూరి. దాచి పెట్టితిరి + ఏ గనకుండఁగ, దాచి పెట్టితి రే గ నకుండఁగ.

౧౯. "చాప జరుగఁ జరయఁగాదె" (౭ ౭ ౨౩ పాదే) చా ప, అని ద్వితీయ ప్రయోగించు అందులకు!

౨౦. "మురుగు కాలువ" (౭ ౭ ౧౩ పాదే) "మురుగు గా లువ అనవలెను.

౨౧. "భవచ్చరణకంఠముల గనిపెట్టుకుందు" (౭ ౭ ౧౦౧ పాదే) " కనిపెట్టికొని యుండు " ననుట కీ పాల్గొన వచ్చినవి.

(శ్ర) వ గా ప ం ద ము.

౧. "వేదనంఠల గాలమ్ము" (౧ ౭ ౭౧ శ్రవ) ఇది గ్రామీణో ష్టి యని నమర్చింతురా? లేక మహాకవి ప్రయోగములను శీవగజ్జమున్న గు వానిలో జేర్చి యానందింప వలసి యున్నదా? "

౧౨, ౧౩ వ పుటలు. కవిభా విమర్శన ఖండనము.

౨. "నాకళ్ళ మెదుట" (౧ ౭ ౭౨ శ్రవ.) " పూర్వ గ్రంథము నందే మొదటి యాశ్వాసము ౭౨వ పద్యమున " కళ్ళు " అని ప్రయో గించిరి. కన్ను శబ్దమునకు బహువచన రూపము " కన్నులు " అనియుం దును గాని " కళ్ళు " అని యుండదని తెలిసిన పండితులు చెప్పిన పిమ్మ

ట సైతము పలుచోట్ల వేసియుండుటచే దిద్దుకొనలేక యది ,, లోకోక్తి కనుకరణ ” మని వ్రాసిరి.

,, నీ, నాకళ్ల యెదుట మొన్నటి దాకల జిన్నత

నంపుఁ జేప్టల నంచరింప లేదా

... .. నున్నతి లేక బెట్టి ,, వీధివీధుల విజ్జవీధి లేదా

... .. నంతయువంత రఘువంశమును జంకఁబెట్టుక చనఁగలేదా

... .. నున్నతు లెల్ల నవ్వంగఁ జిటిపాటి పద్యముల సెప్పలేదా

గీ. ఎంతలో నంత వాడయ్యె నంతబుద్ధి

వచ్చె నటువంటి సత్కీర్తి వచ్చెఁ జిత్ర ”

మనుచు నాతని చర్యలే యభినుతంబ్ర

పండిత పర్యాయ క్కవి భాగ్యమేము ”

,, ఇ క్కవి పరమేశ్వ ర్యుపాధికుడును విశిష్టా ద్వైత మతస్థుఁడు నగు మధుసూదనాచార్యుఁడే. ఈ యభినుతించు వారును సామాన్యులు గారు పండిత పర్యాయులు. వీరి నాక్యముల యందలిచే ,, కల్లు ,, అను న పశబ్దము, దీనిచే మన వృద్ధ కవులు లోకోక్తి కనుకరణ మని వ్రాసిరి. ఇది పద్యము నందలి పండిత పర్యాయుల నాక్యముగాక వా రనుకొనిన లోకుల నాక్యమే యని యొప్పుకొండము. లెక్కిన పదములు వ్యాకరణ సమ్మతియుగాఁ బ్రయోగించిన యా లోకు లొక్క యా శబ్దమునే పాడు సేయుచురా? కావున, నిది తమ యనభిజ్ఞతను గోపనము సేయు దలచిన వృద్ధ కవుల యుక్తిచే యని నిశ్చించి చెప్పుచున్నారము ”

౧౨వ పుట కనితా విమర్శన ఖండశము.

౩ ,, అనుంగుఁ బ్రియుండగుఁ గాత యంచు ” (౧౮౯౩ శ్రవ)

,, గాతయంచు ” తప్ప, ,, గాతనుంచు ” అనవలెను.

౪ ,, మేలు గణింపుచు ” (౧౮౯౭ శ్రవ) శత్రుధిక చువర్ణకము

పరమగునపు డింపుగాగము రాదు. .. గణించుచు " సాధు రూపము.

గి. " మాయ నూటలకు నమ్మకమైన వ్యాఖ్యాత .. ఎరిది " (౨ ఆ గిగి శ్రవ) " వేశ్యమాతను వర్ణించు నపుడు " వ్యాఖ్యాత " " నంది " అని పులింగ నిర్దేశము జేసియున్నాడు అనియత లింగము లగు నీ శబ్దముల కిట స్త్రీ లింగ ప్రయోగ మవశ్య కర్తవ్యము. పులింగ ప్రయోగము కేవల దూష్యము "

౧౦ వ పుట కవితా విమర్శన భండనము.

౬. " కోర్కెలలేలు " (౨ ఆ గి శ్రవ) గుప్త సమాసము.

౭. " రతి పెంచుకొన్న గారింపు కీరంబు " సూచి చెడినది. " న మానంబుల నుదంతంబులగు స్త్రీ సమంబులకుం బుంపులకుం బరుష నర శంబులు పరుంబు లగు నపుడు నుగాగమం బగు " నని చిన్నయనూరి ఇం జే " గి. విముల మోహింప జేసెడి వేశలందు, మచ్చు ముందుల బొమ్మ నా మనల వలదె? సాని సాని యనంగనే సంబరంబై, వేరు రీతుల దాని సంసారి యనరె " అను పద్యమున సంసారిని యనుటకు " సంసారి " యని ప్రయోగించి తొండకు వెలుగు సాక్షి " యను స్త్రీ దానికి మ టియొక యప్రయోగము జూపి దానను గృప్తి జెడవక యచ్ ప్రత్య యాంతముపై జీప్ వేయ వలయునని తమ యసాధారణ వ్యాకరణ పాం డిత్యమును లోకమునకు వెల్లడించిరి తూద్రాదుల వలె బుమాఖ్య గాని యచ్ ప్రత్యయాంతమగు సంసారి శబ్దముపై జీప్ ప్రత్యయము వేయ దు మనుట వైయాకరణ ప్రతాపగార్థము. శ్రీ కింకరీలద్ర ఘటా పంచా న ములును పూర్వ శాకుంతలమును విమర్శించుచు " స్త్రీలు బ్రహ్మవే త్ర లని సంసారు లని రెండు దెరుంగులై యుందురు " అనుచోట " ఈ స్త్రీలు స్త్రీలుకాక పురుషులై యుండ నోవుదురు. కాదేని వేత్రలును సంసారులును " నట్లగును? అనివ్రాసి సంసారి శబ్దము దుష్ట మన యొప్పు

కొనిరి. కాని తాము నట్లే ప్రయోగించి యుండుట చేత సంసార శబ్దమును మాత్ర మెట్లై మఱియొకరు సాధింతురు గాక యని యాశీర్వదించిరి "

౧౧వపుట. కవితా విమర్శన ఖండనము.

౮. "మోహచారిధిని మగ్నులగానొనరింపవచ్చు" (౨౮ ౧౧౨ శ్రవ) ఇట్లు బ్రథమ వేయవలెను.

౯. "ఏపాటితఃడన " (౨ ౮ ౧౦౩ శ్రవ) సంధి చెడినది. ఏపాటియీతః డనవలెను.

౧౦. " సిందూరంపు తోరంపు " (౩ ౮ ౨౮ శ్రవ) సిందూరంపుఁ దోరంపు అనవలెను.

౧౧. " జనవాక్యం కర్తవ్యం " బనిపెద్దలు " (౩ ౮ ౪౩ శ్రవ) సంధి చెడినది. అనుకరణంబునం దహమాదుల మకారంబునకు ద్విరుక్తి విభావనగు " నని చిన్నయనూరి. " జనవాక్యం కర్తవ్య " మృన, అనవలెను.

౧౨. " కటాక్ష ముంచుమా యన నాలకించనైతి. కౌగిలింపఁ బూనిన నమ్మఱింపనైతి. ఆరగించనైతి " (౩ ౮ ౬౨ శ్రవ) ఇట్ల నించుక్కు లప్రయోజ్యములు. " కటాక్షముంపుమా యన నాలకింపనైతి, కౌగిలింపఁ బూనిన నమ్మఱింపనైతి, ఆరగింపనైతి " అని యుండవలెను.

౧౩. " కొంచమాతీతి భాషించఁ దాడఁగ " (౩ ౮ ౮౩ శ్రవ) ఇదియు నట్టిదే. " భాషింప " అనవలెను.

౧౪. " లిఖయింపుటకును బ్రారంభించె " (౪ ౮ ౨ శ్రవ) భాషార్థక టప్రత్యయము పరమగునపు డించుగాగమే గాని యింపు గాగమము రాదు. " లిఖయించుటకు "

౧౫. " భూషణుఁ ధరించుక " (౪ ౮ ౨౨ శ్రవ) , ధరించుకొని , అనవలెను.

౧౬. “ పరిపంధినిబట్టి పలాళ్ళ నేర్చినే ” (౪ ఆ ౮౬ శ్రవ) , వ
లాళ్ళ , అని సాధు కూపము.

౧౭. “ పోవుటకునుగ్యమించి యూర్పునిగుడించి ” (౪ ఆ ౯౫ శ్రవ)
“ నిగిడించి ” అనవలెను.

౧౮. “ ధనమాపోవును మానమాచెడును నిందా నెత్తిపై కెక్కు ”
(౫ ఆ ౪ శ్రవ) నిందా శబ్ద చూకారాంత స్త్రీ లింగము. సాంస్కృతి
కముల నిట్లు ప్రయోగింపరాదు. “ నిందమా ” అని సాధుకూపము.

ర న భ ం గ ము లు.

పారిక మహా శయ్య లారా!

వీరు—

“గీ. తనకు నాల్గు నిఘంటు పద ములు వచ్చు
ననుచుఁ బది మందికినిఁ దెలియంగ మాటు
మూల పదములు గుప్పిన ముచ్చటగునె!

ప్రతిపదమ్మన రసముట్టిపడినఁ గాక ” (౧౮ ౧౨శ్రవ)

అని తమకవిత్వమే సరసముగ నుండుననియు నితరుల కవిత్వ మట్టిది
గాననియు వ్రాసికొని యుండుటచే నితరుల కవిత్వ మెట్లున్నను వీరి కవి
త్వ మెంత రసవంతముగ నున్నదో యని పరికింప మాకు ముచ్చట గలి
గెను. అహంభావ ప్రపూరితమగు వీరి యీ పదైకమే మా లేఖనికి రసభం
గ ప్రకరణము వ్రాయుఁ బనిఁ గల్పించినది సరస తిరుపతి వేంకట కవుల
కైత యందలి సారస్వమును మీరు పరికింతురు గాక.

పా శ్చ గ్నో త.

౧. ము. తమరీయూరికినచ్చు కార్యమిది సాంతంబాయెనే? (౨౭౬౦ పాణి) ఇది సాంతంబనుటచే, రసభంగ మైనది. “మీ కార్యము సాఫల్య మాయెనా? ” యని యడిగిన బాగుండును.

౨. “గీ. బాల్యమును మొట్టి మెడబట్టి బైటఁ గొట్టి
యౌవనమురా భయమ్మున నవగఁ జెలికి
చనులు చంకల దూరెను గనులు చెవుల
దూరె నడు మెటకేసెనో తోచనకట! ” ౨౭ ౭౦ పాణి.
చనులు చంకల దూరెనట! ఆహా! ఏమి సారస్యము! ఇట్టి ప్రసంగము
నఁ జేమకూర వెంకన్న గావించిన వర్ణన మొక పరి దిలకింతము.

“క. కడు హెచ్చుకొప్పు; చానిం
గడవం జను దోయి హెచ్చు, కటి యన్నిటికిఁ
గడుహెచ్చు; హెచ్చు లన్నియు
నడుమే పన లేదు గానినారీమణికి ”

౧ ౭ ౧౦గ, విజయ విలాసము.

ఇట్టి పద్యములను మన మెన్నిటి నుదహరించినను బ్రయోజనము లేదు. ఈ రసమే కవి కవిత్వము నందు నుండఁ జాలదు. చేమకూర వెంకన్న కేవలము చేమకూర వెంకన్నయే. వీరో; వరస తిరుపతి వేంకట కవులు గాదా!

౩. “సీ. కులుకుచు నొకసారి పలుకరించినఁ బిచ్చ
చానికై వను గచ్చ వనలిపోవు
బడనుగా నొకమూలు భావమ్ము సూచింప
బమ్మ కై వను బుట్టి నమ్మ కేవులు ” ౨౭ ౭౧ పాణి.

అహ! వర్ణనా వైదగ్ధ్యము! జలజాతీ పలుకరించినచోఁ బిచ్చి వాని కిఁ గూడఁ గచ్చ వదలి పోవునట! పిచ్చివాఁ డనుటలో నేమి విశేష మున్నదో? “ఉన్మాదునకుఁ” గూడ ననుటచే జలజాతీకి నైచ్చ్యము గలుగుచున్నది. అది వీరు కనిపెట్ట లేకపోయిరి. మఱియు “బమ్మకై నను రిమ్మతెవులు పుట్టినట! స్త్రీల విలాసములం గాంచిన నిర్దియ నిగ్రహ ప్రతముగల వారికై నను మనసు చెడు ననుట సనాతనమునుండియు వాడుకలోనున్న కవి సాంప్రదాయము. కాని కూతును బెండ్లియై డి పార్వతిని మోహించి శృంగ భంగమును గాంచిన బమ్మకుఁ గూడనని చెప్పుటలో నేమిరసమున్నది? “ఇనుప కచ్చడాల గట్టిన ముని మ్రుచ్చు లెల్ల దామరన నేత్ర లిండ్ల బందాలు గారె?” యని పెద్దన్న. వీరి సరసము నాఁ టుంగఁజాలక పోయిరి. వీరి ధోరణి పిచ్చి ధోరణి యని కొందఁ టందురు. అది నిజమే గాఁజోలు!

ర “నీ. బిగ్గోకవతి యుబ్బుగుబ్బ దోయిని జూడ

మతిమాలిబతిమాలు యతియు రతికి

ఉడురాజముఖ కంటఁ బడి దాని జడఁజూడ

జడదారి పెడదారిఁ జనఁగఁ దివురు ” ౨౪ ౭౨౪౫.

జలజాతీ స్రవములంగన్న యతి రతికి బతిమాలునట! ఇదేమో మిగుల సరసమైన శృంగార కిల్పనమని వీరు తలంచి యుందురు. కాని శృంగారమునకు మూలము సంభోగమే యని తలంచు వీరి సరసత్వము గర్హ్యము. మఱియు జలజాతీ జడఁగన్నచో జడదారి పెడదారి నన మునివృత్తికి వ్యతిరేక మార్గమును బట్టునట! “కలికి నెటివేణి చందంబు కాళ్ళఁజానఁగ, నవలఁ జోలేక నిలిచె నయ్యున్బనుండు” అను చేమకూర వెంకన్న రచన యందును వీరి రచన యందును గల సారస్యమును బడువతులే గ్రహింతురుగాక. ఇందు ముఖ్యముగ నిం కొకటి విమర్శించు దగినది గల

దు. జడదారి జుబాబ్ కంటబడి దాని జడజూచినచో బెడదారి బట్టు నెట! దానిజడ గన్నచో బెడదారి బట్టిన బట్టవచ్చును గాని తొలుత జడదారి జుబాబ్ కంటబడుటవలన గలిగిడి వైలత్తగ్యామేమి? కేవలము జుబాబ్. కా యతియందు బూజ్యభావముగాని, వాతాంబు పర్ణా నల్వై మువలనను గందమాల ఫల భక్షణము వలనను సంవరత యోగాభ్యాస ము వలనను స్రుక్తి యించు మించు శిల్యా నశిష్టమై కామా రూంబర ప రిధానితమగు నాదిని బడుగు మేనుం గాంచుటచే గంధరముగాని ముఖ మునఁ బరిహాస సూచకమగు మంహాసముగాని సంభవించును. అంతకన్న వైలత్తగ్యా మేమియుగలుగదు. ఒకవేళ గలిగినను నప్రస్తుతి ప్రశం నయు రసభంగముగను. ఈ సాగమునిత భ్రష్టము సేయుటకన్న గుబ్బ దోయికిని బుక్కులకును విశేషణములు స్సేన ట్లీ జడకుఁగూడ విశేషణ ములు చేర్చిన రవ్వైత బాగుండును.

గి "అ. వి. ఉండఁ గొంపలేక పండఁ బానుపు లేక

ముండకిచ్చుటకును ముడుపు లేక

మొండితనము పూని దండివార మటంచు

బండవిటులు కొరుగు చుండఁ గనమే" ౨ ఆ ౯౩ పాటి.

"తినఁ దిండి, కట్ట బట్ట" యని లోకోక్తి తినఁ దిండి, కట్ట బట్టయు ను లే నప్పు డింక నుండఁ గొంపయఁ బండఁ బానుపు లేనని చెప్ప నక్కఱలేదు నాని ప్రసంగము రసభంజకము "తినఁ దిండి, కట్ట బట్ట లే వ ను మాట కన్న మఱియొక మాట శుద్ధ కర్తవ్యమును దెలుపుదు సేయఁ జాలదు. అంతయ కాని ఉండఁ గొంప, పండఁ బానుపు" అనుటలో నే మియు రసము లేదు "ముండ కిచ్చుటకును ముడుపు లేక" యను వా క్యము బొత్తిగ రసమును బాడు చేసింది. ఈ రసమును మన తేకుపతి వేంకట శర్మలు తెలిసికొనఁ బ్రయత్నించును.

౬.౧౯. బహుగన చనుగవ గలిగిన

తెగుణిం గవ గూడుకన్న దళచై కడుఁ గ్రీ

క్కిటిసిన చనుఁ గవ గలిగి

తెగులుల పెద తాడనిము తెగుణము మెఱుగొ "

౨ ఆ ౧౦౧ పాణి.

“ లాబ కుచాలింగవతో లిక్కుచకుచా పాదతాడనం శ్రేయ ” యని యొక గ్రామిణీశక్తి గలరు, దాని స్థితి వీ రాంధ్రీకరించిరి. కాని యొక విశేషము మాత్ర మున్నది. సుస్కృతమున “ గాగిలింతకన్న ” నని యున్నది. వీరు “ కవగూడుకన్న ” నని వా విషయి చెప్పినారు. ఎంత నర సముగ నున్నను వీరి కాలింగవపద మానందమిడఁ జాలకపోయినది. వీరి యభిప్రాయ మా యాలింగన పదమున ధ్వనించుచునే యున్నది. వాచన ములకు మఱిగిన వీరు సూచనలచే నానందింతురా?

౭.౬. . . . ఏ నరునైన నయ్యునివ యేలికొనం గమకించదన్న మా
తే నిజము "

౨ ఆ ౧౦౧ పాణి.

ఏలు ధాశువున కిటఁ “ గొను ” నను నాశ్వనేపకము ననుబంధము నే యఁ గూడదు, “ ఏల ” ననినఁ జాలును. రస ముట్టిపడును.

౮.౧౯. పలువురు ప్రియురం డ్రొక్కి ట

గల సభఁ బురుషుండు నిలువఁగలఁ డదిరసమున్

దొలఁగింపకు కామిను లటు

నిలుచుటకున్ దగరు రసము నీరసము నగున్ "

౩ ఆ ౯ పాణి.

పలువురు పురుషులున్న సభలో స్త్రీలు నిలువలేరా? నిలుచుటకుఁ ద గరా? తగరనుటచే జలజాక్షి కుల విధ్వంసకి యగుచున్నది. నిలువలే రను టలో సారస్యమున్నది. ఇప్పుడు నీరసమైపోయినది.

౯. ౧౧. “నగము చచ్చి యంతయుఁ జచ్చి జగతి గాన
హాస్యములు నేర్చుకొన వలె ” నందురు ”

3 ఆ ౨౧ పాణి.

“నగముచచ్చి సంగీతము, అంతయుఁజచ్చి హాస్యము ” అని బోకో
క్తి. నగముచచ్చి గాని సంగీతము, సంతయుఁజచ్చి గాని హాస్యమును న
భిహార ప్రకాశము నేమిటిని యీ బోకో క్తి భావము, అంతయుకాని నే
ర్చుకొన వలెననిగాదు. నేర్చుకొనుటలోగల్గవులేదు. రహస్యముగ సభ్య
సింప వచ్చును. ఈ బోకో క్తింగల సారస్యమును గ్రహింపజాలక ఏ రిట్లు
పాడుచేసిరి. “అహో! మూల భేదీవ పాండిత్య ప్రకర్ష ” యను సామె
తను సార్థకపఱచినారు. మహాకవులు!

౧౦. ౧౨. ... నేటికెయినా! కావగలాడి యాయతివ యాచెలి యా
చిగురాకుఁబోడి యా! కావరపుం జనుంగవ చొకాటపుటిక్క వశమ్ము
గావలె ”

3 ఆ ౨౨ పాణి.

అతివ, చెలి, శబ్దములు నగలాడి, చిగురాకుఁబోడి, కావరపుం జనుం
గవ చొకాటపుటిక్క, శబ్దములవలె విశేషణ పర్యవసాయములు గామి
పుచగుక్తియు బ్రక్తిమ భంగమును, రస భంగమును గూడ నైనది.

౧౧. ౧౩. అంత నుదాగుం జచ్చెలి

చెంతి న్నిలుపోవలెక చేతోజాలె

శ్రాంతికి నశుండ్డ చనియెడి

చింతి లేదుటయు నలని చెలికాడనియె ”

3 ఆ ౨౩ పాణి.

ఉదాగుడు జలజాక్షిపై మరులుకొని యాచెలిచెంత నుండజాలక ప
యనమైనట్లు! ఇది విచిత్రము! బోకములో నెవడును దన మనస్సును హ
రించిన కాంతిచెంతి, నిజాభిలేకపోదు. ఎంతో యవసరము వచ్చిన గాని

యటనుండి కడల జాలడు అట్లు కలిపేపుటయే తటస్థమైన నప్పుడా
తిని మనస్సేసు లుండునో చదువునలే యూహించు కొందురు గాని, ఇట్టి
సంకర్షమున—

..గీ. చెలువ నేత్ర విలాసం బు చెవిలు గోక

బాలకుచలీల యెడఁజూర బట్టిత్రాల

గలికి నెఱివేడి చెలువలలు గాల్గె గాన

నవల బోలేక నిల్చె నయ్యునుండు :

(౨ ఆ ౧౧౬ విజయహింసము)

అని చేమకూర వెంకన్న పల్లందిగాడు వీగ వర్ణింపు ముగ్గుడు గా
నివాని విషయమునఁ జేయ వలసినది వరూధిని యెంత ప్రార్థించినను న
నురక్తుఁడుగామి ప్రవరుఁడట నుండి లేక పోయినాడు అనురక్తుఁడగుటచే
గంధర్వుఁ డటనుండి కడలలేక పోయెను ఇట్లన్ని యుదాహరణములచే
నఁ జూపవచ్చును కాని ప్రతివానికి దలిసిన యీ విషయమున కుదాహ
రణములనే చూపవలసిన యవసరములేదు. అయినను వీరే యట్టి వర్ణన
మును గావించి యుండుటచే నద్రాని నిట నుదాహరించు చున్నారము.

..ఉ. ఇచ్చిన నిష్కపె వెడిలు కయన యూయక యిట్టులైత సే

పిచ్చటఁ గాలయాపనము నేకొనరింత? " నటించు నెంచుచున్

ముచ్చట వెన్నకున్ మఱియు ముంగిటికిఁ దిగలాగఁ గొంతి నీ

పచ్చపలాగి యూరకొనె నట్లగఁగా? మది మోహముండిన "

౨ ఆ ౧౭.

ఈ పద్య మెచ్చటికో యని మీ యూహించి నిక్కణలేదు. .. మాగ్రం
థములలో నెల్ల నిది యగ్రగణ్యమై " గని— నీకు వ్రాసికొను శ్రవణ
సందము లోనిదే! .. అట్లగుఁగా? మది మోహముండిన " న్నని వీరు ఘం
కా మీఁద దెబ్బగొట్టి వ్రాయించిరారు. పాణిగృహీతి ప్రథమ ప్రయ

త్వమగుటచే నిట్లు భ్రష్టము చేసినారేమో యన నిది మొన్న మొన్ననే వేయి నూటల పదార్థ కాశించి వ్రాసిన ప్రబంధము. శ్రవణానందమే మొదటిది. అం దీ సందర్భమున బాగుగనే వ్రాసిరి. ఇందేపాడుచేసినారు. చిత్రము!

౧౨ “గీ. అనియెఁబో! లంజెహూటఁ దానట్టి మాట

నాదు యోగ్యత యెయ్యెడఁ బూడి గలిసి ”

ర ఆ ౧౧ పాణి.

“ అది లంజె యగుటచే నట్టిమాట యనిన ననుఁగాక. నా యోగ్యత యే బూడిదలోఁ గలిసినది. ” అట! ఈ రాయబారి వారకాంతా లంప టుఁ దగుటచే యోగ్యత మునుపేలేదు. ఈ “ యోగ్యత ” కు మాఱు “ తెలివి తేట ” లనిన రస ముట్టివచ్చును. ఇట్టి సందర్భమునఁ దెలివితేట లతోడనేగాని యోగ్యతతోఁ బనిలేదు. కాని తెలివి తేటలు పయిం బ యిఁ గలవా!

౧౩ “క. నా కారణమునఁ గులమున

కే కాని కళంకుగల్గె నిహిహీ! యిటుపై

నాకర విన్నను రోయక

యే కాముకు లిచ్చగింతు రిల వెల చెలులక ”

ర ఆ ౨౨ పాణి.

ఇహిహీ యనునది నవ్వుటయద దగు ధ్వన్యనుకరము. కాని సంతా పార్థకముగాదు. రస భంగమని తలంపక పదార్థమును దెలియక ఏ రీ త బ్దము నిటఁ బ్రయోగించిరి. అన్నా! నవ్వెంత పని చేసినది!

౧౪ “ఉ. పువ్వుల పిల్లు పోరగల పోడుము తెల్లను నొక్క రాత్రికే
యవ్వెట్లుఁ దవ్వెలందియను నాని సుఖించి ర విట్టి వట్టి సం
చెవ్వగఁ దెల్పనొప్పుదు! నదేమిటి! కింతకెఱుంగ నట్టి నా

రెవ్వరు? నక్షులుక బగువు లీ సుఖమండవ? యంతి కెక్కుడే ..

ర ఆ ౨౬ పాణి.

అదిరా! వర్ణనా వైశగ్యము! నాయితా నాయకులను బగువుల కన్న
సభములుగఁ జెసిన్చిన సరస తిరుపతి వేంకట కవుల యఖండ వైగుషీ
విలసనము సంస్థవనీయుము ఇది నీతిని గల్గించు విధము కాబోలు! నూ
త్నపుం గృతులలో నీతిని బోధించు పద్ధతి యిదియే కాబోలును! చదు
వరులకు విషయ సుఖములయందు వైముఖ్యము గలిగించుట కెంతి సరస
ముగఁ బ్రయత్నించు చున్నారు!

౧౧. "ఉ. వచ్చిన దూతి చేతికిదె వచ్చితి నంచు లిఖించి యిచ్చి పో

నిచ్చి మనమ్మునక బెరుగునిచ్చలు మోమునఁ దోపనంతో"

ర ఆ ౩౦ పాణి

"పోనిచ్చి" యట! ఆహా! ఎంత మృదువు! ఈవశమిట నప్రయోజ్య
ము. "వ్రాసి యిచ్చి" యనినఁ జాలును. ఈ రవభంగమును వీరు గుఱు
లెఱుగరు.

౧౨. "శా. . . . ధనాశక్తిగూఱు వృద్ధాత్ముడౌ. వానింజేర్చు సపాత్రుఁ
గూడదనరు" ర ఆ ౧౧౪ పాణి.

"వానిని జేర్చు" "వీనికేగూర్చు" "వానికేదార్చు" నను పదములు
వార కాంతల విషయమునఁ బ్రయోగింపఁ దగినవి వీరు సంసారికుల యె
డఁ బ్రయోగించిరి దీనికై మనము వింతపడి నెక్కఱలేదు. లభజె పాత్ర
ములో నెట్టి మాటలుండును? వీరే వాక్రుచ్చినారు.

"గీ. మాలవల్లె వర్ణించుచో మహి సుకులను

జెప్పగతి దుర్విలు నాడు తప్పు కూఱి

లెంతి మృదువుగ మార్చినఁ గొంతయైనఁ

బచ్చి యుండక మాన ద పుట్ల నిదము " (౧౮ ౨౨ పాణి)

చెప్పినట్లు వర్ణించినారు. వీరి తప్పులేదు!

౧౭. చ. సరసత గల్లు వాడు గడు సంపద మోల్చెడివాడు నూతన

స్వగుడన నొప్పువాడు మదమస్త్రుడునా విటుఁ డబ్బియున్ "

గీ. ఆ. ౪. ౨ పాణి.

మదమస్త్రుఁ డనుటచే రస భంగమైనది. ఈ పద ముపయోగించుటకుఁ దిరువతి వేంగట కవులకుఁ గల భావ మసభ్యము.

౧౮. శ్రీ. తెలుఁగు తెలుఁగని యద్దాని దిగుట కాని

సంస్కృతమ్మనకన్నఁ గిష్టమ్మ పొచ్చు

ఒక్కదానఁ బరిశ్రమమున్న జాలు

దాని, కిద్దానికో! రెంటుఁ దగులవలయు " గీ. ఆ. ౫. ౩ పాణి.

దానికి (తెలుఁగునకు) రెంటును దగులవలయు నట! వీ రీ తగులు శబ్ద మిటఁ దగుల్చుటచే రసభంగమైనది.

౧౯. శ్రీ. ఉత్తరమ్మను వినిచిన యువతి దానఁ

గొంత శాంతించి నట్టుల కుటిలుఁ డతిడు

తలచె"

౬. ఆ. ౩. ౧ పాణి.

ఉదాహరణ కుటిలుఁ డగుట నుత్తరమును వినిపించుటచే జలజాతీ శాంతించె నని తలచెనట! కుటిలుఁడా? మూఢుఁడా? ఆహా! సరసత్వము! ౨౦. "ఉ. ఎంతటిభాగ్యమే! యనుచు శాంతయదృష్టమే! యంచు నెంతఁబో

వెంతలె! యంచు నెంత పొరలేని తలంపులె! యంచు ముక్కుపై

నింతులు కేలు వెట్టికొని"

౬. ఆ. ౫. ౨ పాణి.

ముక్కు మీఁదఁ జేయి వెట్టుకొందురా? వ్రేలు పెట్టుకొందురా? ముక్కు మీఁదఁ జేయి పెట్టుకొనిన రస మట్టి ఎదును గాఙ్గోలు!

౨౧. శ్రీ. ఎంట బ్రాహ్మణుతో? గాని బట్ట లుతుకు

వానితో? గాని భుజియింప నొనర్చుతోడఁ

గాని లోకమృత్యో పాటుగా నొకింత

కులికిసినో యెందు కింత మీ కులికిపాటు? ౧౮ ౬౪ పాణి.

ఈ వద్ద మంత్రయ నిట రసభంజకము! జలజాక్షి ప్రాథ ప్రాథ యి
ట్లు తేలిపోవునా? జలజాక్షి కేవలము ప్రాథ మాత్రమే గాదు వారకాం
తయును. వీరీ సంగతివైన జ్ఞప్తి యం దుంచుకొనమి మా కాశ్చర్యమ
గుచున్నది.

శ్ర వ గా స ం ద ము.

౧ "గీ. బాల్య వయసుననుండి యాబాలచాలం

గవివరునితోడఁ గ్రీడింఁగాఁ గలంచి

క్రమముగా సురతోపయోగమున కడ్డు

దీరి పగునాలు గేండ్ల మొసూరి యయ్యె" ౧౮ ౭౯ శ్రవ.

బాలామణి చిన్నతనమునుండియు మధుసూగనాచార్యునితోఁగ్రీడింపఁ
గలంచి సురతోపయోగమున కడ్డుగీరి ఎదునాలుగేండ్లదైనదట! "సుర
తోపయోగమున కడ్డుగీరి" యనుటచే వీరేమో రసముట్టిపడుననుకొనిరి
గాని యది విరసమై పయింబయి నసభ్యమైపోయినది. నూత్నిపుంగుతు
లలోనుండు రసమిట్టిదేగాఁగోలు!

౨ "నీ. పాడెనా! గంధర్విపాట లాధరల వీ

గా నినాదంబు చిన్నతన మూను

* * * * *

వేడెనా? వేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞఁ

డైనను మాటు మాటాడ లేడు" ౧౮ ౮౦ పాణి.

బాలామణి పాడిన యెడల గంధర్వ స్త్రీలచే జేయఁబడు వీణా ధ్వని

చిన్నతన మొందునట! బాలామణి కంఠధ్వని వీణా ధ్వని కంటె శ్రావ్యమని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము. కాని యీ వీణాధ్వని గంధర్వ స్త్రీలచే జేయబడిన దనుటలో నేమి విశేషమున్నది? వీణా నివాదమనిన జాటును. వాదక వివక్ష యనవసరము ఈ వివక్షచే బాలామణి పాటకు లాభము గలిగినది. ఏమన? గంధర్వులు సంగీతము పాడువాండ్రు. నోటిపాటలవలనే గంధర్వులు పేరుపడిరి గాని యంత్ర వాదనములచేగాదు. అగుటచే బాలామణి పాడిన గంధర్వాంగనలు చిన్నతనము నందుదురనినచో వీరి యభిప్రాయ ప్రకారము రిన ముట్టిపడును. ఇప్పుడో, “ అర్జునుడు ధనుస్సు పెట్టిన యెడల దుర్యోధనుని బాణము లమ్ముల పొరిలో డాగు ” ననినట్లున్నది. అక్కతన రస భంగమైనదని వేరుగఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. మఱియు నిందు బాలామణి వేడినయెడల నంతవేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞుడైనను మాటు మాటాడ (అనఁగా సుత్రవదకుండ) లేడట! “ వేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞుడనుటలో నేమి యాధిక్యమున్నది? వేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞుడు కేవల శాస్త్రీ పదవాచ్యుడు గావచ్చును. అంతియేగాని వేదాంతము జనువుకొనిన వారెల్లఱు విరాగులే యయ్యెగరను నియమములేదు. వేదాంత శాస్త్రములో నద్వితీయులని పేరుగాంచి నతఁ తాపత్రయ నిమగ్నులమగు వారి నిప్పు డెండఱంజూడము? కావున నిచ్చట వేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞుల నుదహరించిన లాభములేదు. విషయసౌఖ్య విముఖు లనవలెను. వా రింద్రియ నిగ్రహ స్థిరవ్రతులు. అట్టివారు గూడ బాలామణి యెడల ముగ్ధులు కాకుండ నుండఁ జాలరనిన బాలామణి కఠిశయము గలదు. ఇప్పు డా యతిశయము లాఘవముగఁ బరిణమించినది.

3. శ్రీ. చిత్త మార్జించు పనికినై వేలకొలది

గా నుపాయపట్టు లున్నది గాని శార

దా కుచమ్ములు గలవాడు గెక్కునితరుఁ

డింతకుచములు వట్టి నేమి సుఖము? " ౧ ౪ ౯౧ శ్రవ.

శారదాకుచము లన సంగీతసాహిత్యములని వీరియభిప్రాయము. "సం
గీతమపిసాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయ " మ్మని యొక సంస్కృత కవి
చెప్పిన శ్లోకము ననుసరించి వీరిట్లు వ్రాయించినారు. ఆకవి యట్లుకూపిం
చెనే గాని యది నిర్భువమా? వీ రందలి చమత్కారమును గనిపెట్టలేక
యట్లు వ్రాయించినారు. *

౪. నీనగీతము, కరుణ గల్గిన నిల్లు బంగారమౌను

గరుణ గప్పిన సడవియూ గడియలోన

బ్రహ్మ కొడుకైన గవులకు భయముఁ జెందు

మన మనఁగ నెంతె? యమ్మక్క! మదివిహాడ "

౧ ౪ ౧౦౩ శ్రవ.

ఇట " బ్రహ్మ కొడుకైన " నమటకన్న " దేవుడైన " ననిన రస
ముట్టిపడును. బ్రహ్మ కొడుకనుటలో నా రసము లేదు.

౫. నీనగీతము, వారితో మాటలాడ కీ వరుస నీవు

సిగ్గుగైకొని తలవంచు తెగ్గుగాఁదె?

వార లేచునుకొందు రీ నరుసఁ జూచి

యన్యులొ? వారు మనకుఁ బద్మాయతాక్షి "

౨ ౪ ౧౪ శ్రవ.

* " సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయ " మ్మను శ్లోక
పాదార్థము ననుసరించి యస్మద్వివరితమగు వారశాంతి యనునాటకము
న నొకపద్యము వ్రాయఁబడినది. అదియుఁ దప్పేయని యిట వేఱుగ వ్రా
యనక్కఱలేదు. బాల్యమున రచింపఁబడుటచే నా గ్రంథమంతయు దోష
భూయిష్టమై యున్నది. కొలఁది రోజులలో నవరించి ముద్రింపింపఁబడును.

“తల వంచుట” యనుట కిటు “దలవంచుకొనుట” యనవలెను. అట్లనకపోవుటచే బాలామణి మధుసూదనుని తల వంచెని గూడ యపార్థ విచ్చుచున్నది.

౬.౧. తన సప్తవిక్రమ జక్కుని పోవుగల చొప్పు
కండువా భుజము చక్కటి నటింపఁ

దన మేనికన్న మెత్తని క్రొత్తి మల్లెపూ
వులు వేణినుండి జల్జలని రాలఁ

దన కాంక్షికన్న హెచ్చని నొప్పు బుగారు
మొలనుగలుకటిమీఁద మొనసి నూడఁ

దన మోవికన్న నెత్తిని రంగుగల గాగ

రా పగమ్మల మీఁద రంగులీన” ౨ ఆ ౬౭ శ్రవ.

బాలామణి యంతికోర్కానమున నొంటరిగనున్న మధుసూదనునిజూడఁ బోవుచున్నది. అప్పుడా పడపుగోమ్మ తన నవ్రసకంటఁ దెల్లని కండువా భుజముపై వలెనాటు వేసికొనినదట! హాసమునకు ధావశ్యము కవి సమయసిద్ధము. ఆ ధావశ్య మద్వితీయము. హాసమునకన్నఁ గండువా తెల్లని దనుటచే హాస ధావశ్యమునకుఁ గళంకము గలుగుచున్నది. ఇట్లు వర్ణించుట సుపమా? “తన లేనగవ్రతేటకును బాటియివి యన్నపోల్కి దేటిచి హిమాంబువులు కొన్ని” (౨ ఆ ౧౩:౩ విజయ విలాసము) అని చేమకూర వెంకన్న. మణియునిచే (బాలామణి) తన మేనికన్న మెత్తని మల్లెపూవులను వేణియం దలంకరించుకొనినదట! మల్లెపూవుల కన్న మేనుమెత్తనిదా? మేనికన్న మల్లెపూవులు మెత్తనివా? కామిని కుసుమ కోమలియని ప్రసిద్ధి. మేనికన్న మెత్తని మల్లెపూవు లనుటచే శరీరమునకుఁ గాఠిన్యము గలుగుచున్నది. “మీ నాంకుని చేతి బాణమున నందము చందము గల్గి” యొప్పు బాలామణి శరీరమున కట్టి కాఠిన్యమును

గలిగించుట న్యాయముగాదు. పూర్వసంభాషకు లెవ్వరున్ని వర్ణించి యుండలేదు.

“ శ్లో^{కీ}. మహాద్వైతశ్రయ్యా పరిచ ర్తస చ్యుతైః
స్వకేశపుష్పై రపి గూఢ్యదుండుతే!
అశ్లేషాగ్రహం లతో వధాంబు
నిచేమషి సందలి ఏవ కేవలే ”

గీత సర్గ ౧౨ శ్లో^{కీ}. కుచారసంభవము.

ఇంక నిట్టి యుదాహరణము లనేకములున్నవి. కాని గ్రంథ విస్తర భీతిచే మానినారము. మఱియు, బాలామణి తనశరీర కాంతికన్ని నెక్కుడు కాంతిగల యొడ్డణమును దాల్చినట్లు! శరీర కాంతికన్ని స్వర్ణకాంతిపొచ్చునుటచే శారీర శోభకుఁ గళంకమొచ్చుచున్నది. .. అంగముజాగ్రవా ప సేడి యంగము ” (౧ ఆ ౧౦ గె విజ) మఱియు “ ఈ వెలగద యొడల్ పైఁడిలోవెలంది ” (౧ ఆ ౧౯ గె విజము) అని చేమకూర వెంకన్న. “ కొమ్మగాదిది బంగారు బొమ్మగాని ” (౩ ఆ ౨౪ తారాశశాంక విజయము) అని శేషము వేంకటాచరి. “ కలికి రాయంచ కీ సోయగంబు గలదె! యెమ్మకలదిది జాళునా బొమ్మనోమొ ” (౪ ఆ ౧౨౯ ఉత్తర రామాయణము) “ తన కుంగనపు మేనినిబెనులు లేటధరారుహా ఘనావళిఁ గ్రొమ్మెటుంగునించ ” (౫ ఆ ౧౫౭ ఉత్తర.) అని కంకంటి చాపరాజు. “ మున్ను బంగారుపెంపు నాసిండు దేహమేనైఖరినుండు మేల్వయసునలను ” (౨ ఆ ౧౦ నిరంకుశోపాఖ్యానము) అని కందుకూరి లింగయ్య. ఇట్టి యుదాహరణములు వందలకొలదిగ నీయవచ్చును. కాని వీరి వ్రాత కాధారము గాన్పించదు. మఱియు బాలామణి తన యధరమునకన్న నెట్టి నగు గాగరాఁ గట్టుకొన్నట్లు! ఇట్లు చెప్పటచేఁ గథానాయిక మోవి రక్తిమకుఁ గళంక మేర్పడినది. చేమకూర వెంకన్నయి

ట్లు వ్రాసినాడు. "తన యరుగాధరంబునకు నీడివి యన్న రమణ నేరిది
 పల్లవములు కొన్ని" (౨ ఆ ౧౩౩ విజయవిగాసము) సుభద్ర ప్రవాళ
 ము తన యరుగాధరమును బోలునేమో యని తెచ్చినదట! ఎంత సర
 సముగ నున్నదో చూడుడు. విశ్వత్కవుల వర్ణనా వైదిగ్యమిట్లుండును.
 ౨ "వ. ఇట్లు గాంచి తి దాగమనమ్మున కచ్చెలు వడి యచ్చెలి కి ట్లని
 యె" ౨ ఆ ౨౦ శ్రవ.

"గీ. ప్రాద్దు గ్రుంకెను జీకటుల్ పొసంగ నాయె

బొలుపు మీఱంగ భూషణ భూషితాంగి

వగుచు నోడింత లేక యుర్యానమునకు

నేల వచ్చితి! పనిఁ బూని బాలసాని?" ౨ ఆ ౨౧ శ్రవ.

మెలమిల్లనఁ గన చెంత కరుదెంచిన బాలామణిఁ గాంచి మధుసూద
 నుఁ డిట్లని నాడు. బాలామణి వేశ్య. గౌరవనీయులకు మ్రొక్కుట వే
 శ్యుల యాచారము. అయినను గ్రంథికర్తలు బాలామణిచే మధుసూద
 నునకు మ్రొక్కించినారు గారు. మధుసూదనుడు సామాన్యఁడా? ఎంత
 త యశుండు, ధార్మికుడు, వేలకు వేలు గణించు వాడు, పండితుడు, స
 మస్తరాజ మకుటీ మణి రంజిత పాదు, డార్మ వన్నకుడు" పయింబయి
 ధరామరుడు. అపై ననురాగమును దిరస్కరించు చున్న బాలామణి మ
 నోహరుడు. అతఁ డొక బాలామణి నమస్కృతికి నోచుకొనలేదా? బా
 లామణిచే నమస్కరింపఁ బడక మధుసూదనుఁ డిట్లడుగుట ప్రకృతి విరుద్ధ
 ము. రస విధ్వంసకము. ఔచిత్య భంజకమును.

౩ "నీ. కోకి మనోనంత శోకాభి కెవ్వని

యదయంబు పర్వ చంద్రోదయంబు" ౩ ఆ ౨౨ శ్రవ.

ఎవని యదయము కోకి మనోనంత శోకాభిః జంద్రోదయమో య
 ట్టి చంద్రుఁ డుదయించెనట! అహ! వర్ణనా చమత్కారము! దిష్ట

కొందురు గాత.

౯ “క, అడుది గోరిన గాడిక

నాడే కోరినను మొగని పంటిది యనుచున్

జేడెలు సెప్పకి నామెనె

నేడే మీ వలన నాకు నిక్కం బొడెన్. ౩౮ ౩౨ శ్రవ.

నాడే యన మగవాడని కర్తృభ్రాతృయము. కాని అటుల నాడు
ది యని ప్రయోగించి యిట మగవాడనక నాడే యనుటచే బ్రక్రమ
భంగము గలిగినది. విశేష్యమును మాటిమాటికి జెప్పవలసి వచ్చి నప్పు
డద్దానికి మారుగా సర్వ నామమును బ్రయోగించుట సర్వ క
వి సమ్మతము. వీరు సర్వనామమునే విశేష్యముగఁ బ్రయోగించిరి. ఇది
సూక్ష్మపుం గృతి నిర్మించు షక్తి!

౧౦ “చ. “నుకవి యితెందు నియ్యదియు సుందరి వీరల కెంతమాత్రమున్

రకముగనున్న”దంచు “ఘటనానిపుణత్వమయూరే” యంచుఁబెం

డ్లికి జనుదెంచినట్టి ఘనులే నచియింపగ వింటి” ౩౮గ ౨శ్ర.

వీరల కెంతమాత్రము రకముగ లేదను సందర్భమున నెంతమాత్రము
నవవలెను గాని యున్నదని చెప్పు నప్పు డట్లు ప్రయోగింపరాదు. “వీరల
కెంత యేనియన్” అని యుండిన రస ముట్టి పడును. ఈ విషయమును
వీరు గమనింప లేరైరి. మఱియు నిందు “నుకవి యితెందు నియ్యదియు
సుందరి” యనుచో సముచ్చయ నుకార మున్నది. అది యనగత్యము.
“నుకవి వరుం డితం డిదియు సుందరి” యనినఁ బ్రాధముగ నుండదా?
ఇప్పుడో; చెప్పగ నున్నది.

౧౧ “డి. చందుగుఁ జూచి యుక్తి పడుఁ బల్లని గాలికి పెట్టఁ పెందునే

చందము సందమున్ గనగ సైపెడు” ౩౮ ౪౬ శ్రవ.

అందము చందము సని లోకోక్తి. అద్దానిని వీరు రెల క్రిందుగఁ బ్ర

యోగించిరి. అగుటచే రసమాను నలక్రిం పై నది.

౧౨.౬. మందులు వేణెయున్నవియె నూయలనూటలుఁడిక్కు నూపులున్
మంక తిరస్త్వేతిమ్ములును మిక్కువ చిక్కిలి నొక్కులున్ వినా

౩ ఆ ౭౭ శ్రవ.

మం దస్త్వేతిమ్ములు గావట' మంద తి రస్త్వేతి మనటలో నేమి విశేష
మున్నది? ఈ "తిర" యను నది కేవలము పాద పూరిణార్థము వచ్చిన
దే. ఏమి తమ లక్షణా పరిణామము నం దొకచో "మలయ మంద సమీ
ర కుమారుఁ గేదుమ" (౨ ఆ ౧౦) అని ప్రయోగించినారు. మల
య మారుతి మనినఁ జాలును. దానికి మందస్త్వేతిమ్మును గలిగించినారు.
తాని దోసము గాదు. "మలయ ము దింతుమా" యని చేమకూరి
వెంకన్న. వీరంతతో స్మరింతుండ లేదు. మలయ మంద సమీర కుమా
రుఁ డనినారు. అహ! ఎంత సరసముగ నున్నది!

౧౩. నీ ఏ చర గాయధం గింపు మీఁదఁ గానె

ని యతికి న్రాస్వాతి ని యతిఁ దెల్పు

నే చర గాయధం గాచారి విప్ర ని

త్య న్నాన దైవజ్ఞతను నహించె

నే చర గాయధ ప్రాచుర్య రూపుఁడై

హరి నిశీతము వేళు వనఁగఁ జేసి

నే చర గాయధ శ్రీ చేతి పోలి పి

రాపురమ్మన నుండఁ గాపురమ్మ

గీ. అట్టి చరగాయధ సమాజ మఖిల జారి

చోటలకు గుండెలో దిగుల్ బోయి కొనఁగ

ఉ ఉ ఉ ఉ ఉ ౩ యలంచు నత్యుచ్చ రీతి

గూయ నాగెన, సమ నిమ గూళ్ల నుండి

౩ ఆ ౮౮ శ్రవ.

ఈ పద్యమును గురించి తిరుప్పతి వేగకట కవుల తవిటె గొట్టె* కుఁ బ్రత్యుత్తర మొసంగుదు (౧౨-౩-౧౯౧౩) నాంధ్ర పత్రికలోఁ గవిత యన నేమి? యను వ్యాసమున భ కుమారస్వామి శాస్త్రి గారిట్లు వ్రాయుచున్నాడు. "దీనిలో నే మున్నది? ఉ, ఉ, ఉ, ఉల'కాలము వంటి కాలము గల యచ్చు క్రమముగా ప్రాప్త దీర్ఘ పుణ్యత సంజ్ఞ కలది యగునని యగ్రము లల పాణిని సూక్తిమును, కుక్కుట రతము నందలి ఉ కారములో నేక స్వ త్రి నాన్ద్ర్య మున్నది కావున ఆ కాలాదులు చెప్పఁ బడి లేని ను సర్వము గల ఖర వాక్యములను, మొదటి పాదము లో నున్నవి. తరువాత రెండు పంక్తులలో రెండు పురాణ కథ లున్నవి. నాల్గవ పాదములో బిగాపురమునఁ గుక్కుటేశ్వరుఁ డున్నాఁడనుటయు న్నది. గీతములోఁ డేకటి విరియు నష్టగు డారి చోరులు భయపడుదు రని అల్లసాని పెద్దనాదులు పాడి పాడి విసిరిన రోకటి పాటయున్నది. మఱియు కొడి 'ఉ, ఉ, ఉ' యని కూయునను ప్రత్యక్ష విరుద్ధాంశ మున్నది. కొడి 'కుక్కురోకో' యని కూయు నట్లు విందుము. ?క న్య కిరణ సూత్రము. రెండు కతలు, బిగాపురములోఁ గుక్కుటేశ్వరుఁ డున్నాఁడను నొక మాట ఒక రోకటి పాట, ఒక ప్రత్యక్ష విరుద్ధాంశ ము కలిసి కవిత్య మగునా?"

౧౦ : క ఏదియుఁ దోచక కడుఁ బెం

* ౨౧-౨-౧౯౧౩వ తేదీని వెలువడిన ప్రకాశమాసముగు నువర్ణ లేఖలోఁ దిరుప్పతి నే కట కవులు తవిటెగొట్టె యనునొక వ్యాసమును బ్ర కటించినాడు తవిటెగొట్టె యను శబ్దము దుష్టమని గాఁబోలు వీరి తమ ప్రకటనమునఁ గవిటిగొట్టె యని దిద్దుకొనిరి. కాని యదియు దుష్టమే. తవుడు శబ్దముగాని తవిడు అను శబ్దములేదు. తవుడుశబ్ద హాసవిధ క్రికము. అగుటచేఁ దవ్రిటిగొట్టెయని సాధురూపము.

౨. చ. చెలగెడి శిష్టకోటికి బ్రసిద్ధ మనంత పురాభిధానము ”

౧ ఆ ౬౪ శ్రవ.

“పురాభిధానము ” అనుచో సముచ్చయ మెందులకు?

౩. గీ. ఇట్లు బాలామణియును గామేచ్ఛపట్టం జాలక ” ౧ ఆ ౬౪ శ్రవ.

బాలామణియును అను దాని యందు సముచ్చయ మెందులకు? బాలామణి తల్లి గూడఁ గామేచ్ఛ బట్టం జాలక యను నపార్థము గూడ వచ్చుటకా?

౪. ఉ. చిన్నతనమ్మునందు సమశీల వయస్కులఁ బిన్నవారిలఁ

గ్రహింప గూడ ”

౧ ఆ ౬౬ శ్రవ.

ఈ క్రన్నన శబ్ద ప్రయోగము నలనఁ గలిగిన విశేషమేమి?

౫. గీ. తప్పగాఁ జూడలేని నే నిప్పు డొక్క

మనవిఁ జేసెన దేవర మనవి చిత్తగింపవలె ” ౨ ఆ ౨౦ శ్రవ.

ఇందొక మనవి వ్యర్థము. దేవరమనవి యన దేవర వారియొక్క మనవి యను నపార్థముగూడ వచ్చుచున్నది.

౬. గీ. తగిన యన్నంబు లోనికిఁ దగిన కూరఁ దొరకదు ”

౨ ఆ ౨౧ శ్రవ.

అన్నమునకుఁ దగినకూర, యనినఁజాలును. తగిన యన్న మననక్కఱలేదు. దీని కుదాహరణము “ గంతకుఁ దగిన బొంత ” తగిన గంతకుఁ దగిన బొంత యని యేరైన నందురా?

౭. శా. గా॥ నీ నీచున్ విసఁబోరు చూడరు ధనంబీసి ధనంబీయకే పోసి ”

౨ ఆ ౨౫ శ్రవ.

ఇందొక ధనము పాడమును బూరించినది.

౮. శ్లో. “ నీ చయ్యనఁ దన కి న్నవమూసి పాలు ద్రావిన ”

౨ ఆ ౩౩ శ్రవ.

ఇందలి చయ్యన, యనునది నిరర్థకము.

౧౦౬ జాలము చేసి రిచ్చట వెనండచుంచు నటయ్య వారును " "

౨ ఆ ౧౦౦ శ్రవ.

మధుసూదనుడు పొడ్లకి వచ్చునట, అనిన జాలును, త్వరగా నను
లెందులకు?

౧౦౭. బకచోట నకల వైదిక సంతతుల గోస్తి " ౩ ఆ ౪ శ్రవ.

నకల యను పద మిందు వ్యర్థము.

౧౦౮. సీతము, అన్నదీతర సౌభాగ్య మరసికొనుచు

మోదమంతుడు న మృధుసూదనుడు " "

౩ ఆ ౨౪ శ్రవ.

" అరసికొనుచు " అనులెందులకు? అరియుచు ననిన జాలును,

౧౦౯. పవలు చెయ్యవట్టి పిలిచిన బొంక కట్టి

చార నమవన చీకటిలోని స్త్రీ

చీక గట్టినతటి సన్నజేయు వెన్నె గిరి " ౩ ఆ ౬౨ శ్రవ.

ఇందలి " స్త్రీలింగ కట్టి " తటి " నను ప్రయోగము నిరర్థకము. " ప

గలు చెయ్యవట్టిలాగిన రానిదాని నమవన చీకటిలో గనునన్నచేసె" నట
అని లోకోక్తి.

౧౧౦. తనకు దానై పండుకొని తిన్నవడ్తి య

న్నంబు గారడ్తి సున్నంబు గాని " ౩ ఆ ౬౯ శ్రవ.

నాలు పాదముల యందు " నది, యది " యని రెండేసితడవులు ప్ర
యోగించినారు. అం దొక్కొక్కటి పడికట్లు రాళ్లలో జేసుచున్నది.

౧౧౧. " ప. .. మఱవని ప్రేమలా? కలఁపుమర్మములా? వెలలేనిముద్దులా?

యలుపదిమందియైవసరియా? మఱియొకరియాన యానకు " "

గీ ఆ ౩౯ శ్రవ.

“రగుల్కొను” అనగా నంబునోను, కామించునని రెండర్థములు
గలవు గాని యతిశయించునని యర్థము లేను.

౩. “ఉ. మాతెత్తకన్న హీనలగు మానవశుల్ వృత్తికి

జాలక కష్టమగును జంకుచు నొక్కొక్కని వరించుచు

గాలము పుచ్చుచుండ ”

౩ ఆ ౩౮ పాణి.

“వరించుచు” అని శత్రుత్వ చునర్థమును బ్రయోగించుటచే నొక
తె యొకని పింప నొకనినిగా ననేకులను వరించుచునని యపార్థము వచ్చు
చున్నది. వరించిగో యనిన నీ యవస్థ తటస్థపకపోవును.

౪. “చ. అయినను నా లతాంగి హృదయంబొక కొంత భవత్సమాగమ

ప్రియమని కొన్ని చెక్కున కటింగితి నంతదనంత కమ్మిడ

గఱుగ గతివాని యయ్యనివ తల్లియు నయ్యెడ కేగుడంచె ”

౩ ఆ ౪౯ పాణి.

తల్లియు ననుచో “యు” అను సముచ్చయ మనవసరము. అదియుం
డుటచే జలదాక్షి తల్లిగాక మఱియొక వ్యక్తిగూడ పచ్చెనను సపార్థము
వచ్చుచున్నది.

౫. “ఉ. వెదుక కాడిటంచు మది వెక్కన మించుకలేక “యొందొరు

గూడగఁ దెచ్చు ” టంచు ననఁ గూడునా? ” ౪ ఆ ౫౦ పాణి.

“వెక్కనమన దుస్సహత్వము, దుస్సహ వచనములు, దుస్సహము, దు
ర్లభము, అధికము, నను సర్థములున్నవి. సందియమింతలేక యని కర్త
భిప్రాయము. అది వెక్కనమైపోయినది.

౬. “ఉ. హెచ్చెడి యుత్సృకత్వమాన కెద్దిగూడ బారము గాక ”

౪ ఆ ౬౦ పాణి.

హెచ్చెడిది యుత్సృకత్వమా! ఉత్సృకమా!

౭. “ఉ. కావున నన్న బాధిని గొందువ యేనినొల్ల ” భా

ర్యా పిధిః జూచికో " మ్మనుచు నన్నడ చెప్పె మనంబ "

౪ ఆ ౯గి పాణి.

సన్న " అనుటచే జలజాతీ లెల్లి తననే ధార్యా విధి హుచికోమ్మనె నని యపార్థము వచ్చుచున్నది. సన్న అని జలజాతీ నని క స్త్రీభిప్రాయము.

(శ) స న న న న ము.

౧ "డి" అంటిత్తులైన నారి చిది యారసి యీ రసముగ గ్రహించి లా లించిన జాలు " ౧ ఆ ౧గి శ్రవ.

ఈ రస మనః బూర్వో క్త మని యర్థము. కాని యింగలి రస మను న్నము రాదు.

౨ "క. ఆకారము సోఽయం

నీ కాకృతిఁ జెంది నట్లు తనక మెనఁగె ను

స్థోకుడు నతి లోకుఁడు నగు

నా కృష్ణయ ధార్యా పాప మాంబిక సత్తియై. ౧ ఆ ౩౪ శ్రవ.

పాప మాంబిక "సత్తియై" యెనక మెనఁగె ననుటలో నపార్థమున్నది. సత్తియై యనుటలో నేమియు విశేషము లేనిచే నీ రీ యపార్థమును గ్రహింప కుండఁ బ్రయోగించినారు.

౩ "చ. కోర్కెలోనఁగు రామచంద్రనగరీ సరసాధిపుఁ గూర్చిమంత్రియై" ౧ ఆ ౩౬ శ్రవ.

చెలమయ మంత్రి సరసాధిపుఁ గూర్చి మంత్రి యని గ్రంథకర్తలయ భిప్రాయము. సరసాధిపుఁ గూర్చిమంత్రి యనుచో సరసున్న వేసి కకారము నకు గకారాదేశము చేసినారు. అగుటచే సర్థముచెడిపోయినది.

౪. చ. చెలమయమంత్ర కచ్చమకు. గలిగిరి పుత్రులై నమధకం బ
గు బుద్ధి బలంబు డంబునన్ " ౧ ఆ ౩౯ శ్రవ. ఇందలి " బుద్ధి బలం
బుడంబునన్ " అనునది ౬౦వ పద్యము నందలి " ఆయాభాషల భోగ
భాగ్యములచే " నను పదముచే వలె చెలమయ మంత్ర యెడల సనిర్వా
చ్యమగు సపార్థమును గలిగించినది.

౫. గీ. భర్త ననుకూల యగిషుల పాలి యన్న

పూర్ణ నకల సుగుణముల పుట్టినిల్లు

నన్మహాలక్ష్మీ సాటి కామమ్మ లేనకు

భర్తసనిగారగ సచ్చమా లేనయ్య డలరే? " ౧ ఆ ౪౩ శ్రవ.

లేనకు (వేంకటరాయ మంత్రాది) భర్త నతి యైన కామమ్మ భర్త కను
కూల యట! కట్టా! ఎంతటి యపార్థము! సత్సూక్ష్ముల కింక కన్న వి
చారకరమగు వ్రాత యుండఁ జాలదు. కృతిపతి వంశవర్ధనమున లజ్జాకర
మును విచారకరము నగు సంతటి యపార్థమును గలిగించుట శోచనీయ
ము! మన సరస తిగుపతి వేంకట కవు లిందలి యపార్థమును గ్రహింప
లేక పోయిరి, పాపము శాంతించును. గాక, కామమాంబకు వీరి వ్రాత
వలన నేదోషము నంటు కుండును గాక.

౬. సీసగీతము. ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్క విశేష మున్న దంతె

కాని యన్ని విశేషముల్ గలుగ లేదు

కలిగె బో యివి యన్ని ముఖండుడైన

మహిత వాడేవు చెలమ యామాత్య ముగిసిరి అగ్రశ్రే.

చెలమయ మంత్ర యఖండు డట! అనఁగా ముక్కలు గాని వాడ
నియ్యధము. విద్యాఖండు డని గాని, సంపదఖండు డని గాని ప్రయో
గింపక కేవల ముఖండు డనుటచే నీ యపార్థము వచ్చినది.

౭. ఉ. వేనవి మల్లై కుంబులది. పియ్యపు పాలు రదాళి నానలో

వీనము గాదు గంధఫలం

౩ ఆ ౫౭ శ్రవ.

బాలామణి నాన సోదగులో సమయే పూవు సోదగు వీనమును గాద
వి కర్తృభిప్రాయము. కాని సంపద బాలామణి నానలో వీనమును గా
గనుటచే బాలామణి ముక్కు చొట్టి ముక్కును సపార్థము వచ్చుచున్నది.
౮ "నీ, చెలియనో! నీవు కొగిలి యొక్క తృటియై

బడసిం రస ముట్టి పడక యున్నె

౩ ఆ ౬౧ శ్రవ.

శృంగారి రస ముట్టి పడునని కర్తృసేక్షితము గావలయును.

అది యట్లు గాక యపార్థమును గలిగించినది.

౯ "ఉ. తా నయి కోరుటన్న గడుఁ గప్పితమాఁ గద! వారకాంత కెం

దేనియు నద్దియుం గలిగె నేని సెనా! సనిపించు కొన్న మే

౧౦ "నది యట్లు గాక యిటులైనను వేటికడ జెప్ప నున్నదే"

౩ ఆ ౮౫ శ్రవ.

అయినను సన నైవపుటికి నని యపార్థము వచ్చుచున్నది కాని
యూనెడి నని చేకర్థికిము కర్తృసేక్షితము గర్హ్యమగు గాది.

౧౦ "నీ, నూనబాణుని కేళి తొక్కి యుక్కున ప్రహేళిక

ప్రియురాండ్రులైటచే విసరు వారు" ౩ ఆ ౮౭ శ్రవ.

మన్మథ కేళిలో కి యుక్కున వ్రాలుచున్న ప్రియురాండ్రును వి
టులు పైటలచే విసరు చున్నారట! విటులకు పైట లున్నవి కాబో
లు! అదిరా! వర్ణనా వైదగ్యము!

౧౧ "మ. చనవొప్పక జనపాల సేవక నమస్కారమ్ములం గొంచుఁ న

గ్గున సాధమ్ముల ద్వాడ నీమలను నిర్విమ్ముక్ బ్రవర్తించు న

మ్మును"

౫ ఆ ౨౧ శ్రవ.

జనపాల సేవక నమస్కారము లన జనపాలురయు సేవకులయు నమ
స్కారము లని కర్తృభిప్రాయము. కాని భనపాలుర యొక్క సేవకుల న

మస్కారము లను సపార్థము వచ్చుచున్నది. మఱియుఁ దగ్గున సౌధమ్ముల ద్వార సీమలను నన సౌధమ్ముల యందును ద్వారసీమలయందు ననిక ర్తృభిప్రాయము. కాని సౌధమ్ముల యొక్క ద్వారసీమలను సపార్థము వచ్చుచున్నది. అనఁగా మధుసూదనుఁడు జపపాలర నాకరులచే మాత్రము నమస్కరింపఁ బడుచు రాజుల మేడల ద్వారముల యందు మాత్రమే సూచరించు నన యర్థము గలుగుచున్నది. మధుసూదనున కెప్పుడును రాజ దర్శనము కాలేనని యభిప్రాయము తేలుచున్నది. ద్వారసీమలను నను నాశ్రమి యర్థమును స్థిరీకరించుచున్నది. రాజులచే నమస్కరింపఁ బడుచు రాజసభలలోఁ జరియించుచున్న నన్ను అను సభిప్రాయమును వీరింత చక్కఁగా విశదీకరించినారు.

౧౨. స్త్రీ. సురతమ్ము నం దనాదరము గల్గెయు నాద

రమ్ము లేకని చెప్పరాని దాని" ౧౩ ఆ ౩౮ శ్రవ.

చెప్పరాని దన చండాల. స్త్రీ యను సపార్థము వచ్చుచున్నది. ఆంధ్ర దేశమున మాల మాదిగలకుఁ జెప్పరాని వాండ్రను నభిధ గలదు.

పు న ను క్తు లు .

పాణి గ్రహీత .

౧ "మ. ఎలకటిం బుగణించు నీ ర్గలిగి తా మే కాల మం దింక క

స్వలతో నిండియు"

౧ ఆ ౧౫ పాణి.

అరవింద సగరము నందలి బావులు లేత లంకాయ లోని యియ్యని నీరువంటి నీరు గలిగి యస్వలతో నిండి యున్నవట! ఆస్వ లన నీల్లని యర్థము. బుడము లని క్షయము. ఇట్లు సచ్చుటకు నీ రస్వలతో నిండి

యు నని ప్రయోగించినారు. కాని యిటఁ బునరుక్తి దోషము గలిగినది. “ఎలసీటి” అను పదమును ప్రయోగింపక కేవల మవ్వలతో” ఇని ప్రయోగించినచో నీ పునరుక్తి కవకాశ ముండదు. రచనయుఁ గ్రాఢముగ నుండి యుండును. శ్లేషయుఁ జక్కఁగ నుండి యుండును.

౨ “ఉ. చానున చాయయున్ మిగులఁ జిక్కిని చన్దవ” ౨౮౭౩ పాఠి.

౭౦ న పద్యమునఁ జనులు చంకల దూరె నని చెప్పటచే మఱల ౭౨ వ పద్యమున గల్పి గుల్ఫి దోయిని వర్ణించుటచేఁ బునరుక్తము అం తటితో నూరకుండక మఱల నీ ౭౩ వ పద్యముగోఁ తెప్పట పునరుక్త మునకుఁ బునరుక్తము.

౩ “మ. . తనకై తా నట కేగ సూచా గొనుచున్ దర్శించుచున్”

౩ ఆ ౮౫ పాఠి.

ఉహా, తర్కము సమానాన్ధకములు. “అభ్యాహర స్తర ఉహా” యని యమరకోశము.

౪ “శా. నంసార స్థితిఁ జక్కఁ దెల్పకొనుచున్ జాయన్ దగంజూచు చా శంసాపాత్రముగాఁ బ్రవ ర్తనము మెచ్చన్ జేయుచున్నంగ”

౪ ఆ ౧౮ పాఠి.

అశంసాపాత్రముగా, మెచ్చన్, అనునవి సమానాన్ధకములు! ఒక టే చాలును!

శ , వ ణా న ౧ ద ము.

— శ్లో —

౧ “ఉ. చిన్నతనమ్మునందు సమశీల వయస్కులఁ బిన్నపాఠలన్”

౧ ఆ ౯౯ శ్రవ.

చిన్నపాఠికి సమశీల వయస్కులు చిన్నవారే యగుదురు. మఱలఁ బి

న్నవా రననక్కటలేను. అట్లనుటచేఁ బునరుక్తి యైనది.

౨ “నీసగీతము. లీలఁ గీల్పడఁ జాటి చొల్లెమ్ము వెట్టి ”

౨ ఆ ౧౧ శ్రవ.

చొల్లెమన జడతోఁ జుట్టిన చుట్ట. కబరీబంధ విశేషము. కీల్పడ యని నను నదియే యర్థము. అగుటచేఁ బునరుక్తి దోషము. మఱియు నిండలి “కీల్పడ ” యనునది యపరూపము. “కీల్పడ ” సాధురూపము.

౩ “ పీఠికానగం కీర్తి మందిర, సుకవి బాంధవ సంయుత సౌధభూ మికా! ” ౨ ఆ ౧౧౬ శ్రవ. గృహమును రెండుమాటులు చెప్పినారు. ౪ “ఉ. ముక్క ర ముక్కునం గదిసి ముద్దులుగుల్కు. బులాకి మోవిపై చక్కి నటించు ” గె ఆ ౩౪ శ్రవ.

ముక్కర, బులాకి రెండును బర్యాయపదములు.

ప డి క ట్టు రా ణ్ణి.

పా ణి గృ హీ త.

౧.గీ. అవధరింపు మనంతరం బంత సకల ” ౨ ఆ ౨ పాణి. అనంతరం బు అంత. అని యేకార్థమున రెండు శబ్దముల నుపయోగించినారు. అం దొకటి పడికట్టు రాళ్లలోఁ జేరినది.

౨ “క. ఆ! యానీచులతో వేశ్యల

వైన గృహములకు నేగు ”

౨ ఆ ౬ పాణి.

ఇందలి ఐన శబ్దము నట్టిద.

౩ “చ. జానినడత చందమున్ వినుతునిక్కము మీమనమక్కజంపడన్ ”

౨ ఆ ౭౬ పాణి.

ఇందలి “ నిక్కము ” నిక్కముగ యతి పూజకొఱకు వచ్చినదే.

౪. “ ఈ ప్రబుద్ధుఁ డెలమి ని వ్యన్నేలాడికి వలపు మగఁడు ”

.౨ ఆ ౧౦గి పాణి.

ఇది యెందుకువచ్చిన యెలమి? (సంలేసము?)

౫. “ ఏటి కిడ్దాని నీవలయించె దండక

నీవు చెప్పిన దంతయు నిక్కమయ్యె ” ౩ ఆ ౨గి పాణి.

ఇందలి యొక నీవు పక్షికట్టరాఁయి.

౬. “ ఉ. ఇది త్రిశుద్ధిగ ని మరణంపు నేళ నీ

వీ పసివానికి వ్విచట నించుక యేని వ్యయింపక ”

౪ ఆ ౧౦౨ పాణి.

“ ఇచట ” యనునది యిట నిరర్థకము. “ పాదపూరణార మయం పటూరిగోపః ”

౭. “ క. సరసాంతఃకరణ! సు

స్థిర గానాధరణ ”

౫ ఆ ౧ పాణి.

గానము సుస్థిరమా? అదిరా! వింత!

౮. “ చ. కళవళ మందుచుకొ వెతలఁ గందుచుఁ గుందుచునున్న బోటి య

వ్వల వలపుకొ మగండటకు వచ్చినయంతన ”. ౬ ఆ ౮౩ పాణి.

ఇందలి “ అవ్వల ” అనునది నిరర్థకము.

(శ) వ ణా న ం ద ము.

౧. “ క. కారుపులిఁజూచి సక్కయు

నారూఢిగ నాతి లిడిన సట్లగునేమో ” ౧ ఆ ౨౦ శ్రవ.

ఇందలి “ కారు ” “ అరూఢిగ ” అను పదములు నిరర్థకములు.

౨౮౮. చలఃగడి శిష్టకోటికి బ్రసిద్ధ మనంత పురాభిధానము ”

౧ ఆ ౬౪ శ్రవ.

“పురాభిధానము ” అనుచో సముచ్చయ మెందులకు?

౩౮౯. ఇట్లు బాలామణియును గామేచ్ఛపట్టఁ జాలక ” ౧ ఆ ౬౪ శ్రవ.

బాలామణియును అను దాని యందు సముచ్చయ మెందులకు? బాలామణి లెల్లి గూడఁ గామేచ్ఛ బట్టఁ జాలక యను నపార్థము గూడ వచ్చుటకా?

౪౦౦. చిన్నతనమ్మునందు సమశీల వయస్కులఁ బిన్నవారిలఁ

గ్రహింపఁ గూడె ”

౧ ఆ ౬౬ శ్రవ.

ఈ క్రన్నన శబ్ద ప్రయోగము నలనఁ గలిగిన విశేషమేమి?

౪౦౧. తప్పగఁ జూడలేని నే నిప్పు డొక్క

మనవి జేసెన దేవర మనవి చిత్తగింపవలె ” ౧ ఆ ౭౦ శ్రవ.

ఇందొక మనవి వ్యర్థము. దేవరమనవి యన దేవర వారియొక్క మనవి యను నపార్థముగూడ వచ్చుచున్నది.

౪౦౨. తగిన యన్నంబు లోనికిఁ దగిన కూరఁ దొరకదు ”

౧ ఆ ౭౧ శ్రవ.

అన్నమునకుఁ దగినకూర, యనినఁజాలును. తగిన యన్న మననక్కఱ లేదు. దీని కుదాహరణము “ గంతకుఁ దగిన బొంత ” తగిన గంతకుఁ దగిన బొంత యని యేర్పఱచు నందురా?

౪౦౩. గా! నీ నీచున్ విసఁబోరు చూడరు ధనంబీనీ ధనంబీయకే పోనీ ”

౧ ఆ ౭౨ శ్రవ.

ఇందొక ధనము పాదమును బూతించినది.

౪౦౪. “ నీ చయ్యనఁ దన కి న్నవమూసి పాలు ద్రావిన ”

౧ ఆ ౭౩ శ్రవ.

ఇంకలి చయ్యన, యనునది నిరర్థకము.

౧౦౮౬ జాలము చేసి రిచ్చట వెనండుచుచు నటయ్య వారును " "

౨ ఆ ౧౦౦ శ్రవ.

మధుసూదనుడు పెండ్లికి వచ్చునట, అనిన జాలును, త్వరితగా నను
టెందులకు?

౧౦౮౭. ఒకచోట సకల వైదిక సంతతుల గోస్థి " ౩ ఆ ౪ శ్రవ.

సకల యను ఒక మించు వ్యర్థము.

౧౦౮౮ సీనగీతము. అన్నదీతర సౌభాగ్య మరసికొనుచు

మోసమండుచు నమ్మగుసూచునుండు " "

౩ ఆ ౨౪ శ్రవ.

" అరసికొనుచు " అనుటెందులకు? అరయుచు ననిన జాలును.

౧౦౮౯. పవలు చెయ్యవట్టి పిలిచిన గుణక కట్టి

చార నమవన చీకటిలోన స్థితి

చీక గట్టినతటి స్నేహజేయు వెట్టి పగిలి " ౩ ఆ ౨౨ శ్రవ.

ఇంకలి , స్థితిగ కట్టి తటి " నను ప్రయోగము నిరర్థకము. "ప
గలు చెయ్యవట్టిలాగిన రానిదాని నమవన చీకటిలోగనునన్నచేసె"నట!
అని హాస్యోక్తి.

౧౦౯౦. తనకు దానై పండుకొని తిన్నవద్ది య

న్నయి గానద్ది సున్నంబు గాని " ౩ ఆ ౨౯ శ్రవ.

నాల్గు పాదముల యందు " నది, యది " యని రెండేసితడవులు ప్ర
యోగించినారు. అం దొక్కొక్కటి పడికట్లు రాళ్లలో జేసుచున్నది.

౧౦౯౧. చ. ..మఱవని ప్రేమలా? తలపుమర్మములా? వెలలేనిముద్దులా?

యఱువదిమందియై పసరియో? మఱియొకరియైన యానకు " "

౧ ఆ ౩౯ శ్రవ.

అటువదిమంది యనునది సజ్జితార్థం కాదు. మఱియుఁ గరియూన యూ
నకు ననుదానిలో నొక యూన శబ్దము గూడ నట్టిదే.

అ స భ్య ము లు.

పాణిగ్రహీత.

- ౧ "ఉ. నా నిం దన వీధి నేగు తెలి నిక్కి గమంగోని" అతిగతిపాణి.
- ౨ "సీ. విబోధవతి గుచ్చి గుచ్చిదోనిని జూడ
మతిమాలి బతిమాలు యనియు రసికి" అతితపాణి.
- ౩ "గీ. మురుగు కాలువ జాతిలో బొడము పలుగులు" అతిగతిపా

శ్రవణానందము.

- ౧ "తగునా? సిరి వాడేవు మా | వేంకట రత్న మంత్రాక్షి" అతిశ్రవ.
- ౨ "ఉ. కాంతిల మాట నమ్ముకొని కంఠపిక్కి గడు లోకువై తిడి
యాంతర భావముల్ దలియ నై నరుబొజ్జయటంచు నుబ్బుచుం
డైత వివేకులైన మది నీ విషయంబు పరీక్ష సేయఁగా
సంతయు బుడ్డ నమ్ముకొని యేటను బడ్డ విధమ్ము గాదాకో" ౩ అ ౨౫ శ్రవ.
- ౩ "ఉ. కవు లొసరించు గ్రంథములఁగించిన వారల యెక్కుడో కన
జ్ఞవరుల మంచు నిక్కినదగా?" ౪ అ ౩౦ శ్రవ.
- ౪ "సీ. "చూచునేమొకొ సిగ్గు చోటు" లంచును మధ్య
మధ్య

“గోగించుకొ” యంచు గుల్కు గుల్కుల మధ్య

మధ్య జేతుల కొక్క మాటొనంగు

“గిరిహసించుకొ” యంచు బుర్రయమున మధ్య

మధ్య నాచుకొ యొక్క నూలు పెనగు

* * * * *

గీ మున్ను లిడి యొడ నెఱుగమి మోవి గోలుకు

బదులు తీర్చినె యని చేతఁ బట్టు చొమ్మ

రాజ్య మిది నాది యంచు గర్వము గూపు” ర ఆ ౧౦౩ శ్రవ.

గీ “మ. నాన్నను నిర్దిష్టనిజేసి వేశ్య గృహముం గూర్పంగ నీకొప్పనే”

గీ ఆ ౨౧ శ్రవ.

౬ “నీ. సురతియు నం దనారము గల్గియు నాద

రమ్మ లేని చెప్పరాని దాని”

గీ ఆ ౩౮ శ్రవ.

౭ “చ. “ప్రతిమును బాడు చేసి నను వంచనఁ జేసితి వెంత దానవే”

యతివో” యన్నమాటకహహ” యని నవ్వుచు “ముద్రవై చియుం

చితిరే? బిగింపు మాట లిక్క జెప్పకుఁ డగుచు వచ్చించు నాటి ని

చతురతి నేటికొ మదిని జల్లని వేళఁ గలంతూ గోమలీ”

గీ ఆ ౪౩ శ్రవ.

౮ “చ. “అలగినమందు నాస్థలమునంగల కేళి గృహము నందు నా

నలుగుని వారససురతి సౌఖ్యము జేలిన నాట నుండియు”

గులపతి మోము గడ్డొనుటకు” మన సొగ్గుచు “అంకుసాగఁబెం

డిలి యిక్క నేల” యంచును బరించెడి పెద్దల నోరు క్రొవ్వెనే”

గీ ఆ ౪౪ శ్రవ.

౯ “చ. మమత దలిర్చఁగానువరి ముచ్చకేళిని గూడువేళ “నో

రమణివో నన్నుగూడి యిటు అంతులు సేయఁగ నీకు జెల్లఁగా

శ మహిని దేహికా " ననిన " గాకనాశ్రమితి నాదు పూర్వపు
 గాని నని నచిచు నీను వచనములు నా మది నాటకుండునే?"

గీ ఆ ౪౮ శ్రవ.

౧౦ "చ. సముఖము జేర వచ్చి విగి చన్నుల గ్రుచ్చి కవుంగలించి | పా
 యము తిమిహిమముగ నమలపాకల చిల్కలు నోటఁబెట్టుచున్
 గనుకము మీరె నన్నునెరిమన సోలగఁ జేయఁజేర్చి భ
 క్తిముగిల నాటిగోచరిక రావిక రావిక రావు వచ్చెల్లీ "

గీ ఆ ౪౯ శ్రవ.

ఈ సగ్యముల యంగలి యసభ్యములను మేము న్యాభ్యాసము సేయఁ
 జాలక చదువగులకుఁ జెలియట కా యసభ్యముల క్రింద గీతలు గీసి
 తిమి వీరి కవనమునం దీ యసభ్యము లొక లెక్కలోనివి గావు. వీరిక
 మా వాత్సల్యము రాజాగారి చెంత—

నీ. చెవులునుం జవరాలి చిన్నారి సొన్నారి

ముద్దుపలుకులకునై మొగము వాచె

గన్నలాసనబోడి చిన్ని వన్నెల మోము

మురిపు చెయ్యలకునై మొగము వాచె

జేతు లా నాల్గంటి జిలు బంగారు రంగు

పొగరు గుబ్బలకునై మొగము వాచె

నాలుకా వగిలాడి జాలునం జిగురాకు

మోవి తేనెలకునై మొగము వాచె

గీ. మేరు నా ముద్దు సుద్దుల మించుబోడి

సొగసు కీల్పడ వేట్లకై మొగము వాచె

బోలు వచ్చెనఁ బయ్య నీ పున్నెమాడె

బంపగదవయ్య బంపగదవయ్య బంపగదవయ్య బంపగదవయ్య

అనియు, మఱియొకనారి పోలవరము రాజుగారి చెంత—

శా. పోల వాసమొట్టొక్కటిగాక. అటుపై భార్యా సమాయోగ మె
ట్లొ కాలమ్మను గప్పచుంటున్న నై యూహింపఁగానంత న
ర్నా కాలమ్మనుడెంతె యిటు చుపేక్ష జేసి కొ గోడవే
వీక్షణిల్లును? కృష్ణురాయ న్నపత్ని! వేవే గొట్టింపవే!

౧౧వ పుట నానారాజ సంగర్భము.

అనియు, పోలకలెఱి వంగనా రాజుగారి చెంత--

శ్లో. దేశోదూరితిగో యునాప్యహమహో! వృక్షగురూ హరినీ
సూత్నాయై చ గురుర్నిమ్రచురపహ్యోత్తసిత్తమాత్! |
విద్యాజ్ఞాన వశశ్చ దేవధివతిః కింవ క్తు మిహోమహే
భావ్యబుద్ధి మతా ప కేంగితి విదా శ్రీ మంగనా భూపతే!

౧౨వ పుట నానారాజ సంగర్భము.

[దేశము దూరము. మేము యోవనులము. తలిదండ్రులు వృద్ధులు.
భార్య సూతన. (అనఁగా క్రొత్తగాఁ గాఁపుమునకు వచ్చినది) ఇది
హేమంతి ఋతువు. ఈ సేనుండుమును గూడ శ్రమతో నిటఁ గడపెతి
మి. (నూ కష్టమును) ప కేంగితి జ్ఞాన ఘోరం డగు బుద్ధిమంతు డూ
హింప వలెను గాని ఎండితి రాజులగు మీకు మేమేమి చెప్పఁగలము?)

అనియు వాక్రుచ్చినాఁగా. మహారాజుల పోలగమ్మన నిట్టి పద్యము
ల నిస్సంకోచముగాఁ జెప్పిన మీ కీ పై యసధ్యము అసధ్యములుగాఁ గా
న్పింపక పోయినఁ బోవుఁ గాక. కాని సకల ద్విచార లక్షణులగు వారికి
మాత్ర మివి యసధ్యములై కర్ణపుట విచారణముచు మోఃపలక విధేకన
మును గావింపక మౌనపు.

ఔచిత్యభంగము.

ఔచిత్యమును గుఱించి వీరించుకంటెయైన శ్రద్ధ వహించినట్లు కన్పట్టదు. బాగుగఁ బరిశీలించ నౌచిత్య మను దానిని గవిత్వము సెప్పటలోఁ బాటింపవలయునని సంగతి వీరిఁజూచుచున్నది. ఈ రెండు గ్రంథములలోఁ బాణిగృహీత మిన్నయై యున్నది. దీని యందలి గూఢచిత్యభంగములను మేము ప్రదర్శింపఁ జాలకున్నారము. ఈ గ్రంథమునందలి యౌచిత్యభంగములను బ్రదర్శింపఁ బూనుట గ్రామ్య భాషలో వ్రాయఁబడిన గ్రంథము నందలి వ్యాకృతి భ్రంశములను సవరింపఁ బూనుట వంటిది. కావున దీనియెడల నౌచిత్యమును వహించి నందులకుఁ బారక మహాశయలు మమ్ము మన్నింతురు గాఁతి.

శ్రీ వరానందము.

ఇందలి కథానాయకుడు శ్రీవైష్ణవుడు. పండిత రాయఁడు. మహావిరాజు. “నమస్తరాజ మకుటీ మణి రంజిత పాదుడు” “విరతయశుడు” అని నెంత పొగడవలెనో వీరంత పొగడినారు. కాని వెంటనే---

గీ. నక్క పొదరిల్లు పంచాననంబు కరణి

వారకామిని యిలు సొచ్చె వైష్ణవుడు

ఎన్ని చదువులు చదివిన నేమి? నీచు

లకు గురుత్వంబు వైష్ణవులకు నలెంబు? ౧౮ ౧౧౧౧శ్రవ.

అని యుగ్ధలోకమునకుఁ ద్రోసివేసినారు. అగ్రకులజుడును గథానాయకుడు సగు మధునూదను నిట్లు నీచపక్షముటన్వాయ్యముగాదు. వారకాంతయైనను సూర్యుని విశ్రాంతియొందున మహాకవి కాలిదాసుడు

నారకాంత యన లేక పోయినాడు. ఇది యిట్లుండ మధుసూదనుడు పారికామిని యిటు సాచ్చెననినపుడు చెప్పిన యుపమ సందర్భముగ లేదు. యుగ్ధ సమయమున యోధుడు ప్రతియోధున కోడిపోయి నీచస్థలమున జాగినపు డుపయోగించిన యుపమయినది. కాని వీరసంగతిని గమనించు జాలక పోయిరి. మధుసూదనుడు విశిష్టాద్వైతజ్ఞయైనను వీరాతనిని వర్ణించిన పట్టున,--

“క. ఎప్పుడు మనమునఁ గలచినఁ

డప్పక కడుపారిఁ గన్న తెల్లం గలదా

నప్పరమేశ్వరి యాతని

కప్పుడ కననాను బుద్ధు మది యెట్టియో” ౧౮ ౨౩ శ్రవ.

అని వ్రాయించినారు. ఇది యసంగతిము.

“క. అప్పరమేశ్వరి యనుచో

నప్పరమేశ్వరి యటలచు ననగర్భంబు

జెప్పుచురల మామరె యటు

తిష్టులు వల్కింపనేకదా? మా తెలపుక ”

దీనినెట్లో వితీచి లక్ష్మీ యని యర్థము చెప్పిన సది యెట్లుండునో మేము చెప్పనక్కఱలేదు. ...లక్ష్మీ సహస్రనామ స్తోత్రాదుల యందుఁ గల యిట్టి శబ్దములు విశేషగ పర్యవసాయాలు గాని విశేష్యములుగావు. విష్ణు సహస్రనామము లందు “ శివాయనమః, శర్వాయనమః ” అనికలదు. దానంజేసి శివశర్వ శబ్దములు విష్ణు పర్యాయములుగాఁ బ్రయోగించు వెట్టులుండరు గదా? ”

౨౬, ౨౭ వ పుటలు. కవితా విమర్శన ఖండనము.

మఱియొకచో బాలామణి రిల్లచే,--

“క. నవనాగరికులు కోండలు

శివ శివ! మన మేమి తిష్ఠించేసితిమొ" (౨ ఆ ౧౦౭ శ్రవ)

అనిపించినాడు! బాలామః యః గల్లియు నైష్ఠవమతిస్థు రాండు. వైష్ణవులు సంతాపమును దెలుపుటలో శివ శివా యనినట్లు వర్ణించుట యన్యాయము.

మఱియొకచో మధుసూదనుడు,--

“క. ధనకాంతా మోహమ్ములు

జనులకు స్వాభావికములు దగమున నెనఁడి

ధనకాంతా మోహమ్ములు

గనకుండునో వాని శివునిగా నెన్నఁ గగున్" ౩ ఆ ౭౧ శ్రవ.

అనినాడు. కేవల ధన కాంతా మోహమ్ములను గననివాడు శివుడని చెప్పరాదు. ఏ కాంతిలమోహములం గననివాడు శివుడనిన లెస్సగనుండును. కాని యీ యనందర్శముతో మన కిప్పుడు ప్రసక్తి లేదు. ఒకానొక వైష్ణవుడు శివుని గొప్పగా వినుటచే నగుట మాత్రము విచారణీయము. ఈ ప్రాంత కేవల మనందర్శము. శైవులం గేరుచు, శివాలయములకుం బోక శివుడు చూర్ణమున నెదురుపడి నపుడు మూల మూలల జాగియో మోములపై ముసుగు పెట్టుకొనియో తమ సేత్రములకు దోష మంటకుండఁ గాచాడుకొను వైష్ణవ సోదరులు శివుని గొప్పగా విను తింతురనుట కేవలము ప్రకృతి విరుద్ధము.

మఱియొకచో

“క. అని తన మదిలో వనుకొని

యును బుద్ధిని ద్రిపులేక గొంగి నుల్లరి మ

క్కనకొంగికి లిఖియింపుట

కున్న గ్రాంథించె గొంత కొంత తెగువతోన్" ౩

౪ ఆ ౭ శ్రవ.

అని నాయుంచినారు. ఇది యనార్యపు వ్రాత, ఏమన? ఈ జాబు
 గాలామణికిఁ బ్రత్యుత్తరమా? కాదు కాదు. కానిచో నిపుడు మధుసూద
 నునకు, గాలామణి కీ జాబు వ్రాయవలసి నంతటి యవసర మేమి వచ్చిన
 ది? తనచేఁ బ్రోయఁ ది నదీతీరము నుండి గాలామణి యెటకేగినో మధు
 సూదనుఁడెఱుంగఁడు. ఇంకీ వెళ్లెనని యూహచే వ్రాయుచున్నాఁడు. గా
 లామణి నిజముగ నింటికే వెళ్లినది నాఁడు గాలామణిగల్గి యనోవిధము
 లుఁ జెప్పినపు ఁజేమైన గాలామణిపైఁ గనికరించినాఁ? ఉద్వాసవసమున
 గొంటరియై యున్నప్పుడువచ్చి గాలామణి స్వయముగఁ బ్రార్థించినది. అ
 ప్పడైన నొప్పుకొనిలేదు. లేకునాతే వసంతకాలమున మలయమారులియు
 నీచుచుండఁ, నగు శాఖాంశరముల నుండి చంద్రకిరణములు మిఁకఁబడు
 చుండ శుక పిక శారికావల సృష్ట మధుర గుతియులు సేయచున్నపుడు
 మనోహర నదీతీరమున నొంటిగాఁ బోవుచున్నపుడు కడు బడలికతోఁ జ
 నుదెంచి "శంకవలగించు" నాగాస్త్రగ జేయిపట్టుకొని కొగిలించుకొనఁ
 బోయినది. అప్పుడైన నొప్పుకొనిలేదు. పయింబయు గాలామణినిఁ గూర్
 టునఁ బ్రసరి నోలునాఁడు బట్టి నాఁ డిప్పుడు బాలామణికి "సీపు ధనము

అప్పుడక కేవల సౌఖ్యమునే గోరె" వేరి గా యధ్యంతరము లే "

అవసరముగ జాబు వ్రాయుట!

అంగంధము మనుచెల్లముతోఁ బోలియుండివలయు నని వీకు వ్ర
 యిరి. కాని యది నెఱవేఱినదిగాదు. ప్రవరఁడు వహుధిని నెట్లు తి
 యెవో యట్లు మధుసూదనునిచే గాలామణిని గిరిస్కరింపించిరి.
 కాని లేకునాతే గుట్టుచెడి మధు సూదనునిచే గాలామణికి జాబువ్రాయుం
 చినారు. అల్లసాని ఎడన్న వహుధినినిఁ దిరిస్కరించిపోయిన ప్రవరుని మ
 టల నా గిప్పైఁ బ్రవేశ పెట్టిన యెడలఁ గృష్ణరాయఁ డాతని కేమి బ
 హుమతి సేయనో మా చన లూహించుకొనుచునాతే, ప్రవర వేష

మున గంధర్వనిఁ బ్రవేశ పెట్టినపుడు నైఁము పెద్దన యెంత గడుసుఁడ నముగఁ బ్రవ ర్తించెనో ఓరిశీలించునుగాని.

వీను మఱియొకచో,—

“చ. రవిమెఱుఁగాయె నక్కలువ రాయనికన్న, నిదేయి పాపమో
పవనునికన్న నా మదికిఁ గౌవకుఁడే మెఱుఁగాయె, నక్కటా!
శివ శివ! వేయిమాటలిఁకఁ జెప్పఁగ నేటికిఁ! జిత్తిజాత సం
భవమగు నా యనన్ధ భగవంతుఁ డెఱుంగును నే నెఱుంగుమా”

క ఆ ౩౩ శ్రవ.

వైష్ణవియగు గాలానుణి మధుసూదనాచార్యున కుత్తిరము వ్రాయు చు శివ శివా! యని వ్రాసినది. ఇదిన్యాయమా? మఱియు నిందలి “ భ గవంతుఁ ” డను శిబ్ద మీ సంస్కర్షమున నప్రయోజ్యము. ఇది యిట నన భ్యసైవది.

వీను శుద్ధ విశిష్టాద్వైతమతస్థుఁ డగు మధుసూదనుఁడు పరమేశ్వర్య పానకుఁ డనినాను. శివుని వినుశింపించినారు. అట్టియెడల నిదియొక గొప్ప వింతయా?

వీరి యన్యాయ్యపు వ్రాత లింక ననేకములున్నవి. కాని దిక్ప్రదక్ష ముగఁ జూపిన యీ గోసములను బట్టి యవి యూహించుకొనుటకు ము ములే. అయినను, బ్రకృతముతో సంబంధింపక పోయినను వీరి భక్తి పు వ్రాత నింకొకదాని నుదహరించి యీ యాచిత్య భంగ ప్రకారము విరమించెగము.

“సీ. ఎంద టీశ్వీన సెజ్జ యిల్లు చేరని బోటి

చేరివానిలి యూరఁ జేయనేరె

నంతవేడిన ముగం శత్రునేరని చాన

మొద్ది బిడ్డగపు నల్లొత్త నేరె

నింగ మంచును విడచి వూరయ నేరని లేమ

యిచ్చి వాతెట యాన నీయ నేరె

చెయి వట్టి లాగిన సెజ్జ యంటని గోల

యంగి తో బన్నంట యదియు నేరె

గీ. ముట్టినంతన ప్రూప్పడు ముద్ద రాలు

ప్రూప్పడక పీకానగ నేరె రతి కొకత

నార! గోరిత మాడి జీతోంతరంబు

నాతి కన్నెరికమ్ము రెండవ దినమున.

3 ఆ ౨2 లక్షగా పరిణయము.

అని వీరు వ్రాయించినారు. ఈ నాతి మద్రప్రకాశశ్వంతులు, శ్రీ
యకుల శేఖరుండు నగు బృహత్సేని భగావతుని యనుగూ గూతుడు,
భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుని ముద్దులభార్య. అగు లక్ష్మణ కీర్తి కన్నెరిక
మాడెనని వ్రాసినారు. కటకటా! ఎంతఘోరిము! 'మీ' సుగ్రీవ సందర్భ
ముల యందు బ్రయోగింప వలెనో వీరి కింత చక్కగఁ దలఁచును.

వ ర శ ష్ట ము.

పాతక మహాశయలారా!

గ్రంథము ముగింపక పూర్వము మీతో నొక విషయమును గుఱించి యిండుకంత చెప్పికొన వలసి యున్నది.

ఈ గ్రంథముల యందు దోషము లింతమాత్రమే కలవనియు వ్యాకరణాది దోషము లిన్నిమాత్రమే కలవనియు మీరు తలంపవలదు. అప్రస్తుత ప్రశంసలు, విభక్తి చ్యుతులు, వచన చ్యుతులు, ప్రక్రమ భంగములు. ఛందో భంగములు, గ్రంథి చౌర్యములు మున్నగున వనేకములు గలవు. కాని పాని సన్నిటిని విమర్శించిన గ్రంథమింకను బెద్దదియైపోవునని మా నితిమి. వ్యాకరణా ద్యప్రభంశములు పూర్ణముగాఁ బ్రదర్శింపమికిఁ గూడ నిదియే కారణము. వీరి కవిత్యము నందలి ముఖ్యదోషములను దిక్ష్విదర్శనముగ మాత్రము చూపితిమి.

కావ్యము వ్రాయుట యనినఁ బైపై పనిగాదు. దానిలోఁ జాలఁ గ వ్రమున్నది. మహా కవులు కాలిదాసాదులు కూడఁ బ్రమాదముల పాలయిరి. కాని వీరు మాత్రము,--

* నల్కావ్య నిర్మాణ చాకచక్యంబన్న
పక్షసోపేత భోదన " మనికొనిరి.

కలాభివర్ధన గ్రంథమాల.

OFF లో స్థాపితము.

ఇంగు నవలలు, దేశ చరిత్రములు, మహా పురుషుల జీవితములు రాయలు పరి
మాణమునఁ జక్కని కాలికోఁ దైందు చేయించి ప్రకటింపఁ బడును.

ఈ గ్రంథమాలలో నిది వఱలోఁ బ్రకటించిన గ్రంథముల నన్నింటిని గొనుచు
నిరక ముందు ప్రకటింపఁ బోవు గ్రంథముల నన్నింటిని గొనుటకు నొప్పకొను వా
రు కాశ్వతపు చందాదారులు.

కాశ్వతపు చందాదారులకు నీ గ్రంథమాలలోని గ్రంథము లన్నియు నంచె కూ
లి మేమే భరించి నూరు పుటలకు ౦-౮-౦ చొప్పున నిచ్చెదము. ఇతరులకు నీ పు
స్తకములు అంచె కూలి గాక నూరు పుటలకు ౦-౧౦-౦ చొప్పున నీయఁ బడును.
అనుబంధ గ్రంథములను చందాదారుల కుచితముగ నిచ్చెదము.

కాశ్వతపు చందాదారులు సొమ్ము మొదట నీయ నక్కఱ లేదు. ఒక్కొక్క పు
స్తక మిచ్చు ముగియఁగ నే అది వ్యాఖ్యా పేటలుద్వారా పంపఁ బడును.

చందాదారులు ప్రవేశ రుసుము క్రింద ౦-౪-౦ చెల్లింప వలెను. ప్రవేశ రుసు
ము లేదు దరఖాస్తునోఁ బంపవచ్చును. లేదా మొదటబంపు వి. పి. లోఁజేర్చి రాఁ
గట్టుకోఁ బడును.

ఇదివఱలోఁ బ్రకటింపఁబడిన నాల్గు గ్రంథములు చక్క నిరక డెమ్మిలోఁ బ్రక
టింపఁ బడవు.

మా గ్రంథములకు ౧౦ మంది చందాదారులను జేర్చువారికి నిదివఱలోఁ బ్రక
టించిన నాల్గు గ్రంథములను నూరక యిచ్చెదము.

ఇదివఱలోఁ బ్రకటించిన గ్రంథములు.

వారకాంత.

(పాత్రలు లేవు)

రామ దేవ విజయము. ౦-౬-౦.

ఇది యొక నాటకము. రెడ్ల చరిత్ర. కథా కల్పన మత్యద్భుతము. ర
క్ష సంభాషణము విని తీరవలెను. వీర రస పరిపూర్ణము. రెడ్ల కార్య మిందుఁ జ
క్కఁగఁ బ్రదర్శింపఁ బడినది.

సా హ సి క రా జ పు త్రము. ౦-౬-౦.

ఇది యొక చరిత్ర విషయిక నాటకము. ఈ దేశపుర రాజా మీఁది కన్నరు దండెత్తి వచ్చుట. రాణి యగు రామాబాయి అక్కరుని యుద్ధమునకుఁ బిలిచినప్పుడు వదిలిన పక్షము లెల్ల వినితీరవలయును.

పాణిగృహీతా శ్రవణానంద శృంఖల. ౦-౬-౦.

ఇది తిరుపతి వేంకట కవుల పాణిగృహీతమును శ్రవణానందమునకును విమర్శ గ్రంథము. నివృత్తసాతముగ వ్రాయఁబడినది. అనేక విధ హాసము లిందు ఖండిం పఁ బడినవి. ఇది విద్యార్థులకు నిర్దుష్టాంధ్ర సాహిత్యమును, గవులకు నిర్దుష్టమును గు ర్తము నగు మృగ్యతైలిని, బండిగల కసారామమును గలిగించును. ప్రతి భివము ను బెక్కు చరిత్రాస్తులు వచ్చుచున్నవి. మించిన దొరికదు.

గుణ మం బరి. ౦-౩-౦.

ఇందుఁ గామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యము లను పద్మనాగు లు పర్తింపఁ బడినవి ఇట్టి గ్రంథ మేభాష యంగను లేదు. ఇది కథా సంఘంధ మెంత మాత్రమునా లేక సోయినను బిచ్చిని యొక నవల వలె నుండును. మృగ్య భువ శ్రుతి. ఆ యా విషయము లతి స్వభావ నిర్ధయగను, నతి విస్తృతముగను వర్ణిం పఁ బడినవి. త్వగమదనఁ గాని ప్రశులు చిక్కవు.

రు ౦ - ౬ - ౦ లకు తిక్కవ కి. పి. చేయఁబడెను.

మా చలదాదారులగు లింపె మాత్రోఁ బై నాల్గు గ్రంథములు ౧-౦-౦.

ఇగురు కంఠి మాత్రో ౧-౧-౦.

రాజోపు గ్రంథము.

మిథు నా ను రా గ ము.

ఇది యాత్యంత మగ చరిత్ర విషయిక నవల. రంగుల పటము బుంతున్న విధ వి కాలికో బ్రెండు. ఇదవ నారంగింపిన దుద నుట్టు వలకు విడువదు.

మల బంకించంద్రని గ్రంథములతో సరిమాంగును.

శాస్త్రము

తయారగుచున్న గ్రంథములు — ఇంగ్లండు దేశచరిత్ర. భాగ వర్తన,

వలయును.

భాగవతము, కలా వర్తన,

ఆంధ్ర ప్రచారిణీ గ్రంథ నిలయము.

విడిదవోలు--శ్లోక జల్లా.

ఇం దు వె లు వ పి స స వ ల లు.

	చందాదారులకు.	ఇలియలకు.
దుగ్గేశనందని	0-12-0	1-0-0
వసుమతి వనంధము	1-0-0	1-8-0
లలిత చంద్రహాసము	0-10-0	0-14-0
మృగ్మయి	1-0-0	1-5-0
సీతారామ	1-0-0	1-8-0
సూర్యహాను	1-0-0	1-8-0
రాజసింహ	1-0-0	1-8-0
మాధవీలత	1-0-0	1-5-0
మృగాలిని	1-0-0	1-5-0
దురగృప్తవంశము	1-0-0	1-8-0
వివ వృక్షము	1-0-0	1-5-0
రాధారాణి	0-3-0	0-4-0
యంగళాంగుళీయకము	0-3-0	0-4-0

ఇందు ఇందు మాసముల కొకటి చొ॥ కాలిటో జైండుకో ముగ్గుల మాటూట్టు గ్రంథములు వెలువడుచుండును. 100 పేజీలకు రు॥-8-0 చొ॥ వెల యేర్పూచి చందాదారులకుఁ బంపుచుండుము. ఎంత పెద్ద గ్రంథమైనను రు॥ 1-0-0 కు మించియుండదు. ఇందు లొక్కతఁ చందాదారులుగాఁ జేరు వారికి మా యనుబంధ గ్రంథమాలికా గ్రంథములన్నియు నిజవ ప్రాసిత టిలివి విక్రీయ చాకగానీయుఁబడను.

అ ను బంధ గ్రంథ మాల.

అతి మనోహరములును, రసవంతములును, నీలిదాయకములు నగు చిన్ని చిన్ని నవలలను ముద్రించి మన యాంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాలిక కనుబంధములుగాఁ బ్రకటింపుచున్నాము. ఈ నవలలన్నిటిని జనసామాన్యమునకంతకు నందుబాటుగా నుండునట్లు స్వల్పమూల్యమునకుఁ బంపుచున్నాము. ఇందును మా చందాదారుల కి

తరులకిచ్చు వెలకంటే తక్కించియుచ్చుచున్నాము. మా గ్రంథమాలికా గ్రంథముల లోఁబాటు వీనినిగూడఁ బంపుటకనువుగానుండుటచే నీగ్రంథములను మా చందా దారులు పోష్టేజివెల్లింపవలసిన యావశ్యక మెంత మాత్రమును లేదు. ఈ నవలలు రు 0—2—0 లు మొదలు రు 0—8—0లు వఱకును ఇతరులకును, రు0—1—6 మొదలుకొని 0—4—0 వఱకును మా చందాదారులకును దొరకుచుండును. చందాదారులు కానివారు పోష్టేజి ప్రత్యేకముగా భరింపవలసియుండును. ఈనవల లెన్నటికిని రు 0—8—0 లు వెలకుమించియుండవు. 200 శేజీలున్నను మా చందాదారులకు రు 0—8—0 లు వెలకుమించియుండవు. ఈ నవలలు క్రాసు 8 శేజీల సైజునను దెమ్మి 12 శేజీల సైజునను వెలువడుచుండును.

మా చందాదారులలో నీ చిన్ని నవలలను కొరువారు మాకు ఆర్జరును పంపిన యెడల నప్పటికిఁ వయ్యారైన యనుబంధములను పెద్దనవలలలోఁ గలిపి పంపుచుండును. కాబట్టి కావలసినవారు మాకు వెంటనే ఆర్జరులు పంపించవలయును.

ఇందు ప్రకటింపఁబడిన నవలలు.

	చందాదారులకు	ఇతరులకు
మాలతి	0--1--6	0--2--0
ప్రభావతి	0--2--0	0--3--0
కమలాకాంతుడు	0--1--6	0--2--0
లలిత	0--2--0	0--3--0
సాధన	0--5--0	0--7--
నీరస	0--5--0	0--7--0
పరిమళ	0--6--0	0--8--0
కౌహినుగు	0--6--0	0--8--0
ఉన్మాదిని	0--2--0	0--3--0
నీల	0--3--0	0--4--0

వలది గారు, --

హి, ఆంధ్ర ప్రచారిణి గ్రంథ నిలయము,

విడదవోలు, కృష్ణా జిల్లా.

అని వ్రాయవలయును.

“వేగుఁబుక్క” గ్రంథమాల.

(Established on 12th December 1911 in honour of
the Delhi Coronation Durbar.)

బరంపురము, గంజాం జిల్లా.

1. కాశ్యతపు చందాదారుల నీతిని గ్రంథము బ్రహ్మంబడును.
2. ప్రవేశదుసుమును నాల్గదాలనిచ్చి, మేము ప్రచురించు గ్రంథములన్నియు బుచ్చుకొనుచుండువారే కాశ్యతపు చందాదారులు. ఏదేని యొక్క గ్రంథము పుచ్చుకొనినచో, నట్టివారు కాశ్యతపు చందాదారులు కారు.
3. కాశ్యతపు చందాదారులకు వత్సరమునకు నూఁడు గ్రంథములును పోస్టేజీ కాక రెండు రూపాయలకును, మరియు నొక యనుబంధ గ్రంథమును ఉచితముగ (వత్సరాంశమున) నీయబడును.
4. కాశ్యతపు చందాదారులగు వారు, వత్సరపు చందామును రెండు రూపాయలను (పోస్టేజీలుకాక) ముందుగ నీయవలెనను నిబంధనలేదు. మేము ప్రచురితగ్రంథముల వి.పి.గా నంపినపుడెల్ల వానిని తిరుగఁగొట్టక పుచ్చుకొనుచుండినఁ జాలు.
5. కాశ్యతపు చందాదారులు ప్రవేశదుసుము నాల్గదాలను ముందుగనీయునచో, దానిని, వారికి వి పి చేసేపంపు మొదటి గ్రంథములభరీను, పోస్టేజీలతోపాటు, రాఁబట్టు కొందుము.
6. ఏదేని కొంతకాలము మా పుస్తకములఁ బుచ్చుకొని, పిమ్మటమాని, తిరుగఁబుచ్చుకొనవలెనన్నచో, వారుతిరుగఁ బ్రవేశదుసుమునిచ్చి, కాశ్యతపుచందాదారులై, మున్ను గైకొననిగ్రంథములఁ గొనవలెను.
7. కాశ్యతపు చందాదారులగు స్త్రీలుగాని, సమాజములుగాని, ప్రవేశదుసుము నీయనక్కఱలేదు.
8. మాగ్రంథమాలకు వత్సరపుచందా మిక్కిలితక్కువగా రెండురూపాయలే యగుట పోస్టేజీలు కొనువారే భరించవలెను.

ఈగ్రంథమాల స్థాపించుటలో నూముఖ్యోద్దేశములు.

1. ఆంధ్రభాషలో నిజమైన కవలంబించని కొన్ని మౌలన మార్గముల ననుసరించి, గ్రంథముల రచియింపించి, భాషామతల్లికి నూతనాభివృద్ధియు సమకూర్చుట.
2. అమృతరసపూర్వకవికృత గ్రంథములఁ బ్రచురించుట.

3. అంగీకారమును సాగ్రంభరచనాసామర్థ్యముగలచారిచేతను, పండితకవులచేతను, గ్రంథములను వ్రాయించించి యేతన్నమును గ్రంథకర్తలను బ్రోత్సహించునట్లు.

4. ఈ సమాజము యొక్క వర్తనలభమును గ్రహించి వ్రాయించి, సహాగవశ్యములయిన, యాంధ్ర సమాజములకు శక్తివంచనలేకుండ, ముఖ్య సామర్థ్యమునంతయును, ద్రవ్యసహాయ మొనర్చుట.

గ్రంథ రచనా నియమములు.

1. (i) ప్రకృతి వర్ణనలు (Description of Nature)
- (ii) స్వభావనిరూపణము (Characterisation)
- (iii) స్వభావోన్మీలనము (Development of character)
- (iv) నూతన కల్పనలు (New ideas)
- (v) చరిత్ర విషయక చిత్రములు (Historical Beauties)

మొదలగు విశేషములచే విరాజిల్లుచు 2న బాహుళ్యముననుపయోగించు నవలలు, నాటకములు, ప్రబంధములు, బీవచరిత్రములు, భాషాంతరీకరణములు, మొదలగు గ్రంథములను ప్రచురింతుము.

2. సాధారణముగ గ్రంథమునం దేదేని యొకానొక ప్రమాణమును విశేషము లేని జే మును ప్రచురింప ననుకట్టఁజాలము.

సాధనవిధానములు.

1. మా పుస్తకములుకొని చనువుచుండు శాస్త్రజ్ఞులు చందాదారుల సంఖ్య వృద్ధి కావలెను. 2. పోషకులను, రాజ పోషకులను, దము కరుణావృష్టిచే నభిమానించు చుండవలెను. 3. పండితకవులు, గ్రంథకర్తలు, దయఁజూపుచు ప్రచురింపఁగాక గ్రంథము లొసఁగుచుండవలెను. ఈ మొదలగు సహాయము లెన్నియొకావలెను.

శాస్త్రజ్ఞుల చందాదారుల సమకూర్పు వారికి బ్రోత్సాహము.

1. మా గ్రంథమాలకు విడుదుకాశస్త్రజ్ఞులచందాదారుల సమకూర్పువారికి జేసఁ జొక్కయొక్క రెండవ మరీచియును, “ వాఁడే వీఁడు ” అను నిరూపకనవల నుచితముగ నిత్తుము. పదుగునకు జేర్చువారి కొకవత్సరమునం బ్రచురించు గ్రంథముల నుచితముగ నిత్తుము. పది పైబడిన జేర్చువారు మా గ్రంథమాలకు శాస్త్రజ్ఞముగ నుచితపు చందాదారులగుచున్నారు.

2. ఇరువది రైలుకునుగల గ్రంథములకు జేర్చువారికి, మామండలివారు బహుమానమునిశ్చయించుదురు.

3. ఏలండి వించిన చందాదారులః జేర్చువారుమా సమాజమునకు, వారిప్రవర్తన చో పోగులు లగుచున్నాను.

4. కాశ్వతేపు చందాదారులను సహకారు పాతకర్తయుగలవాని, ఏజెంట్లు గాః బనిచేయఁగోరినచో, వారికిఁ దొన కంటామనుగాని, జీతముగాని, యియ్యఁబడును.

5. తాము సహకారు కాశ్వతేపు చందాదారులు మా గ్రంథముల నెల్లఁ గొను చారుగా నుండవలెను.

ప్రచురింపఁబడిన గ్రంథములు.

ఉషఃకాలము (The Dawn)--కలభ పిణి యనువేర నాంధ్రభాష, స్వీయచరిత్రఁ జెప్పమందనటుల వ్రాసఁబడిన నాంధ్రభాషాచరిత్ర. సంపాదక ప్రణీతము. 232 పేజీలు గలిగి, " పెవిర్ ప్రెస్సు " కాగితముపై ముద్రింపఁబడిన వచనకావ్యము. వెల చందాదారులకు 0-14-0. ఇతరులకు 1-8-0. పోస్టేజీకాక.

హః జే బిఁడు (This is He!)-ఆపూర్వమును నిరూపకనవల. ఆంధ్రభాష యిదివఱకున్నఁ దెలుంగు. దీనిఁ జగద్రాంధ్రంబింపినది మొదలు ముగించువఱకు మూయవసాపము. కార్తవీర్య ప్రణీతము. కథా సందర్భానుసారము వేయఁబడిన ' హాథ్ లోన్ బ్లాక్ ' కలిగి 278 పేజీలగు చిత్రమున వచన ప్రబంధము. వెల చందాదారులకు 0-12-0 ఇతరులకు 1-2-0 పోస్టేజీకాక.

ప్రేమము (Love)--ఇది నిమిశ వాస్తవ విషయము ననుసరించి వ్రాయఁ బడిన పరిహాసనాటిక. చరిత్రావిషయకమై, సాధుసంస్కార సంబంధికమై విరాజిల్లుచు, షేక్స్పియర్ మహాకవి నాటక ఫక్కి ననుసరించి, వ్రాయఁబడిన నాటక చిత్రకల్పనాది గాంచినది. (ఆచ్చులో నున్నది) వెల చందాదారులకు 0-8-0 ఇతరులకు 0-9-0 పోస్టేజీకాక.

ఇతర విషయములు.

1. ఆశ్చర్యసహాయ ప్రకటనలకు తాలో సంగుడుము. ఇతరుల ప్రకటనలకు సరసమును ధరల కారువాక చెసి యేర్పరచినాము.

ఇట్లు, భావనీయములు

 దేవరాజు వేంకట కృష్ణారావు,

కార్తవీర్య.

వివేకవర్ధన గ్రంథ మాల.

నియమములు.

1. ఆంధ్రభాషామచిల్లికి నేననేతయటయే యీ గ్రంథమాలయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.
2. ఇందు ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికి దోడ్పడఁదగు నాలుగు గ్రంథములు వర్ణింపఁబడును.
3. ఇందు ప్రబంధములు, నవలలు, నాటకములు, దేశచరిత్రలు, దేశోపకారులు గొందఱుమహానీయులచరిత్రలు మున్నగునవి ప్రకటింపఁబడును.
4. ఈ గ్రంథమాలయందు ప్రకటింపఁబడు గ్రంథముల నన్నింటి కొనుటకు నచ్చకొనువారు శాశ్వతపు చందాదారులుగా నెంచుకొనఁబడును.
5. శాశ్వతపు చందాదారులకు ఈ గ్రంథమాలలోని గ్రంథములన్నియు పోత మేమే ధరించి సూనిపుటలకు రు 0-4-0 వంతున విచ్చెదము ఇతరులకు ఈ పుస్తకములు పోస్టేజిగాక సూనిపుటలకు రు 0-6-0 వంతున నీయఁబడును.
6. ఇందు గుంపల్పేరముకు 800 పుటలకంటె నెక్కువపుటలుగల గ్రంథముల ప్రకటింపఁబడవుగాననందాదారులకువర్ణింపఁబడును రు 2-0-0 కంటె నెక్కుడుకాదు.
7. శాశ్వతపు చందాదారులు ప్రవేశగుసుము. రు 0-8-0 ల నీయవలెను.
8. ఈ గ్రంథమాలయందుఁ బ్రకటింపఁబడు గ్రంథములన్నియు దళసరి కాగితములు, చిక్కనియచ్చు, మించిబైండు గలిగియుండును.

ఇందు ప్రకటింపఁబడిన గ్రంథములు.

1. బుధమహార చరిత్ర:—ఇది పట్టుక వర్ణనలలో నాలవ వాఁడగు పుయ్యారపు గురించి వ్రాయఁబడిన యైదంకముల చక్కని నాటకము. ఇందు నవరసములు జక్కగా వర్ణింపఁబడినవి. ఇందలి పద్యగణుత్కృతి చదివినగాని తనివిడిచి నేరదు.

దీనిని చందాదారులకు రు 0-7-0 ఇతరులకు రు 0-11-0.

గ్రంథకర్త వంగల చిన్నికృష్ణయ్య శాస్త్రి.

2. సత్యానంద:—ఇది యొక చరిత్రవిషయక నవల. శిలాదేవుఁడను రాజవ్రాహ్మణుక మోగమును, గంగరాజుచక్రవర్తియొక్క ధైర్య స్థైర్యములను, సత్యానందయోగియొక్క కారణనిర్వాహకత్వమును మొదలగు విషయములను విపులముగా వర్ణింపఁ బడినది. దీనిని జదివిన పనువారవ శతాబ్ద ప్రారంభమందిరి హిందూదేశముకొరకు రాచిరిగి పరిపాలనములన్నియుఁ జదివినను.

దీనిని చందాదారులకు రు 0-8-0. ఇతరులకు రు 0-9-0.

గ్రంథకర్తలు. 1-ర. హరిదాస్ పయ్య, టి. కేశవరావు.

లిమ్మపురపు శతావధానము:—ఇది గ్రంథమూలము బంధగ్రంథము. ఇందలి పద్యములు మృదు మధురశైలిచే రచియింపఁబడినవి.

దీనివలె ను 0-1-0. ఇది చందాదానములకు వితము.

గ్రంథకర్త. శాస్త్రిబండి వెంకటసుబ్బయ్య శాస్త్రి.

రాజబోపు గ్రంథములు.

సర్వంజగన్నాథం:—ఇదియొక విశ్రమప్రబంధము. ఇందు కలియుగ చర్యనాథ యు స్వాభావికముగా వర్ణింపఁబడినది. గ్రంథకర్తలు. శాస్త్రిబండి వెంకటసుబ్బయ్య శాస్త్రి, చల్లా పిచ్చయ్య శాస్త్రి. శతావధానము.

వీరాబాయి:—ఇదియొక చరిత్ర విషయిక నవల.

గ్రంథకర్తలు. పి. అంజయ్య, డి. రంగాచారి.

తయారగుచున్న గ్రంథములు.

రాజవదన, భువనమోహిని, కరుణదేవి, విద్యుల్లత, హరిశ్చంద్రవీయము.

N. B. ఈ గ్రంథమాల కయిగురు శాశ్వతపు చందాదార్లను జేర్చువారికి ఇందు ప్రకటించిన గ్రంథములలో వారు కోరిన దుచితముగా నీయఁబడును. పదునైదుగురు శాశ్వతపు చందాదార్లను జేర్చు వారిని మా గ్రంథమాల శాశ్వతపు చందాదారునిగా జేర్చునని ఇందు ప్రకటింపఁబడిన గ్రంథము లన్నియు నుచితముగా నీయఁబడును.

ఇట్లు,

టి. కేశవరావు.

మీనేడగ, వివేకవర్ధిని గ్రంథమాల.

ఇనగల్లు, పెనవందిపాడు పోస్టు. గుంటూరు జిల్లా.

ఆంధ్ర నామ సంగ్రహము.

ఇది నునుపు కాగితములపైని పద్య చరణములు విడిగా వేసి టీకతోఁ జక్కగ ముద్రింపఁబడి సొగసుగ బైందు చేయఁబడినది. పుటలు ౮౦.

వెలదు ౦-౪-౦ లు.

వలయువారు,— శ్రీ హరి అండ్ కో., రాయవరము, టి. రామచంద్రపురం పోస్టు, గోదావరి జిల్లా. (అని వ్రాయవలెను).

ఆంధ్ర భారతి.

ఇది సచిత్ర మాస పత్రిక. డిబిల్ క్రౌను 8 అక్షరమున నుండును. ప్రతి పత్రిక వేతాకటి యాంధ్ర భాషలో లేదు, అన్ని విధముల నిది ఇంగ్లీషు సంకల్ప మొడరక నిర్మాణము బోలియుండును. ఎల్లఱు జమవ దగినది. లోక జ్ఞానమును గలిగించుట కింతటి యత్యుప్రసాదము వేతాకటి లేదు. ఎల్లఱు కందుబాటును నట్లు చందా రు 4-0-0 లు మాత్రమే యేర్పాటు గావింపబడినది. ఆంధ్రసోదరు లెల్లఱు దీని నాడరింతురుగాక,

వలయు వారు;—

మనోజరు ఆంధ్ర భారతి.

బందరు.

అని వ్రాయవలెను

క వి త.

ప్రతి కాధికారులు రామ కృష్ణ కవులు.

పోషకులు శ్రీ పితాపురము రాజా వారు.

ఇందుఁ జక్కని నవలలు, నాటకిములు, ప్రబంధములు ముద్రింపఁ బడుచుండును.

చందా సం 1 కి గు 3-0-0

వల్లెటూరి వారికి ,, రు 2-0-0

విద్యార్థులకు, స్త్రీలకు ,, రు 1-8-0

వలయువారు,— మనోజరు క వి త.

పితాపురం

అని వ్రాయవ

